

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

Schola Cultura

metodická
příručka

● ROZVOJ
● KOMPETENCÍ
● PRO
● DEMOKRATICKOU
● KULTURU
● VE ŠKOLE

Publikace vznikla v rámci projektu Schola Cultura – rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu ve škole; registrační číslo: CZ.07.4.68/0.0/0.0/17_058/0000808.

Projekt je spolufinancován Evropskou unií a probíhá v rámci Operačního programu Praha – pól růstu ČR v období od 1. 8. 2018 do 31. 8. 2019.

Schola Cultura – rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu ve škole

© Člověk v tísni, o. p. s.

Praha, srpen 2019

Všechna práva vyhrazena.

ISBN 978-80-7591-020-2

Obsah

U aktivita vhodná pro práci s učiteli

Ž aktivita vhodná pro práci s žáky

Úvod.....	5
Model kompetencí pro demokratickou kulturu.....	6
Poznááme se a čerpáme síly.....	7
Seznamování, poznávání Ž U	7
Relaxujeme a čerpáme síly U Ž	12
Přemýšlíme o demokratické kultuře ve škole.....	13
Demokratická kultura, škola, společné vzdělávání U	13
Hrajeme si s modelem U	19
Proplétáme se kompetencemi U	32
Tvoříme, mapujeme, naplňujeme.....	46
„Dokázali to!“ hlásá titulní strana časopisu U Ž	46
Vize a rozvoj školy U	48
Odpovědnost a komunitní učení U Ž	52
Příklady ze školní praxe.....	55
Pracujeme s třídním kolektivem.....	57
Hra (nejen) pro třídnické hodiny Ž	57
Varianta hry (nejen) pro třídnické hodiny Ž	66
Výzvy Ž	72
Úhel pohledu Ž U	76
Pohyb, rytmus a slovo ve vzdělávání Ž U	79
„Lajkování“ – jak hodnotit? U Ž	83
Rozvíjíme se nejen v komunikačních dovednostech.....	89
Komunikace a lektorské dovednosti U	89
Lektorské dovednosti U	89
Doplnění pro školní praxi U	91
Poznejte předmět U Ž	94
Problémové komunikační situace ve škole U Ž	94
Jak pracovat sám na sobě U Ž	96

Pronikáme do světa médií	97
Zjednodušený svět 	97
Práce pro editora 	99
Zeď snese vše. A vy? 	103
Je skvělý – nevolte ho! 	106
Kde bychom chtěli žít? 	109
Média, diskuse, předsudky, lidská práva... 	112
Programy a aplikace využitelné ve vzdělávání 	114
Zdroje.....	116

Úvod

Tato příručka má sloužit jako inspirace pro pracovníky ve vzdělávání, kteří chtějí rozvíjet demokratickou kulturu ve škole. Snaží se nabídnout aktivity s různou šíří záběru – lze je využít jak v celoškolském měřítku, tak z hlediska práce s žáky ze strany třídního učitele i vyučujícího konkrétního předmětu. Příručka vznikla jako podklad ke kurzu, jehož účastníci mohli náměty a aktivity využít ve své praxi – ve vyučovacích a třídnických hodinách, v rámci pracovních setkání pedagogického sboru nebo v hovorech s kolegy, případně při spolupráci ve vzdělávání.

Kurz vycházel z modelu kompetencí pro demokratickou kulturu. Tento model byl vytvořen v rámci projektu Rady Evropy (2016) a jeho českou podobu si můžete prohlédnout na následující straně.

Publikace je – jako inspirační zdroj – určená učitelům, lektorům a tzv. specialistům pro rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu ve škole. Začíná aktivitami sloužícími k poznávání druhých (i sebe samých) a k relaxaci. Pokud věnujeme čas seznamování, bude se nám lépe spolupracovat a pravděpodobně vytvoříme bezpečnější prostředí.

V části *Přemýšlíme o demokratické kultuře ve škole* se věnujeme projevům demokratické kultury, dále modelu kompetencí a klíčovým kompetencím. Aktivity jsou určeny především pro pedagogický sbor, některé však mohou být zdrojem inspirace pro práci s žáky (např. *Hrajeme si s modelem*).

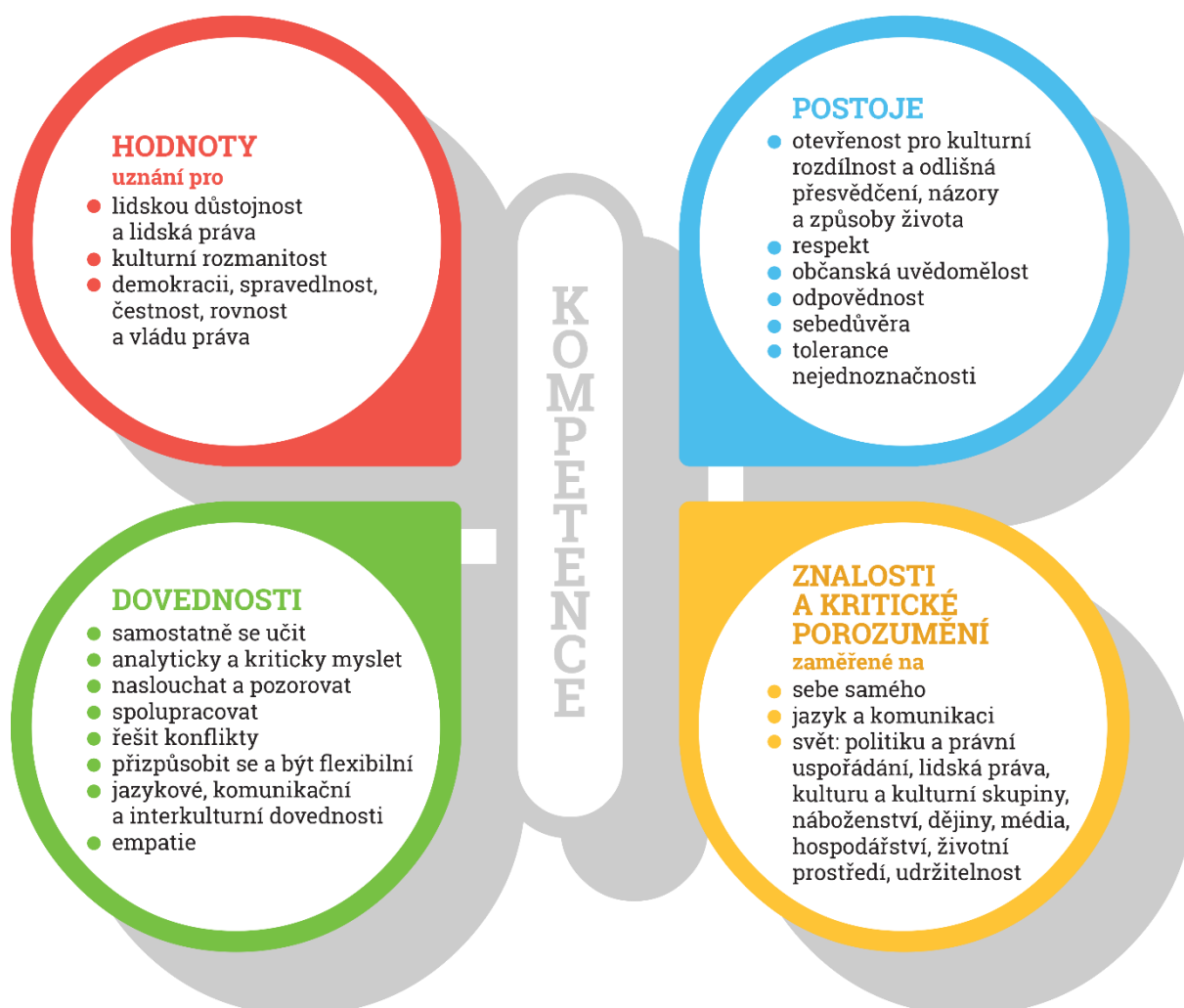
Kapitola *Tvoříme, mapujeme, naplňujeme* opět směřuje k celku školy, ovšem zaměřuje se více na žáky, nejen na učitele a vedení školy.

Zbylé části obsahují aktivity, které učitelé využijí při práci s třídním kolektivem (ve třídnických hodinách a při občanském vzdělávání) a v běžných hodinách (v rámci jakéhokoli předmětu a zvláště v mediální výchově – *Pronikáme do světa médií*). Kapitola *Rozvíjíme se nejen v komunikačních dovednostech* navíc nabízí příležitosti k vlastnímu seberozvoji.

Pro snadnější orientaci přidáváme do obsahu a k jednotlivým aktivitám značky U a Ž – podle toho, zda je aktivita vhodnější pro práci s učiteli nebo s žáky.

Model kompetencí pro demokratickou kulturu

(podle modelu vydaného Radou Evropy)

„Motýlí křídla“ ukazují čtyři oblasti kompetencí, které bychom měli rozvíjet u současného evropského občana. V případě potřeby lze kompetence upravit, doplnit.

Dokumenty týkající se modelu kompetencí pro demokratickou kulturu najdete na [stránce Rady Evropy](#) (částečně i v [české verzi](#)). Další informace v češtině (včetně samotného modelu) nabízí [Centrum občanského vzdělávání](#).

Obecně formulované kompetence jsou blíže specifikované pomocí deskriptorů, jejich výběr najdete na stranách 37–42.

Poznáváme se a čerpáme síly

Seznamování, poznávání

Cíle: účastníci/žáci se seznamují, poznávají své kolegy/spolužáky i sebe samé, spolupracují v rámci malých i větších skupin, vyjadřují své názory, prezentují sami sebe.

Pomůcky: psací potřeby (propisky, pastelky), papíry, lepicí papírky, vytištěné materiály (specifikovány u jednotlivých úkolů).

Postup (možnost výběru z následujících třinácti úkolů):

1. Účastníci se postaví nebo posadí do kruhu a postupně říkají, „co by byli, kdyby byli/nebyli...“ (např. co bys byl, kdybys nebyl člověk; co bys byl, kdybys byl člověk, ale nebyl pedagog; co bys byl, kdybys byl zvíře/rostlina/dopravní prostředek/umělecké dílo/hračka/pohádková bytost). Je na lektorově uvážení, zda vyzve účastníky, aby přidali i stručné zdůvodnění své volby. Pokud se někdo ztotožňuje s odpovědí předřečníka, řekne, že by také byl zmíněné „něco“ (opět může přidat stručné zdůvodnění výběru) a postaví/posadí se za toho, kdo vyřkl odpověď před ním.
Po doběhnutí kolečka může dát lektor účastníkům pokyn, aby půl minuty předváděli to, čím právě jsou (podle odpovědi).
2. Učitel/lektor promítne nebo vytiskne na velký papír obrázek z přílohy 1. Všichni účastníci napíší své jméno na lepicí papírek a umístí ho na určitou část obrázku podle toho, kde by se cítili nejlépe. Dále napíší své jméno pozpátku a opět umístí na příslušné místo, tentokrát podle toho, kde by se nacházela osoba, která je jejich pravým opakem. Každý postupně řekne, proč dal papírky na zvolená místa.
3. Účastníci sedí v kruhu a každý z nich napíše na papírek, v čem je dobrý, co ho baví a jde mu to, čím může obohatit ostatní. Lektor vyzve účastníky, aby postupně přečetli texty a položili je doprostřed kruhu; zároveň by měli dávat pozor, co kdo říká. Když jsou všechny papírky uprostřed, ptá se lektor, co se často opakovalo, co tu bylo jedinečné apod. Následně dá účastníkům pokyn, aby si ze země vzali něčí papírek (nikoli vlastní) a zeptali se na podrobnosti k uvedenému textu jeho autora – toho samozřejmě musí najít (pokud se obsahy některých textů shodují, neřídíme se striktně autorstvím podle písma).
Po třech až čtyřech minutách svolá lektor účastníky do kruhu a ptá se, jak se jim podařilo najít autora textu a co se dozvěděli...
Chceme-li postup zpřehlednit a zjednodušit, nedávají účastníci své lístky doprostřed, ale rovnou si vyberou někoho, s kým se dobře neznají, a lístky si vymění.
4. Každý nakreslí sám sebe podle instrukcí:
  - hlava – na co myslím, co mi vrtá hlavou, z čeho mi jde občas hlava kolem, kvůli čemu ztrácím hlavu
  - ruce – co dávám/předávám či chtěl bych předat, co dělám pro druhé
  - trup – co mám rád, co mi dělá dobře, co u mě budí vášně
  - nohy – kam bych chtěl dojít, co mě čeká (co v následujících týdnech a měsících přijde).

V kruhu všichni postupně ukážou svůj obrázek a vyberou o sobě jednu informaci, kterou řeknou ostatním (nejlépe takovou, která zatím nezazněla v jiných aktivitách). Potom účastníci vytvoří trojice (či čtveřice) a v těchto skupinkách sdílejí své obrázky s podrobnějším vysvětlením.

5. Lektor připraví výroky pro názorové škály: např. rád chodím do školy (0–100 %), v kolik hodin by mělo začínat školní vyučování (vlevo v 7:00, vpravo v 11:00), je na světě více dobra/zla... Téma může být i faktografické: jak daleko od školy bydlím, jsem spíše ranní ptáče/sova... Lektor určí, co značí počátek a konec pomyslné škály a požádá účastníky, aby zaujali takové postavení, které odpovídá jejich přesvědčení. Je-li to vhodné, vybidne lektor několik jednotlivců, aby své postavení okomentovali nebo vysvětlili, zdůvodnili (týká se spíše názorové škály). Potom dá účastníkům možnost se přesunout, pokud změnili názor.
6. Účastníci vytvoří dvojice (v rámci nichž by se měli znát co nejméně), první se zadívá druhému do očí a odhaduje, co ho baví, co má rád (může využít informace, které už zaslechl); druhý vždy řekne, zda je to pravda. Po minutě si vymění role; za další minutu přestanou odhadovat z očí a začnou věštit z ruky. Jeden rozevře dlaň, druhý se do ní dívá, rukou ukazuje čáry a podle nich „věští“, co pozitivního, příjemného čeká daného člověka v budoucnosti. Za necelou minutu se znovu vymění.
Po skončení usednou všichni do kruhu a lektor se ptá účastníků: Co bylo pro vás příjemnější – hledění do očí, nebo „věštění“ z dlaně? Jak jste se při tom cítili? Proč se vám něco ne/líbilo? Dařilo se vám správně odhadovat, co má druhý rád? Jak jste to dokázali? Co z věštění se podle vás skutečně splní? Co považujete za nereálné? Co vás nejvíce pobavilo?
7. Účastníci vytvoří velký kruh. Jedinec vždy řekne svou zálibu/názor/jakoukoli skutečnost a udělá krok vpřed. Kdo to má stejně, také vykročí. Účastníci v „přední linii“ se na sebe podívají a postaví se zpět do původního kruhu. Pokračuje další...
8. Účastníci se postaví do řady a vytvářejí mexickou vlnu – první udělá gesto, které ostatní (jeden po druhém) opakují. Postupně se v tom, kdo je první, střídají a navíc ubírají na intenzitě a výraznosti gesta (později je nutné se pořádně soustředit na drobné signály).
9. Účastníci sedí v kruhu a popořadě se střídají v tom, kdo je hlavní mluvčí a říká o sobě dvě pravdy a jednu lež. Během čtyř vteřin si všichni tipnou nepravdivou odpověď a nahlas ji pak vyřkne účastník sedící naproti mluvčímu. Ten následně prozradí správnou odpověď. Pokud někdo uhodl, přičte si bod. V případě správné odpovědi účastníka, který svůj tip říkal nahlas, je odměna dva body.
10. Lektor připraví lístky s určitými pojmy podle počtu účastníků, musí se jednat o sudé číslo (nouzově může hrát i židle nebo se jeden účastník „rozpůlí“). Pojmy mohou být vybrány libovolně nebo z jedné tematické oblasti (např. škola, učebna, třída, ředitel, učitel, žák, školník, vyučování, přestávka, hodnocení, vysvědčení, výchovné opatření, školní řád, učebnice, sešit, psací potřeby, lavice, sborovna, tělocvična, motivace, vzdělávací cíle, rozvrh...).
Lektor rozdá lístky účastníkům a zadá jim jednoduchý úkol: „Vytvořte odpovídající dvojice.“ Může přidat časový limit (6–10 minut). Pokud mají účastníci další otázky, lektor zopakuje zadání a dodá, že splnění úkolu zcela závisí na nich samotných.
Když se účastníkům podaří vytvořit dvojice, lektor je požádá, aby přečetli (za každou dvojici) své pojmy a zdůvodnili, proč stojí u sebe, proč se zrovna oni dva spojili. Každé zdůvodněné řešení je správné (dokonce i tehdy, když účastníci ignorují pojmy na lístcích). Dále se lektor ptá, jak účastníci dospěli ke konečnému spárování. Co na začátku dělali, jakou strategii zvolili, jak se cítili? Začal někdo vytváření dvojic organizovat, jak to dělal? Jaké padaly nápady během celé hry, co se ujalo, co zapadlo? Kdo měl jakou úlohu při párování? Jaký mají pocit po vytvoření dvojic? Co by se dalo udělat jinak? Dokážou si představit, že by tuto aktivitu použili? K čemu by aktivita (např. s žáky) sloužila?

Pokud účastníci dvojice nevytvoří (ani při prodloužení časového limitu), lektor se účastníků ptá, jaké mají z aktivity pocity. Co by potřebovali k tomu, aby úkol zvládli? Které překážky jim bránily ve splnění úkolu a jak by se daly překonat? Jak by šlo párování zorganizovat? Napadá někoho možnost, jak to udělat? Pokusíte se o to znovu? („Kdo chce, hledá způsob. Kdo nechce, hledá důvod.“ Při řešení úkolu se zkusme soustředit na to, co a jak uděláme, nikoli na to, proč to udělat nejde.)

11. Všichni účastníci/žáci obdrží vytištěný obrázek s medvídky na stromě (obrázek z projektu Minimalizace šikany na webu Pedagogicko-psychologické poradny Ústeckého kraje v elektronické příručce Bezpečné klima ve třídě, str. 16 –

https://www.pppuk.cz/soubory/primarni_prevence/bezpecne_klima_ve_tride.pdf).

Lektor/učitel buď zadá následující úkol ústně (ovšem postupně, po jednotlivých krocích), nebo ho promítne či předá účastníkům v písemné podobě.

Vybarvíte tři medvídky různými barvami podle následujících instrukcí:

- a) prvním vybarveným medvídkem určitě nechceš být,
- b) druhý medvídek je ten, kterým bys chtěl v brzké době být, abys byl spokojený (možná už jím jsi),
- c) třetí medvídek je takový, kterým by sis moc přál v budoucnu být, abys byl šťastný

(může se stát, že druhý a třetí medvídek bude stejný).

Po individuálním vybarvování se vytvoří skupiny po čtyřech až sedmi osobách. Každý ve své skupině řekne:

- a) proč si vybral prvního medvídky, tj. toho, kterým by nechtěl být – co medvídek prožívá, co se mu děje,
- b) jaký je druhý medvídek, tj. ten, kterým chce být, aby byl spokojený (nebo už jím je),
- c) co dělá/může udělat pro to, aby byl na místě druhého medvídky,
- d) co můžou udělat ostatní, aby se na místo druhého medvídky dostal (nebo se tam udržel).

12. Každý z účastníků si doprostřed papíru nakreslí menší sluníčko se spoustou dlouhých paprsků. Do slunečního kotouče napíše své jméno a na paprsky zaznamenává své role (syn, manžel, přítel, soused, učitel, zákazník, řidič, divák...; výběr rolí lze tematicky omezit – např. na školní prostředí). Při sepisování rolí je vhodné začít těmi nejdůležitějšími (takové paprsky můžou být zvýrazněné).

Asi po pěti minutách vyzve lektor účastníky, aby si označili role, které jsou pro ně nejdůležitější nebo jim dodávají nejvíce energie – na nich by měli stavět, z nich by měli čerpat. Potom zaznamenají, ve kterých rolích by se chtěli zlepšit, kterých by se chtěli zbavit a které nové role by chtěli získat. Dále je možné uvažovat o tom, které role se občas prolínají, a přitom by neměly; co jim v každé roli nejvíce jde, v čem se chtějí zlepšit a co pro to můžou dělat?

Důležité je uvědomit si: nemusím vždy měnit sebe, stačí, když změním svou roli.

Aktivita je více zaměřená na sebepoznávání a seberozvoj, přesto je možné, aby účastníci sdíleli svá „slunce“ ve dvojicích, maximálně ve trojicích.

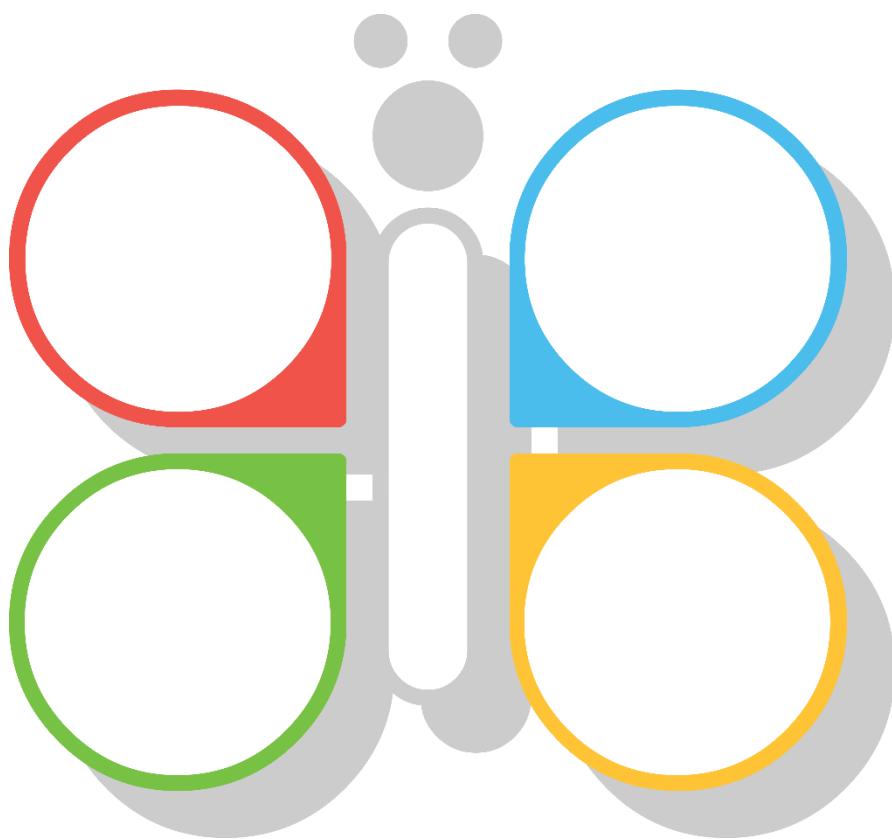
13. Obdoba úkolu 4, zde ve dvou variantách (viz přílohu 2) – první je zaměřená na učitele, druhou lze využít pro kohokoli. Zadání je napsané vedle motýla. Podobu sdílení určí učitel/lektor dle potřeb.

Příloha 1 (k úkolu 2)

Třídní učitelé mohou hledat inspiraci pro aktivity do třídnických hodin i na těchto stránkách: [Třídnické hodiny \(Michal Dubec\)](#) | [Metodika vedení třídnických hodin \(Lenka Skácelová\)](#)

Příloha 2 (k úkolu 13)

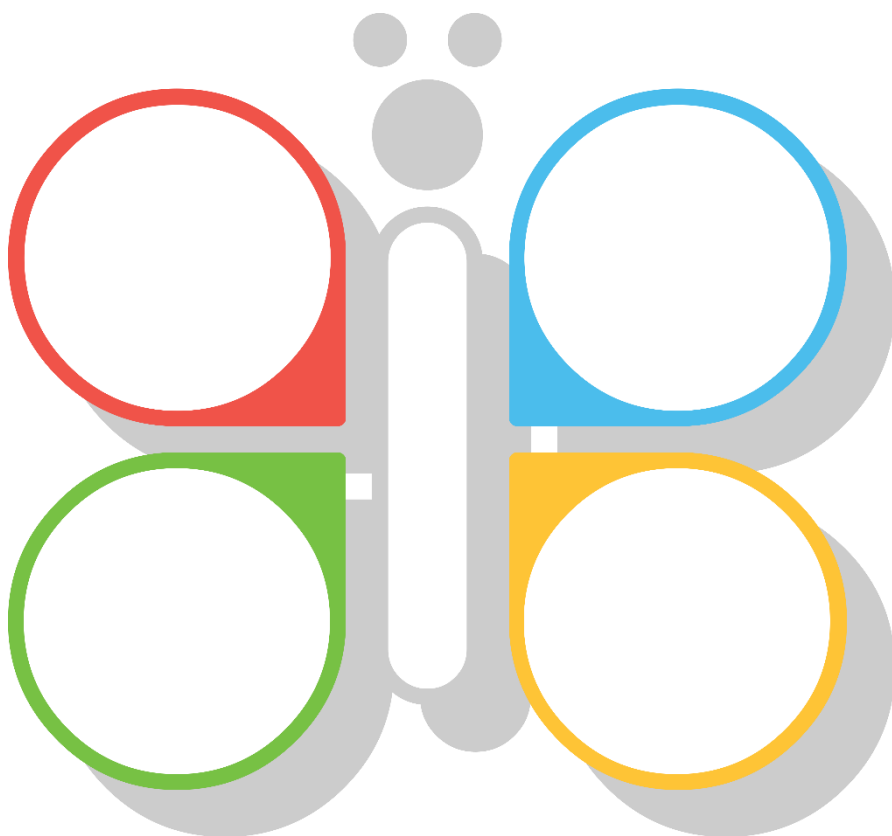
Představte si svou učitelskou pouť světem vzdělávání a heslovitě zapište do motýlích křídel, co je vám blízké:

červené – co je moje srdeční záležitost, pro co bije mé učitelské srdce;

modré – co je zatím v oblacích nebo k čemu vzhlížím;

zelené – co chci, aby rostlo, čemu dávám zelenou;

žluté – co mi dodává energii, co vnáší světlo do mého snažení.

Představte si svou současnou cestu životem a heslovitě zapište do motýlích křídel, co je vám blízké:

červené – co je moje srdeční záležitost, pro co bije mé srdce;

modré – co je zatím v oblacích nebo k čemu vzhlížím;

zelené – co chci, aby rostlo, čemu dávám zelenou;

žluté – co mi dodává energii, co vnáší světlo do mého snažení.

Zlatý pohár – vizualizace

Cíl: účastníci/žáci relaxují, koncentrují se na vlastní představy a díky nim zažívají příjemné pocity.

Ve vizualizaci jde o to představovat si, co říká lektor/učitel, a dále „něco si přát“, může to být cokoli, třeba i něco nereálného. Účastníci/žáci si vše představují ve své mysli, nic neříkají nahlas. Nejlepší je, když leží nebo volně sedí (nohy oběma chodidly na zemi a ruce volně dolů či v klíně). Lektor/učitel pomalu provází své posluchače příběhem vizualizace:

Postup:

1. Zavřete oči a nadechněte se od palce u nohy až po hlavu – nadechnete se nosem a vydechnete pusou; opakujte třikrát.
2. Představte si, že jste na nějaké lesní cestě a jdete. Je krásně, sluníčko svítí, máte volno, pozorujete přírodu kolem, stromy, zvířata...
3. A najednou se v dálce před vámi něco zaleskne, jdete blíž a vidíte, že je to jeskyně, je celá z křišťálu a jak sluneční paprsky dopadají na sklo, jeskyně září všemi barvami, je to nádhera. Vejdete dovnitř a prohlížíte si tu jeskyni zevnitř, něco tak krásného jste nikdy neviděli.
4. V jeskyni vidíte stůl. Jdete k němu. Na stole stojí zlatý pohár, je plný nápoje, který máte nejradši, na který máte právě teď největší chuť. A protože máte žízeň, vezmete pohár do dlaní a pijete. Když se napijete, položíte pohár zpátky na stůl a vidíte, že z něho nic neubýlo, pochopili jste, že ten pohár je bezedný.
5. A protože si snad všichni přejeme být dobře zajištěni, představte si, že berete do dlaní peníze, házíte je do toho poháru, ony se jakoby rozpustí v nápoji a vy vezmete pohár do dlaní a pijete. A teď pijete ty peníze, pijete, kolik chcete, kolik můžete, kolik potřebujete. Až budete mít dost, postavíte pohár zpátky na stůl. (Řekněme, že už se všichni napili. Postavte pohár zpět na stůl.)
6. Asi všichni si přejeme hodně štěstí; představte si, že berete to štěstí do dlaní, házíte ho do poháru, ono se jakoby rozpustí v nápoji a vy zase berete pohár do dlaní a pijete. Teď pijete štěstí a můžete ho vypít, kolik chcete, kolik potřebujete, kolik můžete. Až budete plní štěstí, položíte pohár zpátky na stůl.
7. Nyní si můžete přát, co chcete, cokoli... Vezmete to své přání do dlaní, rozpustíte ho v nápoji a zase berete pohár a pijete. Nyní pijete to, co si právě teď nejvíce přejete, a pijete, kolik chcete, kolik potřebujete, kolik můžete. A až budete naplněni tím, co jste si nejvíc přáli, položíte pohár zpátky na stůl.
8. Tři přání za den stačí, a tak se rozloučíte s jeskyní a vydáte se zpátky na cestu domů. Jdete lesní cestou, pozorujete vše kolem a dojdete až sem. A až budete chtít, otevřete oči.

Po vizualizaci by měli mít účastníci/žáci chvíli na zpracování zážitku. Lektor/učitel se jich může zeptat, jak se cítí. Pozvolna je pak připravuje na další činnosti.

Ve škole se s živějšími žáky nemusí vizualizace napoprvé podařit. Může se však stát, že za čas se budou chtít sami k vizualizaci vrátit a průběh bude bezproblémový.

Přemýšlíme o demokratické kultuře ve škole

Demokratická kultura, škola, společné vzdělávání

Cíle: Účastníci hledají paralely demokratických principů ve státě a ve škole, uvedou příklady projevů demokratické kultury ve škole; dále posoudí, kde se nachází jejich škola ve vybraných oblastech, zamyslí se nad možnostmi rozvoje školy a navrhnou konkrétní kroky, které rozvoji napomůžou.

Pomůcky: Psací potřeby, flipchart nebo tabule, do dvojic vytištěné pracovní listy 1 a 2, pro každého přílohu (společné vzdělávání) – poslat v elektronické podobě nebo vytisknout.

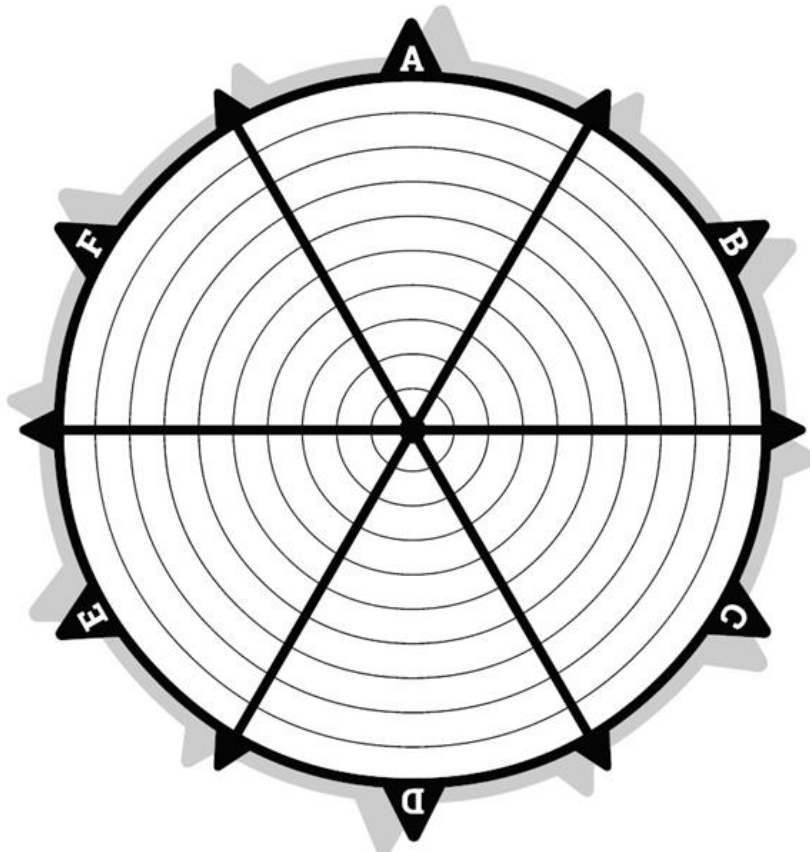
Postup:

1. Účastníci v kroužku zapisují vždy jedno slovo či slovní spojení k určitému pojmu, který řekne lektor. Slovo by mělo vystihovat daný pojem tak, jak ho vnímá účastník. Odpovědi se číslovají.
2. Lektor postupně říká: 1. příroda, 2. láska, 3. kultura, 4. trpělivost, 5. demokracie.
3. Každý přečte své odpovědi číslo 5 a 3 (v daném pořadí), lektor je zapisuje.
4. Lektor se ptá: Lze spojit slova (5 a 3) dohromady? Vyjde z toho demokratická kultura? Co si představíme pod demokratickou kulturou obecně (jedním či několika málo slovy) a ve škole? Jak konkrétně se demokratická kultura projevuje v určitých oblastech školy (viz další bod)?
5. Lektor rozdává do dvojic pracovní list 1, kam účastníci doplní k jednotlivým projevům demokracie ve státě, jak se obdobný princip může odrážet ve škole. Lze uvést další příklady bez paralely k politickému chápání demokracie.
6. Účastníci své příklady sdílejí s ostatními.
7. Lektor rozdává účastníkům terč s kategoriemi (pracovní list 2) a vyzve je, aby v rámci každé uvedené oblasti popsali konkrétní příklady možností rozvoje demokratické kultury ve škole (pokud zazněl dostatek vhodných příkladů v rámci předešlého bodu, lze už jen doplnit, co dosud nebylo řečeno), a přejít k bodu číslo 9 (rovnou k terči).
8. Účastníci postupně říkají své návrhy. Příklady popisují stručně a výstižně, můžou se navzájem doplňovat, lektor však usměrňuje případnou diskusi.
9. Po zmínění alespoň šesti příkladů rozvoje demokratické kultury ve škole požádá lektor účastníky, aby zhodnotili, jak je na tom jejich škola v oblastech uvedených u terče: ve vybrané výseči vybarví tolik dílků, na kolik desítek procent je podle něj skutečnost blízká ideálu (tj. odhad 60 % = vybarvit šest dílků příslušné výseče terče).
10. Dále se účastníci zamyslí, kam by chtěli, aby se v rámci optimistických reálných možností posunula jejich škola v jednotlivých oblastech za určitý časový úsek (např. rok), a opět to zaznačí do terče.
11. Poslední úkol vypracují účastníci z části nebo celý doma: napíší, co můžou udělat (a případně ještě co můžou udělat ostatní) pro to, aby se škola posunula o zvolený počet políček v terči.
12. V přemýšlení o rozvoji školy a její demokratické kultury může napomocet příloha zaměřená na společné (inkluzivní) vzdělávání (jedná se o Průvodce školní inkluzí Moniky Tannenbergerové). Každý účastník tuto přílohu obdrží, do příštího setkání přečte a v případě zájmu posoudí, do jaké míry naplňuje škola, v níž působí, jednotlivé inkluzivní charakteristiky. Při další příležitosti se lze ke společnému vzdělávání vrátit. Účastníci sdělí své zkušenosti a vyjádří názory k vybraným charakteristikám inkluzivní školy. Dále zmíní, které body považují za nejdůležitější z hlediska posilování demokratické kultury na škole.

Pracovní list 1

Klíčové prvky soudobé demokratické společnosti:	Jak se projevuje demokratická kultura ve škole:
ústava, obvykle psaná, která vytváří institucionální rámec pro demokracii	
lid je zdrojem státní moci; všeobecné volební právo (parlamentarismus), výjimečně i přímé rozhodování (referendum)	
rozhoduje většina, která dbá práv menšin	
cílem státní moci je sloužit všem lidem	
princip dělby státní moci (zákonodárná, výkonná, soudní)	
právně zakotvená základní lidská práva	
rovné právní postavení všech občanů	
svoboda myšlení, projevu, médií, pohybu, svoboda pokojně se shromažďovat	
více politických stran a zájmových skupin, které propagují (v rámci politické soutěže a bez násilí) zájmy nebo politické cíle občanů	
právo na soukromé vlastnictví a svobodné podnikání	
obvykle decentralizace státní správy	

Pracovní list 2

- A) **školní dokumenty** – školní vzdělávací program, školní řád, kodex školy, etický kodex, pravidla, preventivní plán
- B) **řízení a rozvoj** – vize a strategický plán jejího naplnění, styl vedení, rozhodování, zodpovědnost, profesní a organizační rozvoj
- C) **výuka, učení** – výukové a učební metody a procesy, učební výsledky, hodnocení
- D) **školní étos a klima** – hodnoty, vztah k autoritě, příležitosti pro účast a sebevyjádření, řešení konfliktů, nastavení pravidel a práce s nimi
- E) **vztahy, relace** – sdílení, komunikace uvnitř i navenek, spolupráce, podpora, personalistika
- F) **prostředí, podmínky, zasazení** – vybavení, materiální podmínky, aktivity ve škole, komunitní centrum

Příloha – společné (inkluzivní) vzdělávání

Inkluze se často zužuje na zapojení znevýhodněných žáků do běžného vzdělávacího procesu. Inkluzivní vzdělávání se však zaměřuje na každého žáka a celkový rozvoj školy.

V následujícím přehledu principů a oblastí inkluzivního vzdělávání podle **Průvodce školní inkluzí od Moniky Tannenbergerové¹** najdete charakteristiky, které by se měly odrážet v nastavení a fungování kvalitní základní školy (střední škola se může v některých aspektech mírně odlišovat).

Principy inkluzivního vzdělávání:

- princip humanismu a demokracie (hodnoty demokratické společnosti)
- princip heterogenity (přirozená různorodost)
- princip spolupráce
- princip regionalizace (komunitní prvek, spádovost)
- princip otevřenosti a efektivity
- princip individualizace (akceptování potřeb každého jedince)
- princip celistvosti (celkový rozvoj žáka)

Tematické oblasti školní inkluze:

- **kultura** (školní kultura, politika, postoje)
- **podmínky** (materiální, organizační, personální)
- **praxe** (didaktika, individualizace, hodnocení)
- **relace** (vztahy, komunikace, spolupráce)

A) KULTURA

Kultura se odráží zejména v postojích, hodnotách a projevech chování zaměstnanců školy. Jedná se o ideové nastavení školy, které je sdíleno a předáváno žákům, rodičům, zaměstnancům školy, komunitě, veřejnosti i zřizovateli.

Čtyři nejdůležitější charakteristiky:

1. **Škola přijímá všechny žáky (ze spádové oblasti).**
2. **Každý žák je důležitý.**
3. **Ze školy žáci neodcházejí do praktických ani speciálních škol.**
4. **Pokud žák v edukaci není úspěšný, řešení se hledá v podpůrných opatřeních.**

Další charakteristiky:

5. Každý člen školního společenstva se cítí vítán.
6. Škola pracuje se strategií rozvoje inkluze ve škole jako s „živým dokumentem“.
7. Na první pohled je patrné, že součástí vize školy jsou „inkluzivní prvky“.
8. Inkluzivní přístup je vnímán jako přirozená součást fungování školy, ne jako alternativa.
9. Práce v heterogenních kolektivech je považována za přirozenou součást pedagogické činnosti.
10. Učitelé věří, že pro všechny skupiny žáků je vhodné se vzdělávat v jejich škole.
11. Učitelé jsou přesvědčeni, že pro děti intaktní je zásadní vzdělávat se v heterogenních kolektivech.

B) PODMÍNKY

V této oblasti se jedná převážně o záležitosti, které souvisejí s organizačním, materiálním a personálním zajištěním chodu školy.

---

¹ Tannenbergerová, M.: *Průvodce školní inkluzí*. Praha: Wolters Kluwer 2016, strany 36–58 (zkrác.).

Čtyři nejdůležitější charakteristiky:

1. **Rozpočet školy pamatuje na položky podporující inkluzi.**
2. **Všechny školní třídy jsou heterogenní.**
3. **Škola zajišťuje průběžné vzdělávání všech svých zaměstnanců v oblastech efektivní práce s různorodým kolektivem třídy.**
4. **Školní i volnočasové aktivity/akce jsou přístupné všem žákům bez ohledu na jejich rodinné zázemí či postižení.**

Další charakteristiky:

5. Škola disponuje pomůckami pro práci s dětmi se specifickými potřebami.
6. Na škole působí asistent(i) pedagoga.
7. Škola nemá výběrovou třídu.
8. Škola nemá speciální třídu.
9. Škola je bezbariérová.
10. Žáci se mohou ve škole volně pohybovat.
11. Vstřícnost k návštěvám školy je znatelná již při příchodu do školy.

C) PRAXE

Zahrnuje zejména prvky individualizovaného přístupu k žákovi i jeho hodnocení. V oblasti lze nalézt i položky apelující na aktivizaci žáků směrem k vzájemné spolupráci a ke spoluvytváření procesu výuky.

Čtyři nejdůležitější charakteristiky:

1. **Individuální vzdělávací strategie je tvořena pro všechny žáky, kteří ji potřebují.**
2. **Efektivní a přirozené využití rozmanitých didaktických metod.**
3. **Žáci jsou spoluvůrci svého edukačního procesu.**
4. **Posun žáka, tedy změna oproti předchozímu stavu, tvoří jádro hodnocení žáka.**

Další charakteristiky:

5. Od každého žáka se toho hodně očekává (maximalizace žákova potenciálu, nikoli přetěžování).
6. Zapojení všech žáků do společné výuky je v hodinách prioritou.
7. Asistent pedagoga podporuje učení a zapojení všech žáků ve třídě.
8. Hodnocení žáka přispívá k naplnění vytyčených cílů, které má pro sebe žák stanovené.
9. Při výuce žáci převážně navzájem spolupracují.
10. Je-li formulována individuální vzdělávací strategie pro žáka, aktivně jsou do tohoto procesu zapojeni všichni relevantní aktéři.
11. Škola organizuje možnost efektivního vypracování domácích úkolů přímo ve škole.

D) RELACE

Tematická oblast relace zachycuje nejdůležitější vztahy, které se na půdě školy odehrávají, vyjma vztahu učitel-žák, kterému je věnován prostor v tematické oblasti praxe. Nejdůležitější vazby jsou situovány mezi dva aktéry (např. učitel-rodíč), intraskupinově (např. mezi učiteli), interskupinově (např. mezi učiteli a asistenty); vně i vevnitř školy.

Čtyři nejdůležitější charakteristiky:

1. **V prostorách a na webu školy najdeme signály o tom, u koho, s čím a kdy je možné komunikovat.**
2. **Vztah učitele a rodiče lze na škole charakterizovat jako partnerský.**
3. **Učitelé si pravidelně vzájemně hospitují ve výuce.**
4. **Školu lze charakterizovat jako „komunitní centrum“ dané lokality.**

Další charakteristiky:

5. Učitelé systematicky vedou žáky k vzájemné pomoci.
6. S problematikou šikany se preventivně a systematicky pracuje na celé škole.
7. Asistent pedagoga je brán jako plnohodnotný člen pedagogického sboru.
8. Učitelé pravidelně spolupracují při plánování výuky.
9. Za předem stanovených podmínek se mohou návštěvníci školy (zejm. rodiče) účastnit výuky.
10. Web školy obsahuje jasnou výzvu ke komunikaci a sběru podnětů, nápadů a zpětné vazby.
11. Učitelé cítí ze strany vedení školy podporu.
12. Vedení školy pravidelně sdílí a konzultuje s učiteli svá rozhodnutí a vize.

Model kompetencí pro demokratickou kulturu

Cíle: Účastníci se na jednotlivých stanovištích podrobně seznámí s každou ze čtyř částí „motýla“ (modelu kompetencí pro demokratickou kulturu) a případně navrhnou doplnit další kompetence; zamyslí se nad vybranými otázkami a úkoly spojenými s konkrétními kompetencemi či idejemi a prodiskutují je ve skupině nebo sdílejí s ostatními své zkušenosti.

Příprava:

Lektor s pomocníky připraví čtyři stanoviště podle **modelu kompetencí pro demokratickou kulturu**. Stanoviště označí A) Hodnoty, B) Postoje, C) Dovednosti, D) Znalosti a kritické porozumění a na každé z nich umístí příslušný díl vytištěných pojmů s komentáři modelu kompetencí pro demokratickou kulturu (viz <http://www.obcanskevzdelavani.cz/publikace>). Stejně rozmístí lístky s úkoly (viz [přílohu 3](#)) a doplní je prázdnými papíry s předepsanými čísly úkolů, na něž skupina při hře písemně odpoví (tj. A 2, 5 | B 3, 7 | C 1, 2, 6 | D 1).

Další pomůcky k vybraným stanovištím:

B – tři abstraktní obrázky (viz [přílohu 4](#)), tabulka se třemi sloupci (předtištěno „líbí se mi“, „respektuji“ a „nerespektuji“) a nastříhané lístky s činnostmi (viz úkol B4 a [přílohu 5](#)).

D – pracovní list se zadáním úkolu (viz [přílohu 6](#)), tabulka se čtyřmi sloupci a rozstříhanými výroky k třídění (později ke kontrole tabulka v původní podobě; https://jaktridit.cz/uploads/pdfka/co_kam.pdf).

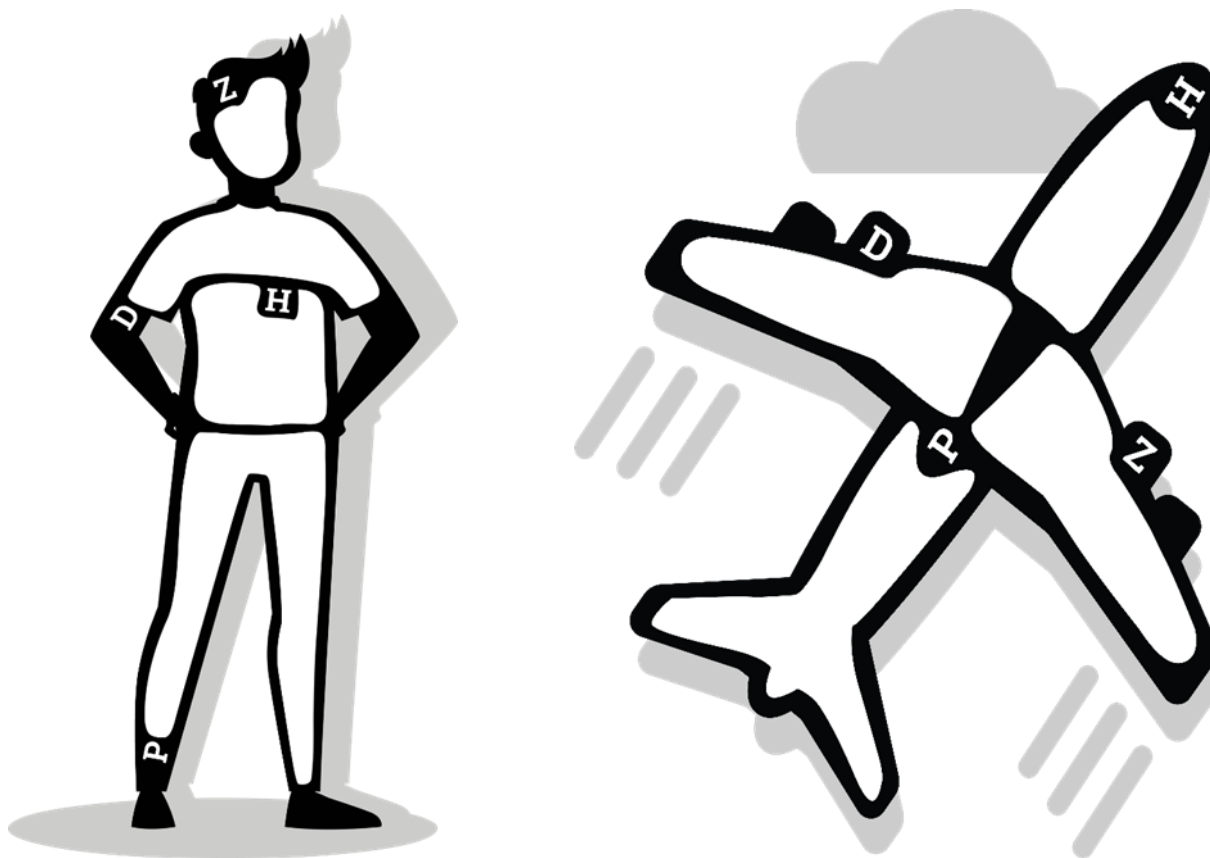
Lektor má připravené nastříhané lístky s pořadím přemísťování na jednotlivá stanoviště (viz [přílohu 2](#)) podle počtu účastníků a dále může mít vytištěné „modely“ (viz bod 1 a [přílohu 1](#)). Také si předem připraví model kompetencí pro demokratickou kulturu („motýla“ – viz [přílohu 7](#)) pro každého účastníka.

Postup:

1. Účastníci si nakreslí/vezmou obrázek modela (muže) či model letadla a napíšou během tří minut, co je napadne za důležité pojmy k demokratické kultuře: hlava modela – znalosti, ruce – dovednosti, hrud' – hodnoty, nohy – postoje | pilotní kabina – hodnoty, levé křídlo – dovednosti, pravé křídlo – znalosti, zadní trup letadla – postoje. Svůj obrázek s pojmy si nechají na následující hru, lektor účastníky upozorní, že mohou papírek využít, bude-li se hodit.
2. Všichni účastníci si vylosují pořadí, ve kterém se budou účastnit aktivit na jednotlivých stanovištích (viz tabulku s čísly a písmeny). Stanoviště budou čtyři – podle modelu kompetencí pro demokratickou kulturu. Bylo by dobré, aby si hráči přepsali pořadí na svůj větší papír (třeba na ten s modelem).
3. Všichni se rozdělí na stanoviště podle vylosovaného pořadí, tím se vytvoří první čtveřice skupinek, která bude v daném složení pracovat 23 až 28 minut. Lektor sleduje čas a průběžně hlásí, kolik minut zbývá do konce, dále zajišťuje papíry pro psaní úkolů (po napsání si je vezme k sobě pro závěrečné vyhodnocení). Po uplynutí času následuje dvouminutová pauza a po ní se účastníci odeberou na druhé stanoviště (opět podle vylosovaného pořadí, tím vznikne druhá čtveřice skupinek) atd.

4. U každého stanoviště je umístěna část modelu kompetencí pro demokratickou kulturu i s rozepsanými pojmy. Na seznámení se s nimi mají účastníci vždy první tři minuty. Pak si postupně každý odebere otázku/úkol a patřičně zareaguje (někdy odpovídá pouze jedinec, jindy celá skupina – odlišeno užitím jednotného a množného čísla v zadání). Jednotlivé úkoly se vybírají podle číselného pořadí. Není nutné splnit všechny úkoly.
5. Po výměně všech stanovišť následuje přestávka 10 minut, lektor setřídí sepsané příspěvky a vybere z nich ty, které se hodí k závěrečné reflexi. Dále si připraví obecné i konkrétní otázky ke hře: Co vás nejvíce bavilo/překvapilo/zaujalo/zarazilo/pobavilo/rozčílilo/znejistilo...? Chcete se podělit o některé nápady/připomínky/odpovědi k úkolu A6...? Jak pracujete s tím, když vaši žáci mají zcela jiné priority než vy (B7)? Díky čemu jste našli dvě společné záliby (C1)? Jak vypadal proces dohody na opaku k pojmu člověk (C6; srovnajte s C1)?
6. Lektor všem rozdává model kompetencí; pokládá otázky a čte příspěvky; vyzve účastníky k diskusi. Předpokládá se probírání modelu kompetencí pro demokratickou kulturu a inspirace či zajímavá zjištění týkající se školy. V případě, že se účastníci domluví na doplnění modelu, zapíšou si to do svých „motýlů“.
7. Účastníci se zamyslí nad tím, zda by šlo hru (třeba i s její podstatnou obměnou, pouze s využitím čtyř proměnných skupin podle přílohy 2) využít ve škole – pro kolegy/žáky. Lektor nabídne další možnosti: např. odlehčenější alternativu pro pedagogický sbor (viz přílohu 8).

Příloha 1 – obrázky (model a model letadla)

Příloha 2 – individuální pořadí přemisťování na jednotlivá stanoviště

1.	A	B	C	D
2.	B	C	D	A
3.	C	D	A	B
4.	D	A	B	C
5.	A	D	B	C
6.	B	A	C	D
7.	C	B	D	A
8.	D	C	A	B
9.	A	C	D	B
10.	B	D	A	C
11.	C	A	B	D
12.	D	B	C	A
13.	A	B	D	C
14.	B	C	A	D
15.	C	D	B	A
16.	D	A	C	B
17.	A	D	C	B
18.	B	A	D	C
19.	C	B	A	D
20.	D	C	B	A
21.	A	C	B	D
22.	B	D	C	A
23.	C	A	D	B
24.	D	B	A	C

25.	A	B	C	D
26.	B	C	D	A
27.	C	D	A	B
28.	D	A	B	C
29.	A	D	B	C
30.	B	A	C	D
31.	C	B	D	A
32.	D	C	A	B
33.	A	C	D	B
34.	B	D	A	C
35.	C	A	B	D
36.	D	B	C	A
37.	A	B	D	C
38.	B	C	A	D
39.	C	D	B	A
40.	D	A	C	B
41.	A	D	C	B
42.	B	A	D	C
43.	C	B	A	D
44.	D	C	B	A
45.	A	C	B	D
46.	B	D	C	A
47.	C	A	D	B
48.	D	B	A	C

Příloha 3 – úkoly (čtyři oblasti)

A) HODNOTY

(A1) „Nesnažte se stát někým úspěšným. Spíše se snažte stát někým hodnotným.“

(Albert Einstein)

Jak vnímáš citát? Uveď konkrétní příklad, kdy někoho vnímáš především jako „hodnotného člověka“ (spíše než jako „úspěšného“); vycházej ze zkušenosti (příp. si někoho představ).

(A2) Vymysli příklad, kdy se uplatňují demokratické principy ve třídě/škole. Jaké to má výhody/nevýhody? Zeptej se na příklady fungování demokratického rozhodování ve škole ostatních. Vyberte dva nejlepší/nejzajímavější a stručně je popište na papír.

(A3) Zmiň aspoň dvě hodnoty, které jsou pro tebe důležité a nejsou uvedené v modelu kompetencí pro demokratickou kulturu. Jedná se o jakékoli (osobní, obecné) hodnoty. Zeptej se ostatních, která hodnota z modelu kompetencí je pro ně nejdůležitější.

(A4) Podle Komenského by měla být škola „dílnou lidskosti“. Pověz, jak si takovou dílnu lidskosti představuješ. Požádej ostatní, aby řekli vždy maximálně dvě skutečnosti, které by měly být základem dílny lidskosti.

(A5) Společně vymyslete a napište 1–2 hodnoty, které v modelu kompetencí pro demokratickou kulturu chybí (mohly by být doplněny). Jedná se o hodnoty důležité pro demokratickou kulturu. Zároveň napište, kterou hodnotu byste odebrali (nesouhlasíte s ní) a stručně své rozhodnutí zdůvodněte.

(A6) Společně uveďte několik argumentů, proč je dobrá rozmanitost kultur (když různí lidé mají různé kultury), a pak, co je dobrého na tom, když všichni mají jednu kulturu (neliší se). Kterých argumentů jste vymysleli více a které byly přesvědčivější? Přikláníš se ke kulturní rozmanitosti, nebo k jednotě?

(A7) Jak by se k tobě měli ostatní chovat, aby byla zachována hodnota tvé lidské důstojnosti? Vyjmenuj aspoň čtyři skutečnosti. Zeptej se každého ve skupině, kterou jednu konkrétní skutečnost považují za nejdůležitější.

(A8) Vzpomeň si na nějaký případ, na němž bys ukázal, že se někdo zachoval čestně. Během minuty ho řekni ostatním.

(A9) V jakých oblastech či konkrétních případech je u nás (v demokratické zemi) porušována hodnota lidské důstojnosti. Zmiň aspoň tři skutečnosti (příp. požádej o radu ostatní).

B) POSTOJE

(B1a) Společně se podívejte na tři obrázky a dejte každému z nich název. Věnujte tomu max. dvě minuty. Pouze ty budeš znát skutečné názvy (aspoň během první minuty je rozhodně neříkej ostatním): viz *druhý lístek*.

(B1b) „Portrét kohouta, Tanečník, Slavnost.“

zdroj obrázků: <http://www.filipovarenata.com/fotoalbum/malba/Olejomalba/>

(B2) Slovně vyjádři své pocity a názory: Jak se vám dařilo pojmenovat obrázky? Hodily se názvy k obrázkům? Jakou úlohu v procesu sehrál předchozí hráč, který četl zadání a znal názvy obrázků? Je pro tebe i ostatní důležité znát skutečné názvy, které dal autor svým dílům? Proč? Zeptej se, jak se cítil ten, kdo věděl opravdové názvy obrázků?

(B3) Chybí vám v modelu kompetencí pro demokratickou kulturu nějaký postoj, případně s některým nesouhlasíte? Napište max. tři návrhy.

(B4) Vezmi si tabulku s pojmy „líbí se mi“, „respektuji“ a „nerespektuji“ a rozděl do těchto skupin příložené situace (hraje na klavír, usmívá se na druhé, nosí dlouhé vlasy, má vadu řeči, mluví si sám pro sebe, má dluhy, pomlouvá ostatní, obvykle chodí pozdě, ničí veřejný majetek... Souhlasí s tebou ostatní? Během tvého třídění můžou dávat najevo své názory. Přehodnotil jsi své zařazení na základě názoru druhého?

(B5) Každého ze skupiny se zeptej, v čem je dobrý, v čem pozitivním vyniká a podpoř ho v tom. Nakonec řekni sám své silné stránky (nejméně dvě).

(B6) „Rovné tělo se nebojí šikmého stínu.“ (čínské přísloví)

Jak rozumíš přísloví? Shodneš se ve výkladu se spoluhráči? (Zeptej se jich.) Která důležitá lidská potřeba je v přísloví obsažena (pod obrazným vyjádřením „rovné tělo“)?

(B7) Co je v současném životě nejdůležitější pro tebe a co si myslíš, že je nejdůležitější pro tvé žáky? Zeptej se i ostatních a zapiš, co se nejvíce opakovalo (učitelé, žáci; pokud se nic neopakuje, napiš svůj názor).

(B8a) V tramvaji před tebou sedí starší žena a dívá se do své tašky. Všimneš si, že na zemi mezi tvým a jejím sedadlem leží pětisetkorunová bankovka. Nevidíš ženě do tváře. Co uděláš?

(B8b) Lišila by se tvá reakce, kdyby šlo o mladou a módně oděnou ženu s drahými šperky? Zdůvodni svoji odpověď.

(B9) Stručně řekněte, co vám pomáhá pěstovat otevřenost ke kulturní rozmanitosti a odlišným přesvědčením nebo názorům.

C) DOVEDNOSTI

(C1) Najděte a napište dvě věci/skutečnosti, které máte všichni ve skupině rádi, které vás baví.

(C2) Chybí vám v modelu kompetencí pro demokratickou kulturu nějaká dovednost, případně s některou nesouhlasíte? Napište max. tři návrhy.

(C3) „Chcete-li být šťastní hodinu, zdřímněte si. Chcete-li být šťastní den, projděte se. Chcete-li být šťastní celý život, někomu pomozte.“ (*čínské přísloví*)
Kdy a jak jsi naposledy někomu pomohl? Jaký jsi z toho měl pocit?

(C4) „Co dělat s chybou – poznat ji, přiznat ji, poučit se z ní a zapomenout na ni.“
(*Dean Smith*)
Souhlasíš s citátem? Jak s vlastní chybou pracuješ ty osobně? Podělte se ve skupině o to, jak s chybou pracujete ve škole/třídě.

(C5) 30–40 vteřin mluv o tom, co tě nedávno potěšilo, příp. na co se těšíš nebo co by sis hodně přál. Ostatní naslouchají a pak ti každý položí jednu otázku související s tím, co jsi říkal, a ty na ni krátce odpovíš. Pak řekni, která otázka se ti nejvíce líbila a proč.

(C6) Řekni opak k pojmu „člověk“. Požádej ostatní, aby se rovněž vyjádřili. Dohodněte se na jednom „opaku člověka“, který zapíšete na papír.

(C7) Vidiš, že ve vaší třídě vadnou květiny. Vypadá to, že se o ně nikdo nestará. Navrhni dvě řešení, která zlepší situaci (jedno vymysli sám a druhé ať navrhnou ostatní ve skupině; květiny by měly v učebně zůstat).

(C8a) Na chodbě tě zastaví kolega, který vypadá poněkud sklíčeně. Ptá se, zda mu můžeš pomoci s jedním problémem. Ty však zrovna spěcháš na poměrně důležitou schůzku. Co uděláš?

(C8b) Lišila by se tvá reakce, kdybys v tu chvíli zrovna schůzku neměl? Odpověď zdůvodni.

(C9) Asertivně upozorni člověka, že tě předběhl ve frontě. Ostatní ve skupině posoudí, zda se jedná o pasivní, agresivní či asertivní přístup. (Asertivní jednání je takové, kdy jedinec slušně a otevřeně prosazuje svá práva a názory.)

(C10) Během 40 vteřin se všichni ve vaší skupině musí dotknout stropu. Začíná se hned teď!

D) ZNALOSTI

✂

(D1) Máte k oblasti „Znalosti a kritické porozumění“ nějaké připomínky, výhrady, návrhy? Pokud ano, napište je ve stručných bodech na papír (max. 3 připomínky).

(D2) „Žák není nádoba, kterou je potřeba naplnit, ale pochodeň, kterou je potřeba zažehnout.“
(*Sokrates*)

Jak se staviš k Sokratovu citátu? Podařilo se ti někoho „zažehnout“? Pokud ano, stručně pověz, jak to vypadalo. Má-li někdo ze spoluhráčů pocit, že je tím, kdo skvěle dokáže „zažehnout pochodeň“, ať ve stručnosti sdělí svůj „recept“ ostatním.

(D3) Každý člen skupiny si vezme pracovní list s individuálním úkolem, vybere si jednu ze dvou možností a postupuje podle instrukcí (kreslení obrázku nebo psaní krátkých odpovědí).

(D4) Roztříd' (sám či se spoluhráči) odpad – viz Jak správně třídít odpad do barevných kontejnerů. Na lístcích jsou různé věci určené k vyhození – některé z nich umísti pod odpovídající kontejnery, zbylé (které se nedávají ani do jednoho z kontejnerů) dej stranou. Pokud jsou materiály vytištěny černobíle, urči barvu jednotlivých kontejnerů. Potom si podle přiložené tabulky zkontroluj odpovědi a správnost zařazení.

(D5) Sehraje dvě krátké scénky, v nichž jedna osoba prosí o něco druhou. V prvním případě žádá kamaráda, ve druhém se obrací na nadřízeného. Po provedení scének shrň, jak obě situace vypadaly, čím se lišily, co měly společného (zejména z hlediska chování osoby, která přichází s prosbou, a formulování samotné prosby).

Příloha 4 – obrázky

✂

Pro lektora

Zdroj:

<http://www.filipovarenata.com/fotoalbum/malba/Olejomalba/> (staženo 30. 10. 2018)

Názvy abstrakcí: Portrét kohouta, Slavnost, Tanečník

✂

Příloha 5 – přiřazování

líbí se mi	respektuji	nerespektuji

✂

mluví si sám pro sebe	hraje na klavír	má vadu řeči
pomlouvá ostatní	má dluhy	nosí dlouhé vlasy
usmívá se na druhé	obvykle chodí pozdě (na setkání, do školy, do divadla)	ničí veřejný majetek

Příloha 6 – OBOUSTRANNÝ pracovní list s individuálním úkolem

Vyber si a vypracuj úkol 1 (kreslení a zamyšlení), **nebo** úkol 2 (zamyšlení a psaní):

Úkol 1

- A) Nakresli na tento papír sebe sama. Znázorni se tak, jak sám sebe vnímáš. Kresba může vypadat jakkoli. Měla by tě vystihovat ve všech ohledech a detailech. Měl by ses v ní vidět. Až obrázek nakreslíš, pokračuj bodem B.
- B) Sám si řekni, proč obrázek vypadá tak, jak jsi ho ztvárnil. Co odráží? Jaké mám vlastnosti, myšlenky, představy, vztah k druhým lidem, k domovu, rodině? Co mě baví, těší, trápí? Jak si věřím, jak se do obrázku promítá, co si myslí/říkají druzí? Co z toho, co jsem si v duchu říkal, bych sdělil ostatním a co bych si nechal pro sebe? Proč je pro mě lepší být otevřený/uzavřený? Jsou situace, kdy bych to chtěl/měl mít trochu jinak?
- C) Poděl se nejméně s jedním člověkem o něco z toho, co jsi zde vytvořil nebo k čemu jsi v úvahách došel (můžeš např. ukázat část kresby a stručně vysvětlit, co znamená, příp. krátce popsat své vlastnosti atd.).

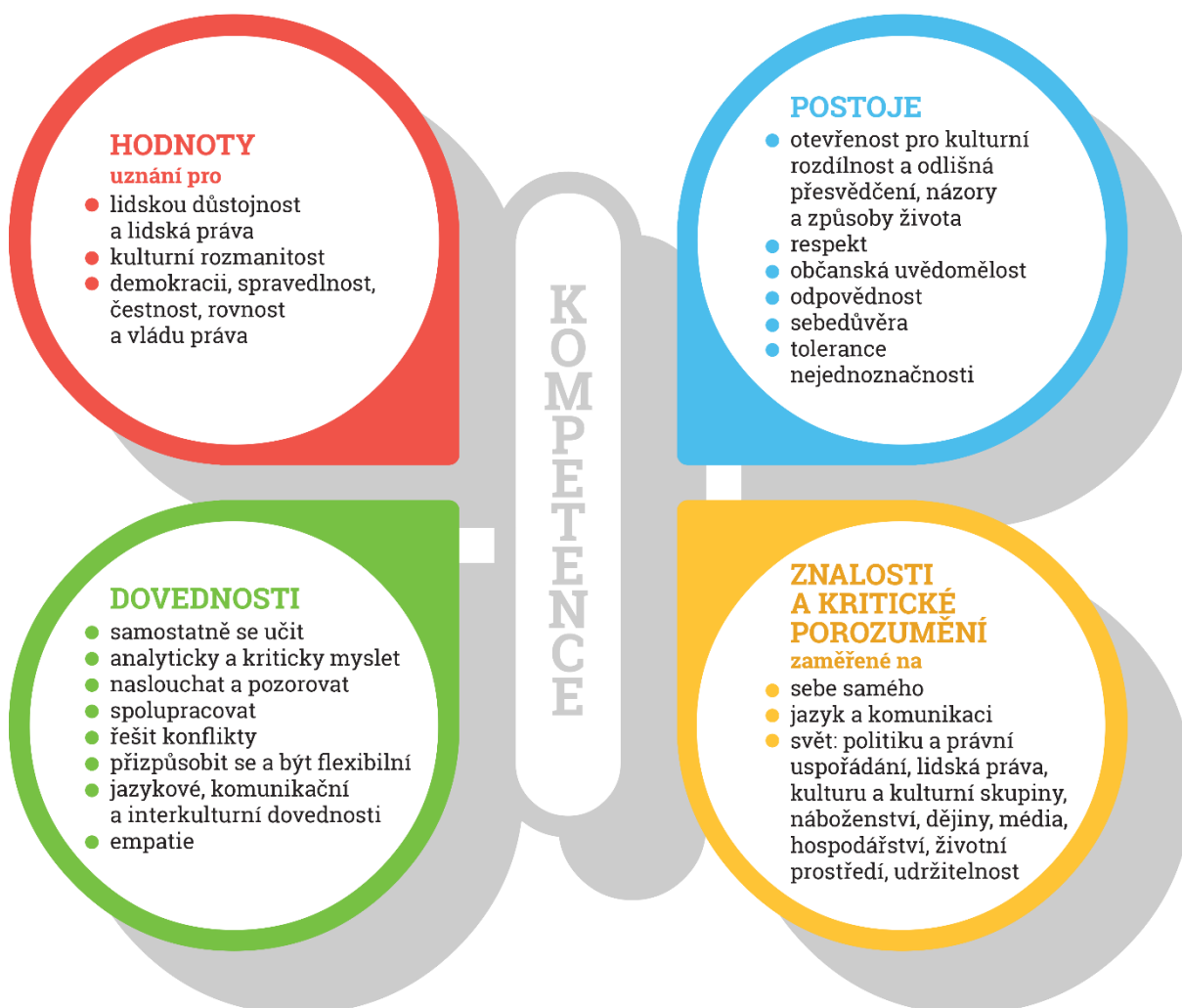
Úkol 2

A) Napiš na tento papír:

- a) 5 vlastností, kterých si na sobě ceníš.
- b) 3 skutečnosti, za které by ses v současnosti pochválil.
- c) 2 vlastnosti, které bys na sobě chtěl změnit. Jaký uděláš první krok, aby ke změně došlo?
- d) 5 činností, které nejraději děláš.
- e) 2 lidi, kteří ti jsou (můžou být) oporou.
- f) 1 člověka, s nímž se nejvíce pobavíš, zasměješ.
- g) 1 z tvých velkých přání. Co podnikneš pro jeho naplnění v nejbližší době?

B) Poděl se nejméně s jedním člověkem o něco z toho, k čemu jsi v předešlých úvahách došel (můžeš mu např. sdělit, co rád děláš atd.).

Model kompetencí pro demokratickou kulturu (podle modelu vydaného Radou Evropy)

Příloha 8 – alternativní náměty pro pobavení i zamyšlení pedagogického sboru

Níže uvedené aktivity nevycházejí z modelu kompetencí. Jedná se pouze o drobné náměty k využití (např. na teambuildingovém setkání). Stavíme na stejném principu organizace, kdy se na čtyřech stanovištích střídají čtyři promíchávající se skupiny (viz tabulku v [příloze 2](#)).

- Volba ze dvou možností (viz [přílohu 8a](#)) – všichni si vylosují otázku s dvěma možnými odpověďmi, postupně čtou, ostatní si během pěti vteřin tipnou odpověď čtenáře a ten pak řekne, co je správně; každý si počítá body za trefy... Organizátor vybere další „poznávací“ aktivity.
- Projděte se po škole (každé skupině lze vybrat určitý úsek zakreslený na plánu školy) a zapisujte, co se vám líbí, co byste změnili a jak konkrétně (i více nápadů).
- Učitelé se postaví do zástupu zády k zadavateli. První z nich (nejblíže zadavateli) se podívá na připravený jednoduchý obrázek, který následně prstem překreslí na záda kolegy. Ten obrázek, který cítil na svých zádech, nakreslí na záda kolegy před ním atd. Poslední pak

přenesse představu obrázku na papír a následuje srovnání s originálem. Během hry se nesmí mluvit. Obrázek každý kreslí jen jednou. Organizátor vybere další podobné aktivity.

- D) Kontroverzní otázky – podle aktuálních potřeb se vybere jedno téma předem, případně ho zvolí učitelé přímo na místě. Např. „Která pravidla by měla platit u všech učitelů stejně, která mohou být odlišná?“ „Jaké bychom měli mít ve škole priority?“ „Jak nastavit pravidla přijímání odpovědnosti?“ Učitelé diskutují volně nebo podle zadaných pravidel (např. každý mluví minimálně jednou, maximálně třikrát nejdéle půl minuty) a zapisují vše, na čem se aspoň částečně shodnou, co považují za důležité.

Příloha 8a

01 Dal/a by sis raději řízek, nebo dort?
02 Jel/a bys radši do Amazonie, nebo do Himálaje?
03 Jsi spíše ranní ptáče, nebo sova?
04 Obvykle by ses raději napil/a vína, nebo piva?
05 Raději by ses projel/a na koni ve volné přírodě, nebo by sis šel/šla zacvičit do fitka?
06 Raději bys luxoval/a, nebo myl/a nádobí?
07 Které jméno bys dal/a radši svému synovi – Vendelín, nebo Samuel?
08 Snědl/a bys raději vařené šneky, nebo smažené brouky?
09 Smrkáš raději do látkového, nebo papírového kapesníku?
10 Krupicovou kaši by sis zamíchal/a, nebo bys ji jedl/a bez míchání?
11 Máš radši čaj, nebo kávu?
12 Svou dceru bys raději pojmenoval/a Valérie, nebo Doubravka?
13 Vypravil/a by ses radši do Španělska, nebo do Mexika?
14 Horem/spodem? Odtáčíš doma toaletní papír horem, nebo spodem?
15 Koruna/euro? Chtěl/a bys, aby naší měnou byla koruna, nebo euro?
16 Kočka/pes? Raději bys snědl/a kočku, nebo psa?
17 Křemílek/Vochomůrka? Koho z této dvojice by sis raději vybral/a?
18 Fotbal/hokej? Šel/šla bys (jako divák) radši na fotbal, nebo na hokej?
19 Ping-pong: z této dvojice by sis vybral/a spíše ping, nebo pong?
20 Máš raději autobus, nebo vlak?
21 Tančil/a bys raději sambu, nebo valčík?
22 Máš radši jaro, nebo léto?
23 Na rameno by sis nechal/a vytetovat spíše růži, nebo čtyřlístek?
24 Podíval/a by ses (na jeden den) raději do minulosti, nebo do budoucnosti?
25 Jíš obvykle na Štědrý den kapra (jako hlavní chod)? Ano/ne?
26 Nechal/a by sis obarvit vlasy na zeleno, nebo na červeno-modro-bílo?
27 Máš radši, když voda hučí po lučinách, nebo když bory šumí po skalínách?
28 Raději se sprchuješ, nebo koupeš?
29 Byl/a bys raději Němec, nebo Američan?
30 Zašel/zašla bys radši do divadla na muzikál, nebo do kina na film?
31 Raději bys byl/a žirafa, nebo ježek?
32 Raději bys myl/a okna, nebo plel/a záhon?
33 Chtěl/a bys, aby po tobě pojmenovali školu, nebo náměstí?
34 Pustil/a by ses raději do psaní básní, nebo povídek?
35 Ve filmu by sis radši zahrál/a hlavní roli, nebo komparz?
36 Který titul (hodnost) bys chtěl/a mít před jménem: profesor, nebo generál?
37 Díval/a by ses raději na pohádku, nebo na horor?
38 Raději by ses projel/a na hřbetu koně, nebo velblouda?

Kompetence, deskriptory, legislativa...

Cíle: Účastníci se pomocí přiřazování deskriptorů blíže seznámí s kompetencemi pro demokratickou kulturu. Porovnají klíčové kompetence s kompetencemi pro demokratickou kulturu a vytvoří aktivitu, která u žáků tyto kompetence rozvíjí.

Pomůcky:

- přehled norem a dokumentů – [příloha 1](#)
- model kompetencí pro demokratickou kulturu (Rada Evropy)² – viz str. 6 v této publikaci
- výběr ze seznamu deskriptorů (pro skupiny, rozstříhané) – [příloha 2](#)
- seznam deskriptorů³ k modelu kompetencí – [příloha 3](#)
- rozřazené deskriptory z výběru pro skupiny – [příloha 4](#)
- seznam klíčových kompetencí podle RVP (ZŠ)⁴ – [příloha 5](#)

Postup:

1. Lektor může dát účastníkům k dispozici přehled norem a dokumentů, z nichž školy/vzdělavatelé vycházejí, případně se jimi mohou inspirovat ([příloha 1](#) – materiál má pouze informační charakter).
Účastníci vytvoří šest skupin (při nižším počtu /pod 16/ jen tři) a vezmou si model kompetencí pro demokratickou kulturu (stačí jeden do skupiny).
2. Lektor se zmíní o deskriptorech³ (přes 400 deskriptorů, z toho 135 klíčových), které blíže specifikují jednotlivé oblasti a pojmy v modelu kompetencí. Rozdá do každé skupiny několik deskriptorů, které účastníci přiřazují k pojmům z motýla ([příloha 2](#)):
Např. deskriptor »Prosazuje názor, že každý má usilovat o vzájemné pochopení a smysluplný rozhovor mezi dvěma lidmi a skupinami vnímanými jako vzájemně „rozdílné“« zařadíme pod první (červené) křídlo, konkrétně pod hodnotu „Uznání pro kulturní rozmanitost“.
[Zde je odkaz na všechny deskriptory \(anglicky\).](#)
3. Lektor rozdává papíry s klíčovými deskriptory ([příloha 3](#), příp. [příloha 4](#)). Důležitá poznámka pro účastníky: vybrané deskriptory, které přiřazovali, byly vybrány vždy jen ze „základní úrovně“. Pro zjednodušení lze využít [přílohu 4](#), která obsahuje rozřazení deskriptorů podle skupin. Účastníci porovnají seznam s výsledkem vlastního přiřazování. Cílem zde není kontrolovat, co je správně, ale spíše ukázat podobnost a provázanost jednotlivých kompetencí a především seznámit účastníky s ukázkami deskriptorů, které konkretizují obecně vymezené kompetence.

---

² Kompetence pro demokratickou kulturu – projekt Rady Evropy:

<https://www.coe.int/en/web/education/competences-for-democratic-culture>

česky: <https://rm.coe.int/prems-141317-cze-2508-competences-for-democratic-culture-8519-couv-tex/168078f262>

³ deskriptory (anglicky): <https://rm.coe.int/prems-008418-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-2-8573-co/16807bc66d>

⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. MŠMT, Praha 2017, s. 10–13.

Dostupné z <http://www.msmt.cz/file/43792/>.

4. Lektor zmíní další zdroje, v nichž se pracuje s kompetencemi, zejm. RVP (klíčové kompetence) a Centrální databázi kompetencí Národní soustavy povolání MPSV (na stránce <http://kompetence.nsp.cz/>). Pro zajímavost může ukázat seznam kompetencí, které by měl mít učitel (2. st. ZŠ) – viz stránku <https://nsp.cz/jednotka-prace/ucitel-druheho-stupne-zak>.
5. Lektor dá každé skupině jednu oblast klíčových kompetencí podle RVP ZŠ (příloha 5). Účastníci ve skupinách porovnají klíčové kompetence s modelem kompetencí pro demokratickou kulturu.
6. Pro společný rozbor shrne každá skupina své klíčové kompetence a propojí je s modelem kompetencí (přiřadí k jednotlivým částem).
7. Účastníci vytvoří ve skupinách po třech až pěti návrh aktivity obsahující prvky posilování klíčových kompetencí a zároveň všech čtyř oblastí („motýlích křídel“) modelu kompetencí pro demokratickou kulturu. Snaží se, aby se nejednalo o aktivitu pro jediný předmět nebo dva spřízněné předměty. Mělo by se jednat o komplex působící na rozvoj žáka z více stran.
8. Skupiny postupně představí ostatním své návrhy aktivit. Pokud se návrhy podobají, další skupina naváže a už jen doplní to, co bylo řečeno.
9. U každého návrhu aktivity se účastníci společně zamyslí, zda jsou využita všechna čtyři „motýlí křídla“ a co by aktivita mohla v rámci modelu kompetencí pro demokratickou kulturu ještě rozvíjet.

Příloha 1 – Legislativa a další důležité dokumenty

1. Ústava ČR – základní rámec nejen pro občanské vzdělávání, nejdůležitější právní předpis ČR (pilíře moci i struktura státu, občanství).
2. Listina základních práv a svobod – druhý předpis s nejvyšší právní silou, se kterým souzní ústava a který zároveň vytváří právní prostředek pro formulování některých norem frekventovaných právních předpisů (např. požadavky školského zákona, některé požadavky občanského zákoníku).
3. Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon) – podmínky vzdělávání a výchovy, práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání, působnost orgánů státní správy a samosprávy (obsahuje např. zásady rovného přístupu ke vzdělávání, vzájemné úcty, respektu, svobodného šíření poznatků, zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce).
4. Úmluva o právech dítěte (v Ústavě, Listině, Školském zákonu a v Úmluvě o právech dítěte najdeme řadu stejných nebo obdobných formulací, což vypovídá o určitém věcném a logickém provázání jednotlivých dokumentů a skutečností, které popisují).
5. Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání
6. Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání...
7. Vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání...
8. Vyhláška č. 10/2005 Sb., o vyšším odborném vzdělávání
9. Vyhláška č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních...
10. Vyhláška č. 458/2005 Sb., ... o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích...
11. Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami...
12. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy
13. Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy...
14. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
15. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
16. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy...

...vše v aktuálním znění.

Další východiska:

[Rámcové vzdělávací programy](#)

[REVIZE RVP](#)

[RVP pro předškolní vzdělávání](#), [RVP pro základní vzdělávání](#), [RVP pro gymnázia](#), [RVP pro střední odborné vzdělávání](#), [RVP pro speciální vzdělávání](#)

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015–2020

Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020

Standardy pro základní vzdělávání – Výchova k občanství

Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží pro nestátní neziskové organizace na léta 2016 až 2020

Účast mladých lidí na demokratickém životě v Evropě (usnesení rady EU 2011/C 169/01)

Revidovaná Evropská charta participace mladých lidí na místním a regionálním životě

Deklarace a program výchovy k demokratickému občanství založenému na právech a odpovědnosti občanů (Rada Evropy, přijato Výborem ministrů dne 7. května 1999)

Operační program Praha – pól růstu ČR: možnost získání finančních prostředků pro školy (např. podpora programů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, příp. stáže na zahraničních školách, zavádění projektové výuky, komunitní aktivity atd.), více na <http://penizeproprahu.cz/vyzvy/>.

Příloha 2 – deskriptory (výběr pro skupiny)

1. skupina
Dokáže posoudit vliv společnosti na svět, například z hlediska populačního růstu, populačního vývoje, spotřeby zdrojů.
Prokazuje schopnost identifikovat zdroje učení (např. lidské, knižní, internetové).
Zastává názor, že lidská práva mají být vždy zajištěna a dodržována.
Dokáže měnit své názory, pokud je racionálními argumenty prokázáno, že je to nutné.
Vyjadřuje zájem cestovat do jiných zemí.
Dokáže vyjádřit svůj náhled na problém.
Prosazuje názor, že bychom měli být snášenliví vůči rozdílným přesvědčením, která zastávají jiní lidé ve společnosti.
Pokud někoho emocionálně zraní, omlouvá se.
Dokáže kriticky nahlížet na vlastní pohled na svět jako na jeden z mnoha světonázorů.
Dokáže popsat, jakým způsobem svými myšlenkami a emocemi ovlivňuje své chování.
Dokazuje, že přebírá odpovědnost za své činy.
Pozorně naslouchá druhým lidem.

2. skupina
Umí komunikovat s protichůdnými stranami s respektem.
Dokáže vysvětlit, proč je každý zodpovědný za dodržování lidských práv druhých.
Dokáže identifikovat podobnosti a rozdíly mezi novými informacemi a tím, co je již známo.
Vyjadřuje úctu ostatním lidem jako rovnocenným lidským bytostem.
Dokáže rozpoznat, když druhý člověk, jehož zná, potřebuje pomoc.
Spolupracuje s dalšími lidmi ve společném zájmu.
Dokáže popsat základní charakteristické prvky (např. stravovací návyky, způsoby pozdravů, způsoby oslovování lidí, zdvořilosti) v jedné odlišné kultuře.

Žádá mluvčí o zopakování toho, co řekli, v případě, že to nebylo jasné.
Dokáže popsat sociální dopady a vlivy vyplývající z různých komunikačních stylů.
Poskytuje ostatním prostor k tomu, aby se vyjádřili.
Vyjadřuje názor, že všichni občané jsou si před zákonem rovni a je k nim přístupováno nestranně.
Zastává názor, že školy mají učit o demokracii a o tom, jak jednat jako demokratický občan.

3. skupina
Vyjadřuje ochotu spolupracovat a pracovat s ostatními.
Dokáže vysvětlit, jak může tón hlasu, oční kontakt a řeč těla pomoci v komunikaci.
Používá důkazy na podporu svých názorů.
Dobře komunikuje s ostatními lidmi, kteří mají různorodé názory.
Dokáže kriticky pohlížet na rizika spojená s poškozením životního prostředí.
Pokud je členem skupiny, podílí se na její práci.
Dokáže rozpoznat různé možnosti řešení konfliktů.
Zastává názor, že specifická práva dětí mají být dodržována a zajištěna společností.
Vyjadřuje účast s druhými lidmi ve vztahu s negativními událostmi, které se jim staly.
Dokáže vysvětlit význam základních politických pojmů, včetně demokracie, svobody, občanství, práv a povinností.
Zastává názor, že zákony mají být vždy uplatňovány a prosazovány spravedlivě.
Ukazuje zájem poznávat různá přesvědčení, hodnoty, tradice a světonázor lidí.

Příloha 3 – klíčové deskriptory⁵

Hodnoty

1. Uznání pro lidskou důstojnost a lidská práva

1	Zastává názor, že lidská práva mají být vždy zajištěna a dodržována.	základní úroveň
2	Zastává názor, že specifická práva dětí mají být dodržována a zajištěna společností.	
3	Obhajuje názor, že nikdo nesmí být vystaven týrání nebo nelidskému a ponižujícímu jednání či trestu.	středně pokročilá úroveň
4	Zastává názor, že všechny veřejné instituce mají zajišťovat, zavádět a dodržovat lidská práva.	
5	Obhajuje názor, že pokud jsou lidé vsazeni do vězení a vystaveni jistým omezením, neznamená to, že si zasluhují méně respektu a důstojnosti než kdokoli jiný.	pokročilá úroveň
6	Vyjadřuje názor, že všechny zákony mají být v souladu s mezinárodně uznávanými lidskoprávními normami a standardy.	

2. Uznání pro kulturní rozmanitost

7	Prosazuje názor, že bychom měli být snášenliví vůči rozdílným přesvědčením, která zastávají jiní lidé ve společnosti.	základní úroveň
8	Prosazuje názor, že každý má usilovat o vzájemné pochopení a smysluplný rozhovor mezi dvěma lidmi a skupinami vnímanými jako vzájemně „rozdílné“.	
9	Vyjadřuje názor, že kulturní rozmanitost v rámci společnosti má být ceněna a kladně hodnocena.	středně pokročilá úroveň
10	Zastává názor, že interkulturní dialog má být využit k poznání našich odlišných identit a kulturních vazeb.	pokročilá úroveň
11	Zastává názor, že interkulturní dialog má být využit k rozvoji respektu a kultury společného soužití.	

3. Uznání pro demokracii, spravedlnost, čestnost, rovnost a vládu práva

12	Zastává názor, že školy mají učit o demokracii a o tom, jak jednat jako demokratický občan.	základní úroveň
13	Vyjadřuje názor, že všichni občané jsou si před zákonem rovni a je k nim přístupováno nestranně.	
14	Zastává názor, že zákony mají být vždy uplatňovány a prosazovány spravedlivě.	
15	Zastává názor, že demokratické volby mají být řízeny vždy svobodně a spravedlivě, podle mezinárodních standardů a národní legislativy a bez podvodů.	středně pokročilá úroveň
16	Vyjadřuje názor, že kdykoliv uplatňuje moc státní úředník, nemá svou moc zneužít ani nemá překročit svou pravomoc.	
17	Vyjadřuje podporu názoru, že zákonný soud má být dostupný všem, takže nikomu není odepřena možnost soudního procesu z důvodu finanční nákladnosti, způsobených nesnází nebo komplikací, které soudní proces může přinášet.	

⁵ podle „The key descriptors“, *REFERENCE FRAMEWORK OF COMPETENCES FOR DEMOCRATIC CULTURE – Volume 2 – Descriptors of competences for democratic culture*. Council of Europe, Strasbourg 2018, s. 15–23.

18	Vyjadřuje podporu názoru, že ti, jimž je zákonná moc svěřena, mají být sami podrobeni zákonům a příslušnému ústavnímu doзору.	pokročilá úroveň
19	Vyjadřuje názor, že informace o politických postupech a jejich zavádění mají být dostupné veřejnosti.	
20	Zastává názor, že mají existovat efektivní opatření proti takovým postupům veřejných orgánů, které porušují občanská práva.	

Postoje

4. Otevřenost pro kulturní rozdílnost a odlišná přesvědčení, názory a způsoby života

21	Prokazuje zájem poznávat různá přesvědčení, hodnoty, tradice a světonázor lidí.	základní úroveň
22	Vyjadřuje zájem cestovat do jiných zemí.	
23	Vyjadřuje zájem o jiná přesvědčení, interpretace, jinou kulturní orientaci a vztahy.	středně pokročilá úroveň
24	Vyjadřuje kladný postoj k příležitostem nabývat zkušenosti z jiných kultur.	
25	Hledá a vítá příležitosti pro setkávání s lidmi s různými hodnotami, zvyky a chováním.	pokročilá úroveň
26	Vyhledává kontakt s ostatními lidmi, aby se dozvěděl o jejich kultuře.	

5. Respekt

27	Poskytuje ostatním prostor k tomu, aby se vyjádřili.	základní úroveň
28	Vyjadřuje úctu ostatním lidem jako rovnocenným lidským bytostem.	
29	Jedná se všemi lidmi s respektem bez ohledu na jejich kulturní zázemí.	středně pokročilá úroveň
30	Vyjadřuje respekt vůči lidem s odlišným socioekonomickým statutem.	
31	Vyjadřuje respekt vůči náboženským rozdílnostem.	pokročilá úroveň
32	Vyjadřuje respekt vůči lidem s odlišnými politickými postoji.	

6. Občanská uvědomělost

33	Vyjadřuje ochotu spolupracovat a pracovat s ostatními.	základní úroveň
34	Spolupracuje s dalšími lidmi ve společném zájmu.	
35	Vyjadřuje závazek, že nebude mlčky přihlížet porušování důstojnosti a práv druhých.	středně pokročilá úroveň
36	Diskutuje o možnostech vedoucích k tomu, aby se komunita stala lepším místem.	
37	Uplatňuje závazky a odpovědnost vyplývající z aktivního občanství na lokální, národní nebo globální úrovni.	pokročilá úroveň
38	Přijímá opatření, aby zůstal informován v občanských otázkách.	

7. Odpovědnost

39	Dokazuje, že přebírá odpovědnost za své činy.	základní úroveň
40	Pokud někoho emocionálně zraní, omlouvá se.	
41	Odevzdává požadovanou práci včas.	středně pokročilá úroveň
42	Prokazuje, že nese odpovědnost za vlastní chyby.	
43	Důsledně plní závazky vůči ostatním.	pokročilá úroveň

8. Sebedůvěra

44	Vyjadřuje víru ve vlastní schopnost porozumět různorodým záležitostem.	základní úroveň
45	Vyjadřuje přesvědčení, že může uskutečňovat plánovanou činnost.	
46	Vyjadřuje víru ve vlastní schopnost zorientovat se při překonávání překážek na cestě k zamýšlenému cíli.	středně pokročilá úroveň
47	Chce-li se změnit, vyjadřuje důvěru, že to dokáže.	pokročilá úroveň
48	Ukazuje, že cítí důvěru ve své schopnosti poradit si s životními výzvami.	
49	Prokazuje sebedůvěru jednat v nepředvídaných situacích díky svému důvtipu.	

9. Tolerance nejednoznačnosti

50	Dobře komunikuje s ostatními lidmi, kteří mají různorodé názory.	základní úroveň
51	Dokazuje, že může dočasně upustit od posuzování jiných lidí.	
52	Cítí se komfortně v neznámých situacích.	středně pokročilá úroveň
53	Nakládá s pocitem nejistoty pozitivním a konstruktivním způsobem.	
54	Nakládá dobře s nepředvídatelnými situacemi.	pokročilá úroveň
55	Vyjadřuje touhu obhajovat vlastní myšlenky a hodnoty.	
56	Vítá výzvu k řešení nejednoznačných problémů.	
57	Vyjadřuje radost z řešení složitých situací.	

Dovednosti

10. Samostatně se učit

58	Prokazuje schopnost identifikovat zdroje učení (např. lidské, knižní, internetové).	základní úroveň
59	V případě potřeby vyhledává u druhých lidí objasnění nových informací.	
60	Dokáže se seznámit s novými tématy s potřebou minimální pomoci.	středně pokročilá úroveň
61	Dokáže posoudit kvalitu své vlastní práce.	
62	Dokáže z nabídky vybrat nejspolehlivější zdroje informací či doporučení.	pokročilá úroveň
63	Prokazuje schopnost sledovat, definovat, upřednostňovat a plnit úkoly bez přímého dohledu.	

11. Analyticky a kriticky myslet

64	Dokáže identifikovat podobnosti a rozdíly mezi novými informacemi a tím, co je již známo.	základní úroveň
65	Používá důkazy na podporu svých názorů.	
66	Umí posoudit rizika spojená s různými možnostmi volby.	středně pokročilá úroveň
67	Dokazuje, že přemýšlí, zda informace, které využívá, jsou správné.	
68	Dokáže identifikovat případné nesrovnalosti, rozporuplnosti nebo odchylky v analyzovaných materiálech.	pokročilá úroveň
69	Umí k rozhodování používat explicitní a specifikovatelná kritéria, principy nebo hodnoty.	

12. Naslouchat a pozorovat

70	Pozorně naslouchá různorodým názorům.	základní úroveň
71	Pozorně naslouchá druhým lidem.	

72	Sleduje gesta a řeč těla mluvčích a využívá jich na pomoc při chápání významu toho, co mluvčí sdělují.	středně pokročilá úroveň
73	Dokáže účinně naslouchat a porozumět tak významům a záměrům sdělení jiných osob.	
74	Věnuje pozornost tomu, co druzí lidé naznačují, ale neříkají.	pokročilá úroveň
75	Všímá si, jak lidé s odlišnou kulturní příslušností reagují na stejnou situaci různými způsoby.	

13. Empatie

76	Dokáže rozpoznat, když druhý člověk, jehož zná, potřebuje pomoc.	základní úroveň
77	Vyjadřuje účast s druhými lidmi, kterým se staly negativní události.	
78	Snaží se lépe pochopit své přátele tím, že se na věci dívá z jejich úhlu pohledu.	středně pokročilá úroveň
79	Při rozhodování bere v úvahu pocity druhých lidí.	
80	Vyjadřuje názor, že když přemýšlí o lidech v jiných zemích, sdílí jejich radost i zármutek.	pokročilá úroveň
81	Přesně identifikuje pocity druhých, i když je nechtějí projevit.	

14. Být flexibilní a přizpůsobit se

82	Dokáže měnit své názory, pokud je racionálními argumenty prokázáno, že je to nutné.	základní úroveň
83	Dokáže změnit již učiněná rozhodnutí, pokud důsledky těchto rozhodnutí ukazují, že je to nutné.	
84	Přizpůsobuje se novým situacím využíváním nových dovedností.	středně pokročilá úroveň
85	Přizpůsobuje se novým situacím tak, že aplikuje své znalosti jiným způsobem.	
86	Přijímá sociokulturní konvence ostatních kulturních cílových skupin při interakci se členy těchto skupin.	pokročilá úroveň
87	Dokáže změnit své chování tak, aby bylo vhodné pro jiné kultury.	

15. Jazykové, komunikační a interkulturní dovednosti

88	Dokáže vyjádřit svůj náhled na problém.	základní úroveň
89	Žádá mluvčí o zopakování toho, co řekli, v případě, že to nebylo jasné.	
90	Pokládá otázky na základě svého chápání postojů druhých lidí.	středně pokročilá úroveň
91	Dokáže přijmout různé způsoby vyjádření slušnosti v jiném jazyce.	
92	Dokáže lingvisticky zprostředkovat interkulturní komunikaci překladem, tlumočením nebo vysvětlením.	pokročilá úroveň
93	Dokáže se úspěšně vyhnout interkulturním nedorozuměním.	

16. Spolupracovat

94	Vytváří pozitivní vztahy s druhými lidmi ve skupině.	základní úroveň
95	Pokud je členem skupiny, podílí se na její práci.	
96	Pracuje na posilování vzájemné shody pro dosažení cílů skupiny.	středně pokročilá úroveň
97	Když pracuje jako člen skupiny, poskytuje ostatním všechny relevantní nebo užitečné informace.	
98	Posiluje nadšení mezi členy skupiny na cestě k dosažení společných cílů.	pokročilá úroveň
99	Při práci s ostatními je podporuje i přes názorové rozdíly.	

17. Řešit konflikty

100	Umí komunikovat s protichůdnými stranami s respektem.	základní úroveň
101	Dokáže rozpoznat různé možnosti řešení konfliktů.	
102	Dokáže pomoci ostatním při řešení konfliktů tím, že posílí jejich pochopení dostupných možností.	středně pokročilá úroveň
103	Dokáže povzbudit strany zapojené do konfliktů k tomu, aby si aktivně naslouchaly a sdílely své zájmy a obavy.	
104	Pravidelně iniciuje takovou komunikaci, která pomáhá řešit interpersonální konflikty.	pokročilá úroveň
105	Dokáže účinně řešit emocionální stres, úzkost a nejistotu druhých lidí v konfliktních situacích.	

Znalosti a kritické porozumění

18. Znalosti a kritické porozumění zaměřené na sebe samého

106	Dokáže popsat svoje motivace.	základní úroveň
107	Dokáže popsat, jakým způsobem svými myšlenkami a emocemi ovlivňuje své chování.	
108	Dokáže kriticky reflektovat své hodnoty a přesvědčení.	středně pokročilá úroveň
109	Dokáže na sebe kriticky nahlížet z různých úhlů pohledu.	
110	Dokáže kriticky reflektovat své předsudky a stereotypy a to, co za nimi stojí.	pokročilá úroveň
111	Dokáže kriticky reflektovat své emoce a pocity v širokém spektru situací.	

19. Znalosti a kritické porozumění zaměřené na jazyk a komunikaci

112	Dokáže vysvětlit, jak může tón hlasu, oční kontakt a řeč těla pomoci v komunikaci.	základní úroveň
113	Dokáže popsat sociální dopady a vlivy vyplývající z různých komunikačních stylů.	středně pokročilá úroveň
114	Dokáže vysvětlit, jak mohou být sociální vztahy zakódovány v jazykových formách, které se používají v rozhovorech (např. v pozdravech, ve formách oslovení, při použití hanlivých výrazů).	
115	Dokáže vysvětlit, proč se lidé z jiných kulturních prostředí mohou řídit různými verbálními a neverbálními komunikačními konvencemi, které mají význam z jejich pohledu.	pokročilá úroveň
116	Dokáže kriticky přemýšlet o různých komunikačních konvencích, které jsou využívány alespoň v jedné odlišné sociální skupině či kultuře.	

20. Znalosti a kritické porozumění zaměřené na svět: politiku a právní uspořádání, lidská práva, kulturu a kulturní skupiny, náboženství, dějiny, média, hospodářství, životní prostředí, udržitelnost

117	Dokáže vysvětlit význam základních politických pojmů, včetně demokracie, svobody, občanství, práv a povinností.	základní úroveň
118	Dokáže vysvětlit, proč je každý zodpovědný za respektování lidských práv druhých.	
119	Dokáže popsat základní charakteristické prvky (např. stravovací návyky, způsoby pozdravů, způsoby oslovování lidí, zdvořilosti) v jedné odlišné kultuře.	

120	Dokáže kriticky nahlížet na vlastní pohled na svět jako na jeden z mnoha světonázorů.	
121	Dokáže posoudit vliv společnosti na svět, například z hlediska populačního růstu, populačního vývoje, spotřeby zdrojů.	
122	Dokáže kriticky pohlížet na rizika spojená s poškozením životního prostředí.	
123	Dokáže vysvětlit všeobecnou, nezcizitelnou a nedělitelnou povahu lidských práv.	středně pokročilá úroveň
124	Dokáže kriticky nahlížet na vzájemný vztah lidských práv, demokracie, míru a bezpečnosti v globalizovaném světě.	
125	Dokáže kriticky nahlížet na základní příčiny porušování lidských práv, včetně role stereotypů a předsudků v procesech, které k tomu vedou.	
126	Dokáže vysvětlit nebezpečí zobecňování od individuálních reakcí po dopad na celou kulturu.	
127	Dokáže kriticky nahlížet na náboženské symboly, náboženské rituály a náboženské využití jazyka.	
128	Dokáže popsat důsledky propagandy v současném světě.	
129	Dokáže vysvětlit, jak se lidé mohou před propagandou bránit a chránit.	
130	Dokáže popsat různé způsoby, kterými mohou občané ovlivňovat politiku.	pokročilá úroveň
131	Dokáže kriticky nahlížet na rozvíjející se povahu lidských práv a pokračující rozvoj lidských práv v různých regionech světa.	
132	Dokáže vysvětlit, proč neexistují žádné kulturní skupiny, které mají svou stálou vnitřní charakteristiku.	
133	Dokáže vysvětlit, proč se všechny náboženské skupiny neustále vyvíjejí a mění.	
134	Dokáže kriticky nahlížet na fakt, že dějiny jsou často prezentovány a vyučovány z etnocentrického hlediska.	
135	Dokáže vysvětlit národní ekonomiku a způsob, jakým ekonomické a finanční procesy ovlivňují fungování společnosti.	

Příloha 4 – rozřazení deskriptorů

1. skupina: **hodnoty** – **postoje** – **dovednosti** – **znalosti** a kritické porozumění

Zastává názor, že lidská práva mají být vždy zajištěna a dodržována.

Prosazuje názor, že bychom měli být snášenliví vůči rozdílným přesvědčením, která zastávají jiní lidé ve společnosti.

Vyjadřuje zájem cestovat do jiných zemí.

Dokazuje, že přebírá odpovědnost za své činy.

Pokud někoho emocionálně zraní, omlouvá se.

Prokazuje schopnost identifikovat zdroje učení (např. lidské, knižní, internetové).

Pozorně naslouchá druhým lidem.

Dokáže měnit své názory, pokud je racionálními argumenty prokázáno, že je to nutné.

Dokáže vyjádřit svůj náhled na problém.

Dokáže popsat, jakým způsobem svými myšlenkami a emocemi ovlivňuje své chování.

Dokáže kriticky nahlížet na vlastní pohled na svět jako na jeden z mnoha světonázorů.

Dokáže posoudit vliv společnosti na svět, například z hlediska populačního růstu, populačního vývoje, spotřeby zdrojů.

2. skupina: hodnoty – postoje – dovednosti – znalosti a kritické porozumění

Zastává názor, že školy mají učit o demokracii a o tom, jak jednat jako demokratický občan.

Vyjadřuje názor, že všichni občané jsou si před zákonem rovni a je k nim přístupováno nestranně.

Spolupracuje s dalšími lidmi ve společném zájmu.

Poskytuje ostatním prostor k tomu, aby se vyjádřili.

Vyjadřuje úctu ostatním lidem jako rovnocenným lidským bytostem.

Dokáže identifikovat podobnosti a rozdíly mezi novými informacemi a tím, co je již známo.

Dokáže rozpoznat, když druhý člověk, jehož zná, potřebuje pomoc.

Žádá mluvčí o zopakování toho, co řekli, v případě, že to nebylo jasné.

Umí komunikovat s protichůdnými stranami s respektem.

Dokáže popsat sociální dopady a vlivy vyplývající z různých komunikačních stylů.

Dokáže vysvětlit, proč je každý zodpovědný za dodržování lidských práv druhých.

Dokáže popsat základní charakteristické prvky (např. stravovací návyky, způsoby pozdravů, způsoby oslovování lidí, zdvořilosti) v jedné odlišné kultuře.

3. skupina: hodnoty – postoje – dovednosti – znalosti a kritické porozumění

Zastává názor, že specifická práva dětí mají být dodržována a zajištěna společností.

Zastává názor, že zákony mají být vždy uplatňovány a prosazovány spravedlivě.

Prokazuje zájem poznávat různá přesvědčení, hodnoty, tradice a světonázor lidí.

Dobře komunikuje s ostatními lidmi, kteří mají různorodé názory.

Vyjadřuje ochotu spolupracovat a pracovat s ostatními.

Používá důkazy na podporu svých názorů.

Vyjadřuje účast s druhými lidmi, kterým se staly negativní události.

Pokud je členem skupiny, podílí se na její práci.

Dokáže rozpoznat různé možnosti řešení konfliktů.

Dokáže vysvětlit význam základních politických pojmů, včetně demokracie, svobody, občanství, práv a povinností.

Dokáže vysvětlit, jak může tón hlasu, oční kontakt a řeč těla pomoci v komunikaci.

Dokáže kriticky pohlížet na rizika spojená s poškozením životního prostředí.

Příloha 5 – klíčové kompetence podle RVP ZŠ⁶

Kompetence k učení

Na konci základního vzdělávání žák:

- vybírá a využívá pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení, projevuje ochotu věnovat se dalšímu studiu a celoživotnímu učení
- vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě
- operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy
- samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti
- poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení, naplánuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich

Kompetence k řešení problémů

Na konci základního vzdělávání žák:

- vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností
- vyhledá informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení, nenechá se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému
- samostatně řeší problémy; volí vhodné způsoby řešení; užívá při řešení problémů logické, matematické a empirické postupy
- ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů
- kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí

Kompetence komunikativní

Na konci základního vzdělávání žák:

- formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu
- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje
- rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění
- využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem
- využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi

⁶ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. MŠMT, Praha 2017, s. 10–13, dostupné z <http://www.msmt.cz/file/43792/> (staženo 21. 1. 2019).

Kompetence sociální a personální

Na konci základního vzdělávání žák:

- účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce
- podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá
- přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají
- vytváří si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty

Kompetence občanské

Na konci základního vzdělávání žák:

- respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí
- chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu
- rozhoduje se zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka
- respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit
- chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti

Kompetence pracovní

Na konci základního vzdělávání žák:

- používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky
- přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot
- využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření
- orientuje se v základních aktivitách potřebných k uskutečnění podnikatelského záměru a k jeho realizaci, chápe podstatu, cíl a riziko podnikání, rozvíjí své podnikatelské myšlení

Tvoříme, mapujeme, naplňujeme

„Dokázali to!“ hlásá titulní strana časopisu

Cíle: Účastníci/žáci prostřednictvím krátkého textu zformulují své cíle či představy budoucího úspěchu a doplní je ilustrativním obrázkem, svou vizi vystihnou v novinovém titulku, kreativně ztvární své myšlenky.

Pomůcky: Pro každého nakopírovaná titulní strana časopisu (příloha), psací (a kreslicí) potřeby.

Postup:

1. Každý účastník dostane šablonu titulní strany časopisu (viz přílohu). Úkolem je vyplnit prázdné plochy příslušnými texty a ilustračním obrázkem. Tématem může být jakákoli představa vlastního úspěchu, příp. významné události apod. V našem případě lektor řekne účastníkům, aby si představili, že se jim ve škole povedlo něco, co si hodně přejí (mohli by si přát), a nyní to mají zaznamenat na titulní stranu časopisu, který o daném úspěchu informuje. Texty mohou být zaměřeny na ně samotné nebo obecně na školu, příběh by měl stručně vystihnout, co se stalo, jak bylo úspěchu dosaženo.
2. Na vytvoření titulní strany časopisu mají účastníci 15–20 minut. Následně své dílo ukážou a představí ostatním.
3. Potom vytvoří trojice, v nichž se dohodnou na výběru jednoho úspěšného projektu z titulní strany a společně na něm budou pracovat.
4. Účastníci mají před sebou budoucí podobu školního úspěchu, nyní je na nich vymyslet, jak k němu skutečně dospět. V našem případě se jedná spíše o ukázkou toho, jak pracovat (ve škole by bylo dobré věnovat tomu více prostoru). V určitých časových úsecích budou účastníci nahlížet na projekt z různých pozic – vizionář, realizátor, kritik (viz níže).
5. Nejprve se všichni stanou na chvíli vizionáři. Hlavní vize je dána představou zachycenou na titulní straně časopisu. V této fázi tedy účastníci chrlí jakékoli nápady, jak se k cíli dostat, případně ho ještě vylepšit.
6. Během dalších minut se z účastníků stanou realizátoři, kteří budou vymýšlet konkrétní postupy při naplňování hlavního cíle, budou hledat způsoby realizace předešlých nápadů.
7. Další chvilku věnují účastníci kritice, v rámci níž budou hledat úskalí, která by se mohla při realizaci vyskytnout.
8. V závěru každá tříčlenná skupina stručně představí ostatním, k čemu dospěla.
9. Účastníci se zamyslí nad možnostmi využití aktivity ve vlastní škole (s kolegy/žáky).

 Schola **NEWS** cultura

titulek

příběh

obrázek

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

motto

perlička

Při tvorbě strategického plánu školy se lze inspirovat např. Metodikou tvorby strategického plánu pro vytváření inkluzivního prostředí školy od Z. Svobody a kol. autorů (ke stažení na <http://inkluzie.ujep.cz/cz/ke-stazeni/metodika.html>).

K tomu, aby bylo patrné základní směřování školy, je nutné, aby mělo vedení jasnou vizi, k níž dospěje v součinnosti se zaměstnanci školy, s žáky a jejich rodiči, příp. s dalšími subjekty. S vizí školy by se měli ztotožnit všichni pracovníci, měli by rozumět tomu, kam a proč společně směřují. Od vize by se pak dále měly odvíjet cíle pro jednotlivé klíčové oblasti.

Podle Ludvíka Egera, který vychází z publikace *Total Quality Management and the School* (autoři S. Murgatroyd a C. Morgan), má vize tři důležité funkce:

- a) zdroj inspirace a rozvoje,
- b) základ pro veškeré rozhodování,
- c) nástroj pro propojování, týmovou práci.

Aby byla vize efektivní, měla by být: ⁷

1. výzvou náročnou a zároveň realistickou,
2. srozumitelná, jasná (jediný možný výklad),
3. zapamatovatelná (ideálně 20–25 slov),
4. motivující pro ostatní lidi,
5. hodnotově orientovaná (silná vazba na hodnoty školy),
6. vizuální (lze zobrazit/prezentovat vizuálně),
7. mobilizující (vyžaduje odpovědnost od všech),
8. směrnici (díky ní by zaměstnanci školy mohli porovnávat a hodnotit svoji činnost),
9. spojená s potřebami studentů (co studenti dělají a čeho dosáhnou).

Doporučuje se, aby vize byla formulována pozitivně (podobně jako pravidla – nikoli „nebudeme si skákat do řeči“, ale „necháme domluvit druhého“, v obecnějším pojetí místo „nejsme jen pro vyvolené“ uvedeme „jsme tu pro všechny“).

ReVize

Pokud jsme spokojeni s podobou vize, měli bychom se pravidelně bavit o tom, co se nám v souvislosti s vizí ve škole daří i nedaří.

Na společném setkání lze vytvořit (ve skupinách) myšlenkovou mapu, jejímž základem bude právě práce s vizí školy. Doprostřed prázdného listu papíru (raději velikosti A3) umístíme bublinu s vypsanou vizí, příp. nápisem VIZE. Kolem rozmístíme bubliny první úrovně (úspěchy, nedostatky, nápady, pocity) a z nich budou vycházet další bubliny (co uděláme pro zlepšení) – podrobnější popis uvádíme níže a přidáváme „motýlí alternativu“.

VIZE:

1. Jak se nám ji daří naplňovat?
  - a) Jsme s tím spokojeni,
  - b) ještě bychom se chtěli zlepšit – co udělat?
2. Kde se nám ji nedaří naplňovat?
  - a) Zatím nám to nevádí, není to důležité – kdy to bude důležité, co se změní?
  - b) chceme na tom zapracovat – co udělat?

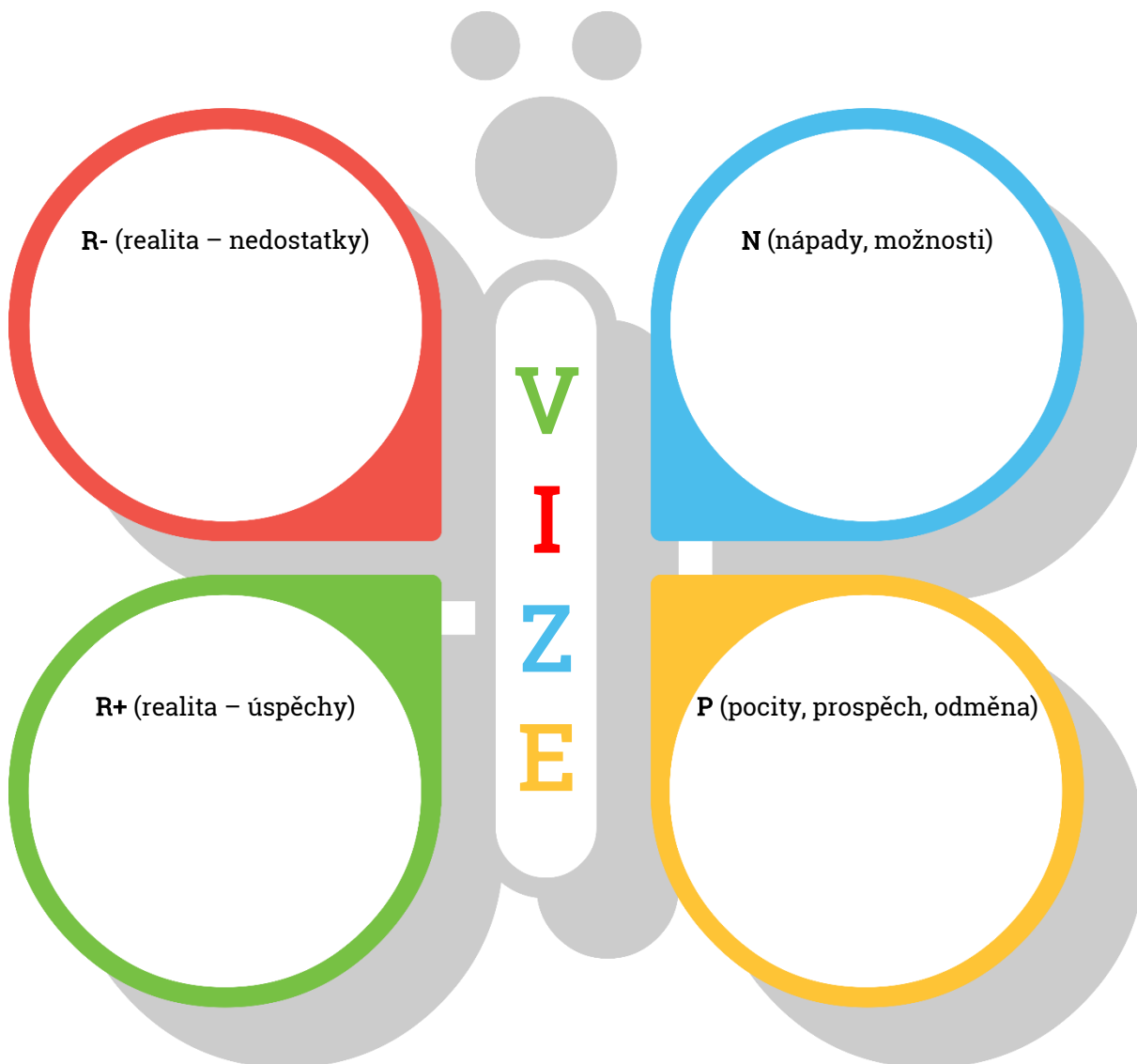
---

⁷ podle článku Ludvíka Egera *Jak by měla vize školy vypadat?* – dostupné na <http://www.ucitelske-listy.cz/2009/06/ludvik-eger-jak-by-mela-vize-skoly.html> (staženo 15. 1. 2019)

3. Jak ještě bychom mohli vizi naplňovat?
  - a) Co bychom hodně chtěli – co udělat?,
  - b) možná bychom chtěli – co udělat?,
  - c) zatím nechceme/nemůžeme – chceme/měli bychom pro změnu něco udělat?
4. Jaký z toho máme pocit a prospěch, jak se odměníme?

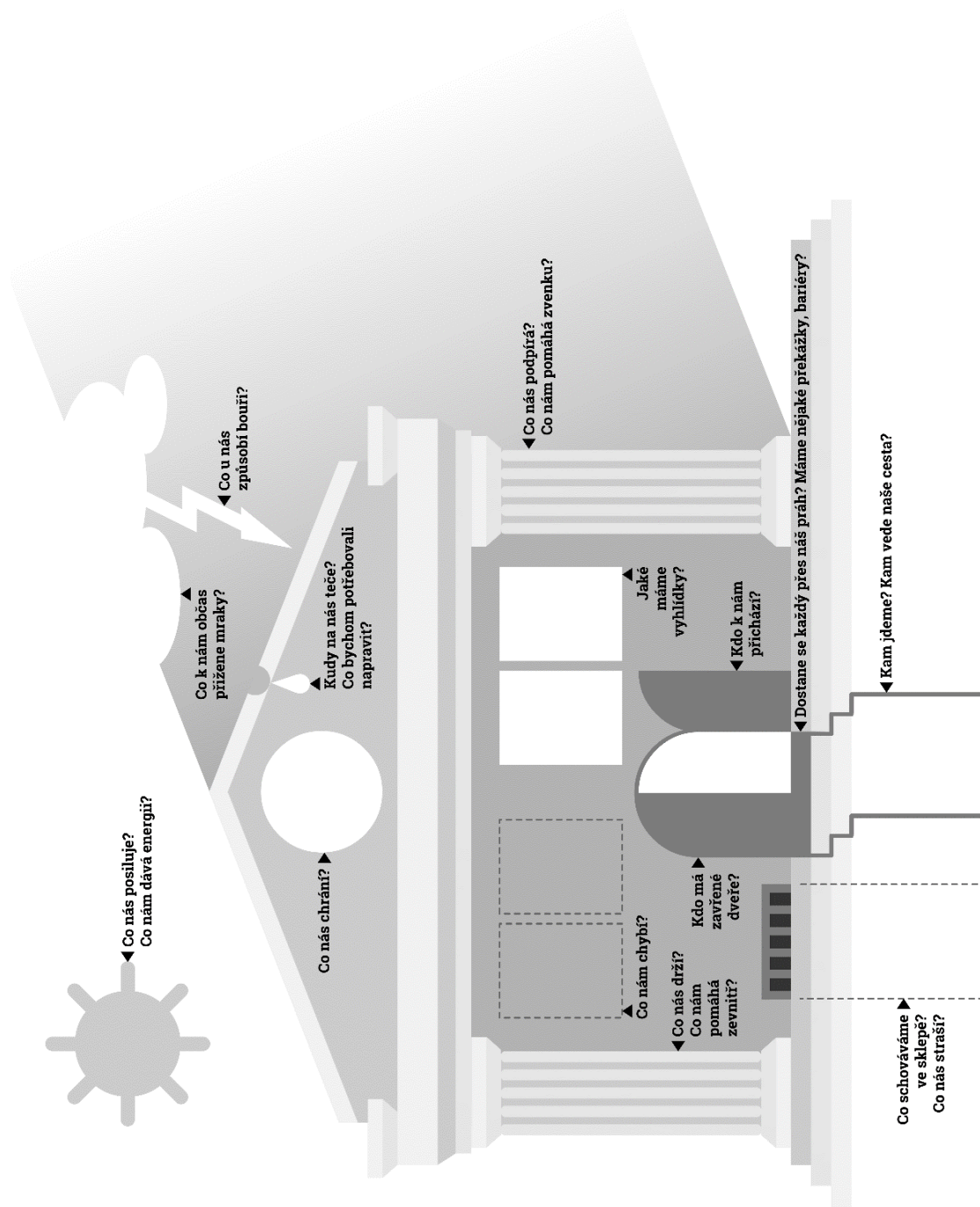
Vize a mapování v podobě motýla (R+, R-, N, P):

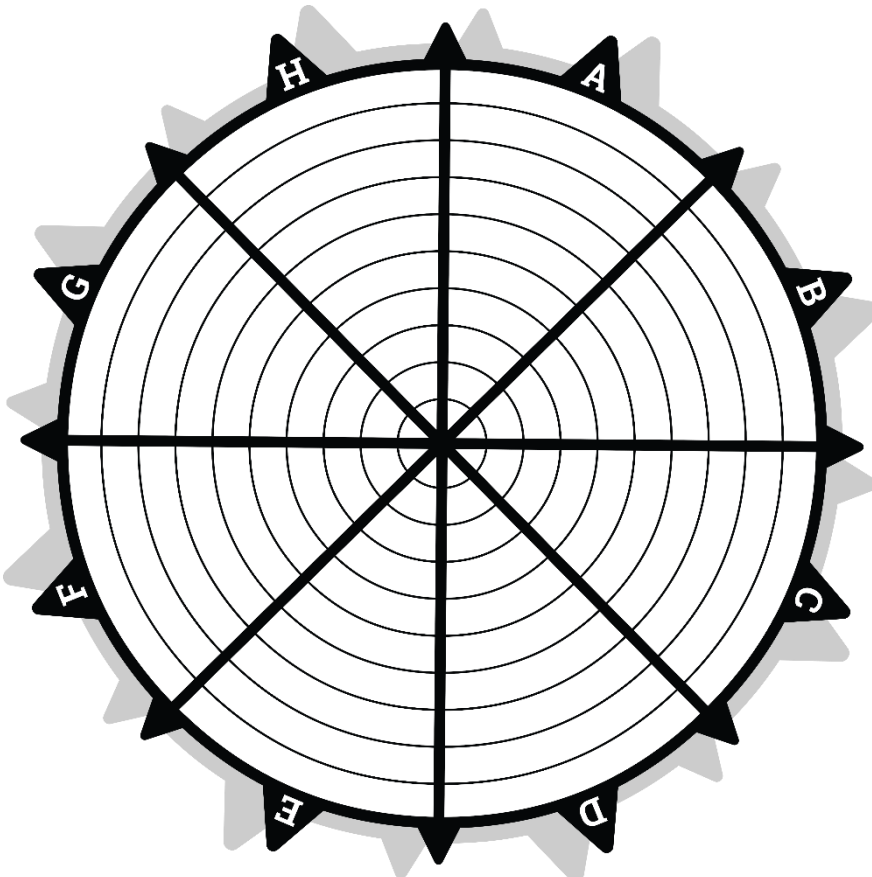
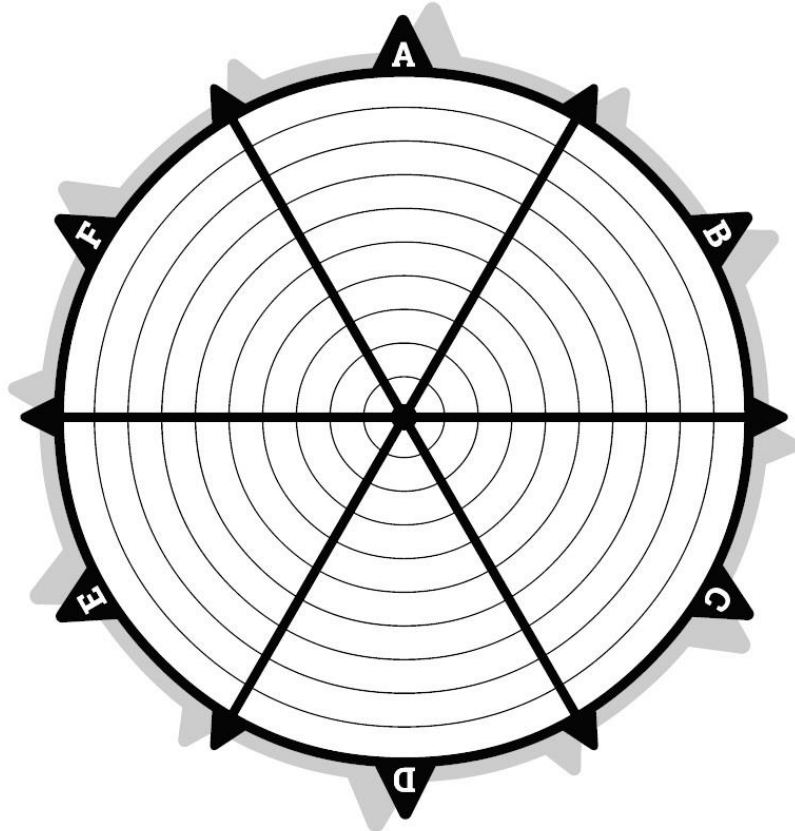
Ke komplexnímu přemýšlení o škole vybízí obrázek školy (příloha 1), který může náročný proces zjišťování cílů, silných a slabých stránek atd. usnadnit a zatraktivnit.

Dalším způsobem mapování může být terč s několika oblastmi, které chceme ve škole sledovat/posuzovat (příloha 2). K písmenům kolem terče napíšeme vybrané oblasti a do terče zaznamenejme (vybarvením políček), kde jsme a kam se chceme posunout. Pochopitelně by pak mělo následovat stanovení cílů, jak kýženého stavu můžeme dosáhnout a co pro to uděláme (s konkrétními úkoly pro jednotlivce).

Příloha 1

Příloha 2

„Je prokázáno, že vizuální, emoční a fyzická vzdálenost, která nás oddaluje od ostatních lidí, zvyšuje ochotu jedince jednat sobecky, agresivněji či podvodně.“⁸

K posílení dobrých mezilidských vztahů výrazně napomáhá budování blízkosti, což znamená nejen se setkat, ale také se poznat, společně něco prožít, nebo dokonce navzájem pro sebe něco udělat. Ve škole k tomu mohou přispět různé mezitřídní a celoškolské projekty (např. výpomoc při doučování, výzdoba či úpravy areálu školy nebo jen obyčejné „fundays“, kdy se žáci domluví, že v určitý den budou mít všichni určitou barvu oblečení, nějaký doplněk apod.). Žáci se však nemusí omezovat na školní prostředí. Je velmi prospěšné, když se začlení do místní komunity nebo ji prostřednictvím svých aktivit začnou vytvářet. Žáci mohou udělat průzkum svého okolí, potřeb místních občanů, angažovat se v otázkách místní samosprávy (např. v tzv. zastupitelstvu mladých, které funguje v Praze 8), zvelebit okolí, spolupracovat se seniory (vytvořit pro ně program, naučit je pracovat s moderními technologiemi)...

Ve stručných bodech níže uvádíme, na co by se měla zaměřit škola, kterou lze nazvat „komunitní“.

Popis jednotlivých oblastí standardů kvality komunitní školy⁹

- Vedení – jasné směřování školy, kompetence zaměstnanců, rozvoj jejich schopností.
- Partnerství – škola se zapojuje do života ve svém okolí, navazuje partnerství na místní úrovni.
- Sociální inkluze – příležitosti vzdělání a rozvoje pro všechny, příznivá atmosféra ve výuce.
- Služby – další vzdělávání pro děti a dospělé, nabídka využití prostor školy.
- Dobrovolnictví – škola podněcuje děti i dospělé k dobrovolnické práci (zejm. v komunitě).
- Celoživotní učení – vzdělávání profesní i pro radost, podpora vzdělávání dospělých.
- Zapojení rodičů – učitelé a rodiče jsou partneři ve vzdělávání.
- Kultura školy – vstřícnost, demokratičnost, důvěra, tvořivost, praktičnost, participace...
- Rozvoj komunity – škola jako katalyzátor místních změn a rozvoje.

Mapování prostředí

Chceme-li zlepšit prostředí školy a jejího okolí, příp. vztah k nim, měli bychom nejprve věnovat pozornost zmapování současného stavu. Následující řádky obsahují náměty pro jeho přípravu.

Škola

1. Zvolit oblasti mapování: prostředí školy, komunikace (mezi učiteli, žáky, vedením, rodiči...; ústní, elektronická, nástěnky...), vzdělávací proces (obsah a forma výuky, hodnocení) atd. Při celkovém přemýšlení o škole je možné využít obrázků na straně 50.
2. Rozmyslet si, s kým probíhá mapování a následné vyhodnocování (žáci školy/třídy, zástupci žákovského parlamentu, učitelé, rodiče), a tomu vše uzpůsobit.
3. Vytvořit zadání, které budou plnit skupiny žáků/učitelů/rodičů. Pokud bychom se chtěli zamýšlet nad zapojením žáků do rozhodování ve škole, lze využít níže uvedenou aktivitu „Hledání přijatelné míry svobody a odpovědnosti“.

⁸ Nutil, P. *Média, lži a příliš rychlý mozek*. Praha: Grada, 2018, s. 57.

⁹ podle Lauermann, M. *Spolupráce školy a místních komunit – komunitní vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. Dostupné z <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/133180/>.

4. Při mapování školního prostředí je vhodné využít plán školy a zaznamenávat do něj místa, která:
  - a) vnímáme pozitivně, kde se cítíme bezpečně, kam rádi chodíme, kde je nám dobře, kam se těšíme
  - b) vnímáme negativně, kde cítíme nebezpečí, kam neradi chodíme, kde se nám nelíbí
  - c) kde se často porušují pravidla
  - d) chtěli bychom vylepšit
5. Kromě záznamů do mapy je dále možné napsat:
  - a) co se nám ve škole líbí (jak to udržet či posílit)
  - b) co nám ve škole chybí (co udělat pro zlepšení)
  - c) co nás ve škole štve (jak přispět k nápravě, zlepšení)
6. Pokud se to hodí, lze popis míst či aktivit zpestřit fotkami.
7. Prostřednictvím prezentací jednotlivých skupin získat konkrétní data.
8. Utřídit získané informace a vybrat jedno téma, kterému se budeme v dalším období věnovat.
9. Stanovit jasný cíl (např. metodou GROW – viz str. 96) a uvést konkrétní aktivity, které jsme schopni splnit: Jak můžeme změnit/vylepšit slabá místa, co pro to konkrétně uděláme? (Možnost přidat náčrtky plánů...)

Okolí

1. Rozmyslet si, zda budeme vycházet z podnětů samotných žáků, nebo budeme chtít znát potřeby místní komunity (formou dotazníků, rozhovorů).
2. Připravit mapu okolí školy (nebo pracovat s elektronickou podobou). Do ní žáci označí:
  - a) místo, které bychom chtěli/mohli vylepšit
  - b) místo, které bychom mohli k něčemu využít
  - c) instituci/organizaci/firmu, s níž bychom mohli spolupracovat, kam bychom mohli jít na návštěvu
3. K vyznačeným místům přidat fotky a popisky. Texty by měly obsahovat velmi stručné informace o daném místě a především komentáře a plány žáků. Příklady úkolů: Jak využít zajímavá místa? Co vylepšit v okolí? Co pro to konkrétně uděláte? Připojte náčrtky svých plánů. Do které organizace chcete zajít a proč? Jak by mohla vypadat spolupráce s vybranou institucí a čím by byla prospěšná? Co pro funkčnost spolupráce konkrétně uděláte? Přidejte stručný plán, harmonogram činností.
4. Upozornit žáky, že z návrhů následně vyberou ty, které uskuteční. Je tedy dobré vytvářet plány, které jsou v mezích možností realizátorů, tj. většinou žáků.

Hledání přijatelné míry svobody a odpovědnosti

Následující aktivita otvírá prostor k diskusi o tom, kolik svobody (a tedy i odpovědnosti) mají mít žáci ve škole, a vybízí k zamyšlení nad vyšší mírou spoluúčasti žáků v prostředí školy.

Cíl: Účastníci diskutují o možnostech participace žáků na vzdělávání a celkovém životě školy; dále navrhnou možnosti, které by využili přímo ve škole, kde působí.

Pomůcky: Nakopírovaný text z přílohy, psací potřeby.

Postup:

1. Každý obdrží text o škole Sudbury Valley (příloha) a 5 minut s ním pracuje metodou I.N.S.E.R.T., jakéhosi znamínkování, tzn. čte text a označuje jednotlivé informace pomocí několika znamínek:

- → nová, zajímavá informace
  - ✓ informace, s níž souhlasím
  - × informace, s níž nesouhlasím, nebo se mi zdá diskutabilní
  - ? informace, o níž bych se chtěl něco dalšího dozvědět, vyvolává ve mně otázky
2. Účastníci vytvoří skupiny po třech až po pěti a během 5 minut sdílejí své názory na školu Sudbury Valley. Další 4 minuty mají na to, aby vybrali několik málo informací, které je zaujaly, s nimiž nesouhlasí nebo se jim zdají diskutabilní, a také ty, které u nich vzbuzují otázky.
  3. Mluvčí jednotlivých skupin se postupně střídají a říkají vždy jednu informaci, k níž se můžou ostatní vyjádřit. Pokud je možné vytvořit názorovou škálu (*Mají mít v rámci školy žáci možnost věnovat se vždy tomu, čemu chtějí? ano – ne*), lektor účastníky vybídne, aby se vyjádřili tímto způsobem, a pak dává prostor ke slovním komentářům.
  4. Lektor vybídne účastníky, aby zmínili své zkušenosti či navrhovali možnosti, jak lze posilovat spoluúčast žáků na tom, co se ve škole a jejím okolí odehrává. Inspiraci je možné najít také v „Příkladech ze školní praxe“ (viz níže).
  5. Účastníci se zamyslí, co by se právě v jejich škole dalo udělat pro zvýšení participace žáků (leckdy stačí zefektivnit stávající nástroje – např. žákovský parlament, který funguje spíše formálně).

Příloha

Škola fungující na principu participativní demokracie¹⁰

Škola Sudbury Valley je především komunitou, kde děti a dospívající přímo zažívají privilegia a zodpovědnost demokratického řízení. Základním správním orgánem je „školní rada“ skládající se ze všech studentů a personálu. Tato rada se schází jednou týdně a funguje podle systému jeden člověk – jeden hlas. Školní rada vytváří všechna pravidla, rozhoduje o školních nákupech, zřizuje výbory dohlížející na každodenní chod školy a najímá a propouští členy personálu. Čtyřleté děti mají ve všech těchto oblastech stejný hlas jako starší studenti nebo dospělí členové personálu.

Nikdo z personálu nemá na škole zajištěno dlouhodobé místo. Všichni mají jednoletou smlouvu, která musí být každým rokem obnovena prostřednictvím tajného hlasování. Jelikož studenti v počtu převyšují dospělé poměrem 20:1, personál, který tento proces přežije a je každým rokem znovu zvolen, musí být nepochybně složen z lidí, které studenti nejvíce obdivují. Jsou to lidé milí, morální, kompetentní a významně a pozitivně pomáhající školnímu prostředí. Představují dospělé, které se studenti snaží nějakým způsobem napodobovat.

Stanovená pravidla jsou vymáhána „soudní komisí“, jejíž složení se pravidelně mění, ale zahrnuje vždy člena personálu a studenty reprezentující celé věkové spektrum. (...)

Studenti mají možnost se po celý den věnovat, čemukoli chtějí, pokud neporuší některé z pravidel vytvořených školní radou. (...)

Žádné ze školních pravidel se netýká učení. Ve škole neexistují testy a nikdo studenty nehodnotí ani jim neuděluje známky. (*Existuje pouze jedna výjimka. Studenti, kteří si přejí získat středoškolský diplom, musejí napsat práci, ve které dokazují, že jsou dobře připraveni na zodpovědný dospělý život. Tato práce je následně ústně obhajována před komisí, která je složena ze členů personálu z různých škol se stejným modelem.*) Není zde plán výuky ani snaha

¹⁰ citováno (ve zkrácené podobě) z Gray, P. *Svoboda učení*. Turnov: PeopleComm, 2016, s. 37–39.

motivovat studenty k učení. Kurzy se pořádají jen tehdy, pokud si je studenti sami zorganizují, a trvají pouze tak dlouho, dokud si to přejí. Mnoho studentů se do těchto kurzů nikdy nezapojí a škola s tím nemá nejmenší problém. Členové personálu sami sebe nevnímají jako učitele. Jsou považováni za dospělé členy komunity poskytující širokou paletu služeb včetně trochy výuky. Většina jejich výuky je z velké části stejná jako v každém jiném prostředí. Zahrnuje odpovídání na upřímné otázky a prezentování myšlenek a názorů v kontextu reálné diskuse.

Učení v Sudbury Valley je z velké části náhodné. Vzniká jako vedlejší účinek sebeřízených her a zkoumání. Škola je skutečně nádherné místo pro hry a zkoumání. Poskytuje pro tyto aktivity prostor a čas. Poskytuje také vybavení – zahrnující počítače, plně vybavenou kuchyň, místnost na obrábění dřeva, uměleckou místnost, vybavené hřiště, hračky a hry nejrůznějších druhů a nesčetně knih. Studenti mají dále přístup k rybníku, poli a nedalekému lesu, kde si mohou hrát a prozkoumávat. Pokud se někdo zajímá o speciální věc vyžadující nové vybavení, může přesvědčit školní radu, aby ji koupila, nebo má možnost vydělat peníze sám prostřednictvím různých způsobů, jakým je například prodávání sušenek.

Nejdůležitějším zdrojem na škole jsou pro většinu studentů ostatní studenti, kteří disponují obrovskou škálou zájmů a schopností. Studenti jsou díky volnému pohybu neustále vystaveni aktivitám a myšlenkám ostatních, ať už jsou starší, nebo mladší.

Příklady ze školní praxe

Pro inspiraci přikládáme odkazy na starší i nedávné projekty realizované žáky různých škol – jsou zachyceny formou krátkých příběhů nebo videí na stránkách [Active Citizens](#), [Jednoho světa na školách \(Kdo jiný?\)](#), [Respekt neboli](#), [Světové školy](#), [Global Schools](#) či [Centra pro demokratické učení](#). Dále uvádíme příklad úspěšného projektu, který prostřednictvím školy propojil mladé lidi se seniory. Stručně zmiňujeme též žákovské parlamenty, a to ukázkou ze dvou pražských škol.

Příklad projektu zaměřeného na vzdělávání seniorů na Karlínské obchodní akademii:¹¹

Kollárova seniorům byl projekt studentů třetího ročníku v rámci aplikované ekonomie. Šlo o kurz zabývající se prací na počítači pro seniory. Studenti si projekt sami vymysleli, tvořili obsah jednotlivých lekcí, propagovali je, poté lektorovali, zajišťovali občerstvení, kontakt s účastníky a jejich spokojenost. Kurz obsahoval deset lekcí, v nichž senioři probrali, z čeho se počítač skládá, co je to internet, vyhledávač, jak nakupovat, na co si dát pozor, jak fungují sociální sítě a jak si zde vytvořit účet. Projekt byl financován z grantu pražského magistrátu, který o pár měsíců dříve získal pro školu jeden z učitelů. Celkově byli účastníci velmi spokojeni. Nejstarší účastníci bylo přes 92 let, průměr se pohyboval okolo 65 let. Studenti se naučili komunikovat, lektorovat, argumentovat a hlavně pracovat v týmu.

Žákovský parlament (ŽP)¹² z pohledu dvou škol

ZŠ Strossmayerovo náměstí (Praha)¹³

Do ŽP probíhají v září třídní volby. V každé třídě vyberou 2 zástupce. Jde o 4. až 9. ročníky. ŽP čerpá informace ze tříd a do tříd naopak informace posílá. Organizuje společenské a vzdělávací akce pro žáky školy, probíhají tu osobnostně sociální aktivity, chystá se společný

---

¹¹ informace od Klaudie Klukové

¹² více o žákovských parlamentech (včetně metodických příruček) na <http://www.skolaprodemokracii.cz/>.

¹³ informace od Pavla Namysla

výjezd (teambuilding) a možná i projekt zaměřený na renovaci místnosti, kde se ŽP schází, dále se ŽP podílí na participativním rozpočtu MČ Praha 7.

ŽP je funkční díky práci a aktivitě členů a podpoře od vedení školy. Je vnímán a podporován učiteli, kteří se žáky v třídnických hodinách řeší informace ze ŽP, a rodiči, kteří se můžou pravidelně informovat na webu školy.

Na otázku *K čemu je dobrý žákovský parlament?* odpověděli žáci 4.–8. třídy následovně:

„Můžeme změnit svoje prostředí.“

„Abychom se cítili ve škole lépe a naučili se komunikovat s ostatními.“

„Na setkáních žákovského parlamentu říkáme své názory (ve třídě moc ne).“

„Je to užitečné pro naši školu.“

Karlínská obchodní akademie (Praha)¹⁴

ŽaPka (ŽP) se snaží zpříjemnit běžné dny ve škole něčím zajímavým. Dvakrát do měsíce zorganizuje „fundays“ – na Facebooku vytvoří událost, v čem mají přijít žáci (i učitelé) daný den oblečení. Před Vánocemi vyhlásil soutěž o nejlépe vyzdobenou třídu. Ke Dni učitelů zajistil vyrobení ozdobených kartiček s osobním vzkazem pro každého učitele.

Podle předsedkyně ŽP je ŽaPka dobrá ke stmelování kolektivu mezi ročníky a nacházení spousty nových kamarádů. Často tu lze získat jiný, lepší pohled na některé spolužáky či učitele, k jejichž bližšímu poznání by v běžných situacích vůbec nedošlo.

ŽaPka funguje díky lidem, kteří chodí na každou schůzku a víceméně se do všeho zapojují, jdou do projektů s nadšením, a hlavně i díky paní učitelce (koordinátorce ŽP), která mnohé zařídí, zejména ve vztahu k vedení školy.

---

¹⁴ informace od Alžběty Boháčové

Pracujeme s třídním kolektivem

Hra (nejen) pro třídnické hodiny

Ž

Hra¹⁵ byla vytvořena pro práci žáků v třídnické hodině, případně v občanské výchově. Do jisté míry odráží model kompetencí pro demokratickou kulturu – odpovídá tomu výběr otázek a úkolů u jednotlivých barev hracích políček. Cílem hry je právě rozvíjet u žáků kompetence pro demokratickou kulturu, zapojit všechny žáky do společné aktivity zahrnující sdílení názorů, přemýšlení o sobě i druhých v pozitivních, či negativních životních situacích, posilování spolupráce, asertivity, empatie, odpovědnosti apod. Hra je určena pro trojice žáků (sestavené náhodně, příp. podle aktuální situace) a lze ji využít pro specifické situace ve třídě, např. pro předcházení rizikovému chování.

Učitel může dle vlastního uvážení otázku upravit, případně přidat oživující prvky (kreslení, vyhledávání informací, další pohybové aktivity apod.).

Dvě hrací desky představují základní a kratší verzi hry. Pokud není počet žáků dělitelný třemi a vytvoří se jedna či dvě čtveřice, doporučujeme rozdat trojicím základní verzi a čtveřicím tu kratší, aby se vyrovnalo zdržení kvůli vyššímu počtu hráčů. Samotná hra trvá asi 30 až 50 minut, záleží na tom, jak jsou jednotlivé skupiny komunikativní a ochotné pečlivě plnit vybrané úkoly. Následná reflexe zabere dalších 15–20 minut, podle toho, o čem učitel s žáky mluví, co s nimi rozebírá (část z toho lze nechat na příští setkání).

Pokud chce učitel využít hru pro jiný záměr, stačí změnit znění otázek a tematické či formální zaměření každé barvy; herní plán i princip může zůstat stejný. (Příklad pro dějepis – jakékoli historické období: A) významné události, B) významné osobnosti, C) umění/život obyčejných lidí, D) jak by život náš či našich předků ovlivnilo, kdyby se to stalo jinak... | z formálního hlediska: A) procvičování znalostí, B) upevňování znalostí s vyhledáváním v textech, C) diskuse ve skupině, D) fantazie na základě historického povědomí.)

Cíle: Žáci přemýšlejí o sobě i druhých v pozitivních, či negativních životních situacích a své názory a myšlenky prezentují v malých skupinách, v nich se spolužáky spolupracují, trénují asertivní, empatické, odpovědné jednání.

Pomůcky:

- Hrací „deska“ – vytisknout barevně pro každou trojici – viz [přílohu 1](#).
- Kartičky s úkoly a otázkami – vytisknout barevně nebo na barevné papíry pro každou trojici – viz [přílohu 2](#). Vytisknout citáty, které může učitel předem nastříhat – viz [přílohu 3](#).
- Figurky (jakýkoli tvar) – pro každého hráče.
- Hrací kostka – pro každou trojici.
- Tři malé čisté papíry – vezme si každá trojice (může i z vlastních zásob hráčů).

Před hrou a během ní:

1. Žáci vytvoří trojice (podle daných vhodných kritérií, která učitel předem zváží).
2. Do každé trojice (a max. dvou čtveřic) učitel rozdá hrací „desku“ s barevnými políčky a s kartičkami v příslušné barvě (při prvním použití je možno žáky nastříhat – zdrží se asi šest minut), dále si žáci vezmou figurky a hrací kostky.

---

¹⁵ inspirováno hrou *Zkoumáme (naše) předsudky* od autorek Vladěny Baetge Jahn a Aleny Košák Felcmanové, licencovanou pod CC BY-NC-SA; tato hra vznikla v rámci projektu Otázkami k rozvíjení demokratických hodnot, který byl spolufinancován Evropskou unií a realizován v rámci Operačního programu Praha – pól růstu (CZ.07.4.68/0.0/0.0/16_037/0000348).

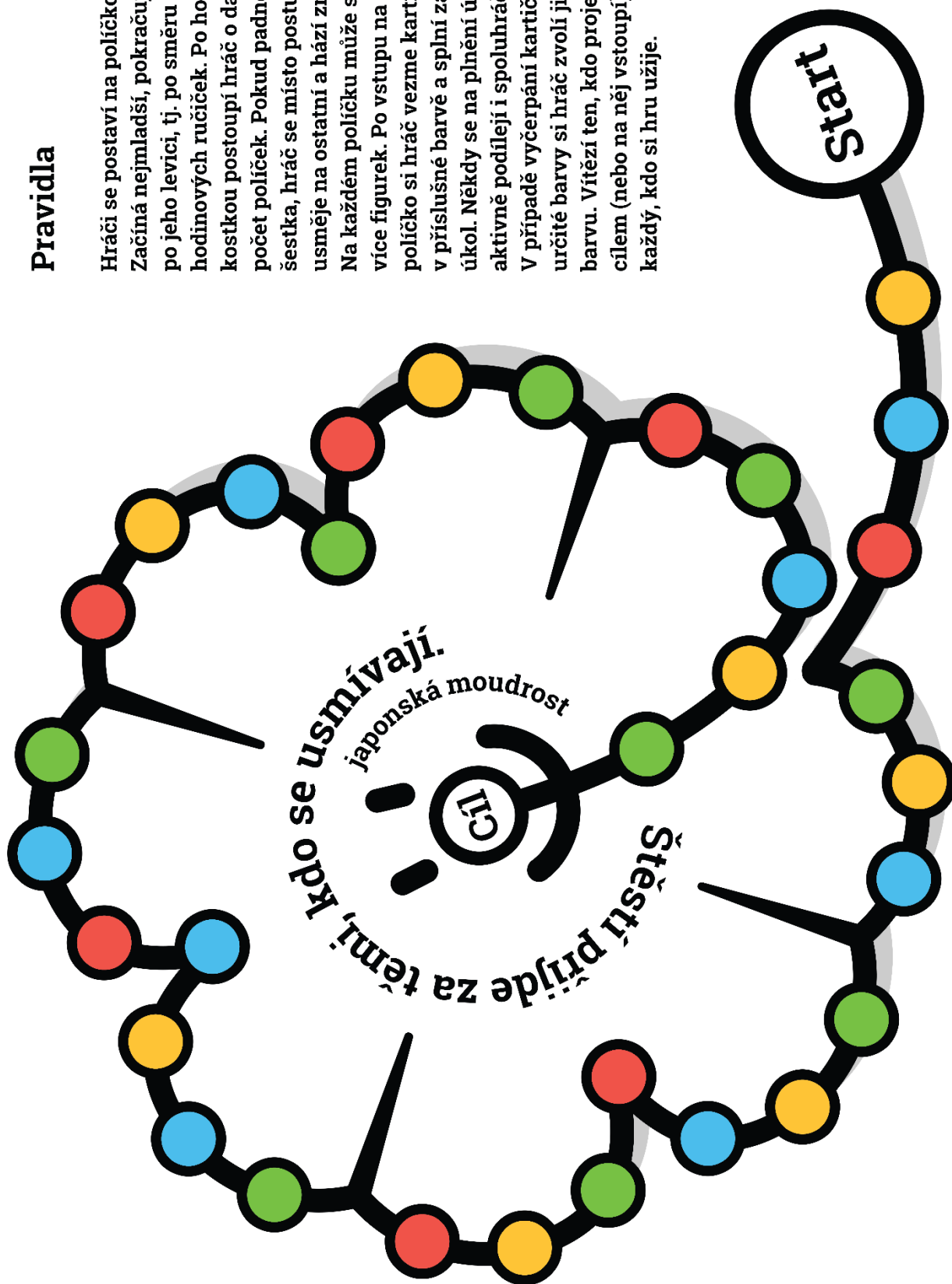
3. Učitel stručně vysvětlí pravidla (základ je napsaný na hrací ploše) a dá pokyn, aby si každá trojice připravila tři papírky na odpovědi. Předem se zmíní o úkolu, který bude mít konkrétní výstup (specifikuje dle vlastního uvážení – viz C03).
4. Je-li k dispozici pouze jedna vyučovací hodina, stanoví učitel na hru asi 25 minut. Žáci ji nemusí dohrát do konce, pokud ji stihnou dříve, můžou si pročítat zbylé kartičky.
5. Učitel označí čísla rohy místnosti a umístí tam podle příslušných barev nastříhané citáty (viz přílohu 3).
6. Během hry učitel prochází třídou dle vlastního uvážení, pozoruje žáky a přebírá od nich papírky s odpověďmi (viz úkoly C03 a D03).

Po hře:

7. Učitel provede s žáky reflexi hry a vybraných aktivit.
Každá trojice stručně zodpoví otázky: Jak se vám společně hrálo (jak fungovala spolupráce)?
Co se vám líbilo, co vás zaujalo? Co by se mělo zlepšit? Co nového jste zjistili?
Jednotlivci můžou zodpovědět, jaké bylo usmívat se na spolužáky, když padla šestka?
Chce někdo přečíst citát, který ho hodně zaujal? Můžete citát někomu věnovat...
Otázky týkající se zapsaných věcí ze hry:
A2 – Jak přistupujete k názorové odlišnosti?
C3 – Co uděláte pro třídu? Dohodnout se, jak bude plnění úkolů vypadat. Možnost splnit vše nebo vylosovat tři (a na jejich plnění se bude podílet co nejvíce lidí, zodpovídat za to budou podepsaní), případně lze odhlasovat dva nejlepší návrhy, které bude plnit celá třída (nutno říct dopředu).
D3 – Jaké jsou podle vás silné stránky třídy a v čem by se dalo zlepšit? Učitel může odpovědi vyhodnotit do příště a pak se k nim se třídou vrátit.

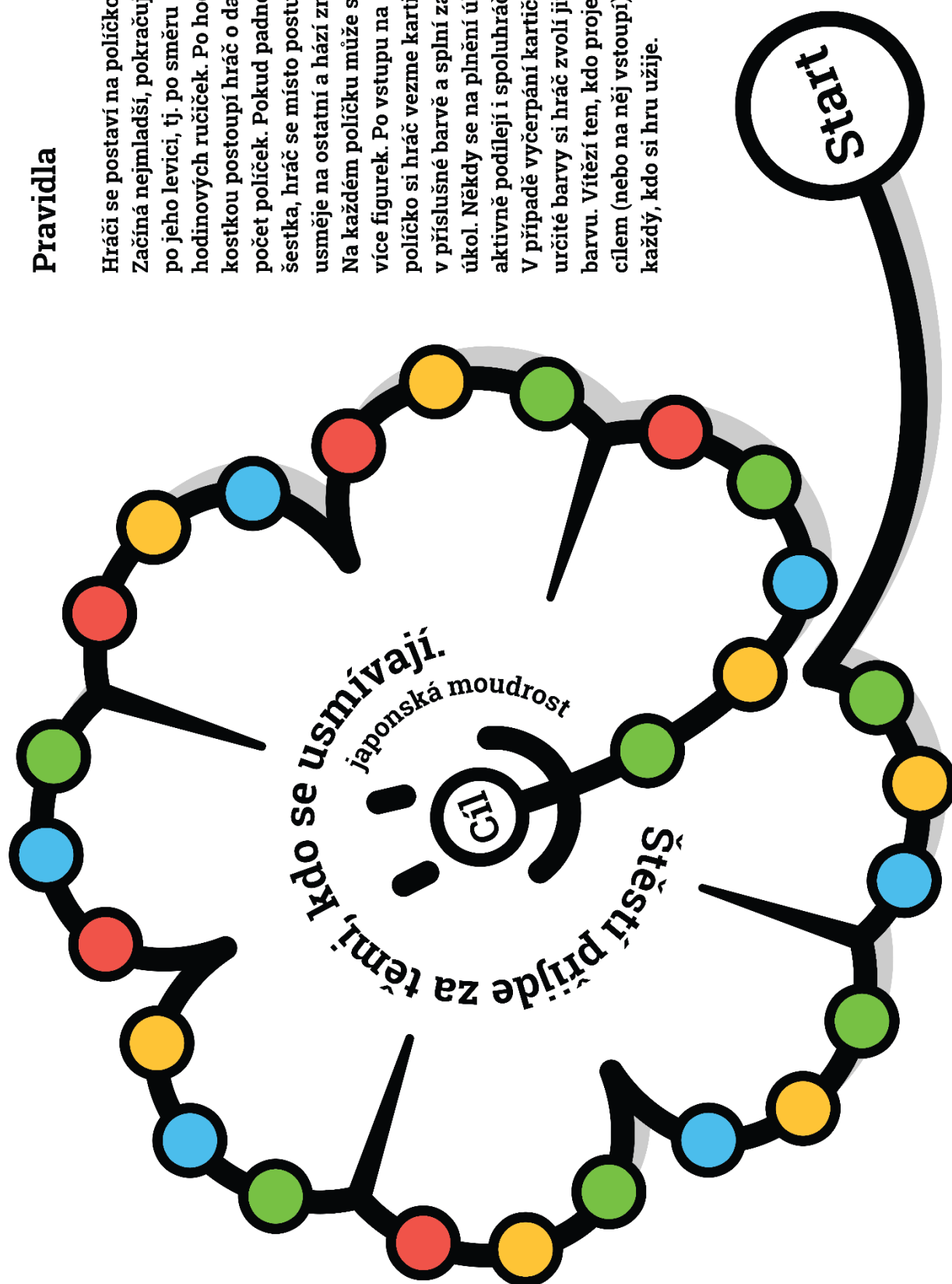
Pravidla

Hráči se postaví na políčko start.
Začíná nejmladší, pokračuje ten po jeho levici, tj. po směru hodinových ručiček. Po hodu kostkou postoupí hráč o daný počet políček. Pokud padne šestka, hráč se místo postupu usměje na ostatní a hází znovu. Na každém políčku může stát více figurek. Po vstupu na políčko si hráč vezme kartičku v příslušné barvě a splní zadání úkol. Někdy se na plnění úkolu aktivně podílejí i spoluhráči. V případě vyčerpání kartiček určité barvy si hráč zvolí jinou barvu. Vítězí ten, kdo projede cílem (nebo na něj vstoupí), a každý, kdo si hru užije.

Pravidla

Hráči se postaví na políčko start. Začíná nejmladší, pokračuje ten po jeho levici, tj. po směru hodinových ručiček. Po hodu kostkou postoupí hráč o daný počet políček. Pokud padne šestka, hráč se místo postupu usměje na ostatní a hází znovu. Na každém políčku může stát více figurek. Po vstupu na políčko si hráč vezme kartičku v příslušné barvě a splní zadání úkol. Někdy se na plnění úkolu aktivně podílejí i spoluhráči. V případě vyčerpání kartiček určité barvy si hráč zvolí jinou barvu. Vítězí ten, kdo projede cílem (nebo na něj vstoupí), a každý, kdo si hru užije.

Příloha 2 – úkoly a otázky

A01

Vzpomeň si na konkrétní situaci ze školy, kterou považuješ za ponižování člověka, a pověz ji spoluhráčům. Každý řekněte jeden pocit, který podle vás mohl prožívat zmíněný člověk. Potom zmiň, jak se mohl daný zážitek promítnout do chování poníženého.

A02

Pokus se najít něco, na co máte odlišný názor. Napiš na papír, čeho se to týkalo, a následně připiš, jak jste k tomu, že máte jiné názory, přistupovali, jak jste to vnímali.

A03

Uveď příklad, kdy se ke dvěma lidem zachováš různě, ale stejně to budeš považovat za spravedlivé. Zdůvodni, proč je zmíněné odlišné chování podle tebe spravedlivé.

A04

Považuješ své učitele za spravedlivé? Jak to poznáš? Řekni konkrétní příklady spravedlivého a nespravedlivého jednání učitelů. Souhlasí s tebou spoluhráči?

A05

Dojdi v učebně do rohu číslo 1, vezmi si jeden citát a přečti ho svým spoluhráčům. Řekni, jak citátu rozumíš, vlastními slovy vysvětli, co je v demokratické společnosti důležité, a požádej spolužáky o komentář.

A06

Vybav si člověka, kterého znáš a máš ho rád (nebo ho obdivuješ), přestože je něčím jiný než většina. Řekni spoluhráčům, o koho jde, resp. o jaké se jedná odlišnosti a jak je vnímáš.

A07

Představ si člověka, který nenávistně vystupuje proti nějaké skupině lidí. Uveď tu skupinu a řekni, jak bys mohl příslušníky této skupiny podpořit, zastat se jich (prostřednictvím argumentů, ne pěstí).

A08

Představ si, že se někdo v třídním kolektivu necítí dobře. Uveď alespoň dva důvody, proč tomu tak může být, a vždy k tomu doplň, jak bys mohl spolužákovi účinně pomoci (co bys mohl udělat).

A09

Myslíš si, že všichni mají stejná lidská práva? Pokud ne, dej příklad. Každý řekněte svůj názor, zda by měli mít všichni stejná lidská práva a proč.

B01

Nahlas se zamysli nad tím, která tvá činnost nebo vlastnost by se druhým nemusela líbit, ty ovšem chceš, aby ji respektovali; proč by ji měli respektovat?

B02

Koho máš rád za to, že tě respektuje? Vysvětli, jak se to (že tě respektuje) projevuje a co tě na tom těší?

B03

Dojdi v učebně do rohu číslo 2, vezmi si jeden citát a přečti ho svým spoluhráčům. Řekni, jak citátu rozumíš. Dokážeš uvést nějaký skutečný příklad naplnění slov z citátu? Zeptej se spolužáků, čím je citát zaujal.

B04

Sděl spoluhráčům, díky čemu jsi dobře zvládl splnit určitý úkol ve škole, jak se ti podařilo dosáhnout výsledku, s nímž jsi byl spokojený? Má některý z tvých spoluhráčů dobrý tip na to, jak být ve škole úspěšný (bez podvádění)?

B05

Uveď alespoň dva spolužáky, kteří jsou podle tebe spolehliví a zodpovědní. Jak se tyto jejich vlastnosti projevují? Souhlasí s tebou spoluhráči?

B06

Poděl se se spoluhráči o své úspěchy (zmiň zhruba dva, mohou být velké i malé, z jakékoli oblasti, z jakéhokoli prostředí).

B07

Nahlas se zamysli, o čem a jakým způsobem rozhodujete vy – žáci – ve škole samostatně. Čeho se rozhodování týká? Jak takový proces vypadá? Do jaké míry se účastníš rozhodování? A myslíš si, že bys měl vystupovat aktivněji (dávat návrhy, diskutovat a podobně)?

B08

Vzpomeň si, co tě zaujalo z jiné kultury (během vlastního cestování po cizích zemích nebo díky objevování jiných kultur prostřednictvím médií) a pověz o tom spoluhráčům.

B09

Řekni spolužákům, čím podle vlastního uvážení přispíváš k dobrému fungování vašeho třídního kolektivu. Pokud spoluhráči chtějí, mohou zmínit také svoje zásluhy.

B10

Vzpomeň si na situaci, kdy jsi někomu ublížil (vědomě, či nevědomě). Řekni spoluhráčům, co potom následovalo, jak ses s tím vypořádal. Myslíš, že jsi dostatečně vyjádřil lítost? Zeptej se spolužáků, jakou by oni zvolili formu omluvy.

B11

Co podle tebe znamená otevřenost k odlišným přesvědčením, názorům a chování? Dej konkrétní příklad. Považuješ se (v tomto smyslu) za otevřeného člověka? Zeptej se, jak přijímají odlišnosti tvoji spoluhráči.

C01

Zeptej se jednoho i druhého spoluhráče, co ho pozitivně, či negativně zasáhlo. Zareaguj na to empaticky. Potom se obou spolužáků zeptej, v čem podle nich byla/nebyla tvá reakce empatická. (*Empatie = schopnost vcítit se do druhého.*)

C02

Zavři oči a nechej se provést po třídě jedním ze spoluhráčů; ten druhý půjde před vámi a bude vybírat bezpečnou trasu. Po absolvování cesty řekni, jaké to pro tebe bylo.

C03

Dohodni se se spoluhráči, co dobrého uděláš ve spolupráci s nimi pro třídu. Shodněte se na úkolu, který je snadno proveditelný a opravdu ho splníte. Zapiš to stručně na papír, přidej své jméno a předej ho učiteli.

C04

Vzpomeň si, kdy se ti podařilo vyřešit nějaký konflikt. Pověz o něm spoluhráčům. Jak jsi konflikt řešil? Potom se zeptej, zda tvé spolužáky napadá další vhodné řešení.

C05

Dojdi v učebně do rohu číslo 3, vezmi si jeden citát a přečti ho svým spoluhráčům. Řekni, jak citátu rozumíš, co tě na něm zaujalo, a zeptej se spolužáků, co dělají, když mají problémy?

C06

V duchu si vyber tři různé situace, které často/aspoň občas prožíváš, a postupně neverbálně (beze slov) vyjádři své pocity, které odrážejí tvé vnitřní rozpoložení. Spoluhráči mají za úkol vždy odhadovat, co se za tvým výrazem skrývá, jaké pocity předvádíš.

C07

Vidíš, že ve vaší třídě vadnou květiny. Vypadá to, že se o ně nikdo nestará. Navrhni řešení, které zlepší situaci (květiny by měly v učebně zůstat). Požádej spoluhráče, aby vymysleli další možné řešení. Které z nich považuješ za efektivnější?

C08

Co bys chtěl, aby se ve škole/školství změnilo? Jak by se to mělo změnit a proč?

C09

Zmiň alespoň dva spolužáky, kteří mají pro druhé nejvíce porozumění. Jak se to projevuje? Jak na to pohlížejí spoluhráči?

C10

Řekni několik krátkých vět třemi různými způsoby – mile, radostně, našťavaně, otráveně, ironicky, překvapeně (vyber tři způsoby, příklad věty: Jsem rád, že tě zase vidím.) Spoluhráči po každé tvé jednotlivé promluvě odhadnou, jakým způsobem jsi ji říkal.

C11

Jednomu ze spoluhráčů polož postupně celkem pět otázek, jako by sis s ním chtěl dobře popovídat. Otázky by na sebe měly navazovat a odrážet to, co oslovený říká; odpovědi budou velmi krátké (i když by se chtěl tázaný za běžných podmínek více vypovídat).

C12

Nahlas se zamysli nad tím, proč se někteří lidé chovají nenávistně k druhým. Co by jim podle tebe pomohlo k tomu, aby své chování změnili k lepšímu?

C13

Kdo podle tebe dokáže dát vaši třídu dohromady? Jaké má vlastnosti? Dokázal bys hrát při stmelování třídního kolektivu aktivní roli? Co bys pro to dělal?

C14

Dej příklad sdělení, které lze označit za: a) fakt, b) názor (vymysli vždy konkrétní věty). Co je podstatou faktu, co je podstatou názoru? V čem se odlišují?

D01

Vyjmenuj aspoň pět skutečností, které děláš (mohl bys dělat) pro zlepšení životního prostředí.

D02

Řekni spoluhráčům dvě věci, v nichž jsi opravdu dobrý, a jednu oblast, v níž bys potřeboval pomoc od někoho, kdo to umí lépe.

D03

Jak bys charakterizoval váš třídní kolektiv? Jaké jsou jeho silné stránky? V čem by se měl zlepšit? Co na to říkají spoluhráči? Zapiš na papír jednu až tři silné stránky vašeho třídního kolektivu a jednu až dvě věci, v čem by se mohl zlepšit. Předej papírek učitelí.

D04

Zmiň několik věcí, které nejčastěji vyhazuješ do tříděného odpadu. Uveď, kam je nosíš (a jakou barvu má příslušná popelnice). Společně si řekněte, jak přistupujete k odpadu ve škole (snažíte se třídít, snižovat míru vyhozených věcí apod.?).

D05

Řekni spoluhráčům, co očekáváš od svého studia na této škole. Všichni společně uveďte, co důležitého vám škola přináší (dohromady aspoň čtyři skutečnosti).

D06

Dojdi v učebně do rohu číslo 4, vezmi si jeden citát a přečti ho svým spoluhráčům. Řekni, jak citátu rozumíš, co tě na něm zaujalo, a zeptej se spolužáků, jaký na něj mají názor oni.

D07

Která konkrétní média pravidelně/aspoň někdy sleduješ (na internetu, v TV, rádiu, v tisku)? Na co mají podle tebe média vliv? V čem jsou důležitá?

D08

Vyjmenuj aspoň tři psaná (případně nepsaná) pravidla, která ve třídě/škole máte. Jak se k nim stavíš a jak je dodržuješ? Proč jsou pravidla důležitá?

D09

Zamysli se, kteří lidé (a jak) tě nejvíce ovlivňují. Pověz to spoluhráčům a v případě nejasností vysvětli, kdo zmínění lidé jsou.

D10

Stručně popiš případy, kdy sdílení určité informace někomu ublížilo a kdy naopak pomohlo (pokud tě žádný případ nenapadá, zeptej se spoluhráčů). Jak přistupuješ ke sdílení informací (na sociálních sítích nebo při osobním kontaktu) ty?

D11

Přečti následující věty a u každé z nich řekni, jak by si ji různí lidé mohli vyložit – vždy uveď aspoň dva způsoby výkladu; pomůžou ti spoluhráči: Co jsem měl podle tebe udělat? Teď tě tady nepotřebuji. Zdá se mi hloupé, když někdo nosí zelené oblečení.

D12

Zmiň aspoň čtyři různé skutečnosti/hodnoty, na nichž se podle tebe pravděpodobně shodnou jak lidé s nějakým náboženským vyznáním, tak i bez něj.

Příloha 3 – citáty

Počet citátů každé ze čtyř barev musí odpovídat počtu skupin, které hrají.

✂

<p>A „Každý musíme snést mínění druhého. Demokracie znamená diskusi.“ <i>(Tomáš Garrigue Masaryk)</i></p>
<p>A „Ideální demokracie, to je hledání společného jmenovatele všech názorů.“ <i>(Jan Masaryk)</i></p>
<p>B Je lepší rozsvítit aspoň malou svíčku než proklínat tmou. <i>(Konfucius)</i></p>
<p>B Je lepší rozsvítit aspoň malou svíčku než proklínat tmou. <i>(Konfucius)</i></p>
<p>C Obráťte tvář ke slunci a stíny padnou za vás. <i>(maorské rčení)</i></p>
<p>C Obráťte tvář ke slunci a stíny padnou za vás. <i>(maorské rčení)</i></p>
<p>D Pamatujte, že všechny odpovědi, které hledáte, se nalézají uvnitř vás. Musíte být jen tiší, abyste je slyšeli. <i>(Debbie Ford)</i></p>
<p>D Pamatujte na to, že vaše slova mohou velmi ublížit. Pamatujte, že vaše slova mohou rychle hojit. <i>(H. Jackson Brown jr.)</i></p>

Varianta hry (nejen) pro třídnické hodiny

Ž

V této zjednodušené verzi nepotřebujete barevnou tiskárnu, hrací plány ani figurky.

Cíle: Žáci přemýšlejí o sobě i druhých a své názory a myšlenky prezentují v malých skupinách, v nichž spolupracují se spolužáky.

Pomůcky: Pro každou skupinu vytištěné úkoly (příloha 1), tabulku pro záznam splněných úkolů (příloha 2) a hrací kostku.

Před hrou a během ní:

1. Žáci vytvoří skupinky (kritéria i počet určí učitel nebo záleží na dětech). Jeden člen skupinky se stává pozorovatelem. Jeho úkolem je sledovat a zaznamenávat, k čemu skupina došla a co se děje; úkolů se nezúčastňuje, jen v tabulce (příloha 2) odškrtnává splněné úkoly. Doporučujeme počet 4–5 hráčů ve skupině (včetně pozorovatele).
2. Do každé skupiny dá učitel listy s úkoly (příloha 1) a hrací kostku. Na jedno místo ve třídě položí nastříhané citáty, na které žáky upozorní.
3. Učitel stručně vysvětlí pravidla. Žáci si sami rozhodnou, v jakém pořadí budou házet kostkou. Kdo hází kostkou, čte úkol, který kostka určila: 1 = postupně výběr z 1. série úkolů, 2 = 2. série úkolů, 3 = 3. série úkolů, 4 = 4. série úkolů, 5 = úkol z libovolné série, 6 = hráč se usměje na spoluhráče a předá kostku dalšímu hráči v pořadí.
Po přečtení úkolu si nejdříve každý žák napíše odpověď na svůj papírek. Pak si všichni své odpovědi ve skupině postupně přečtou a názory prodiskutují. Hráč, který házel kostkou, zpravidla první odpovídá na zadání v úkolu a usměrňuje diskusi. Pozorovatel zapisuje čárky hozeným číslům a podle vlastního uvážení dělá poznámky z diskuse.
4. Čas určený na aktivitu záleží na učiteli. Není cílem projít všechny úkoly. Je nutné zohlednit čas na závěrečnou reflexi skupin s vlastními pozorovateli i celkovou reflexi aktivity s celou třídou.

Po hře:

5. Každá skupina si zodpoví otázky:
  - Které situace jste jako skupina museli řešit? Co vám společně fungovalo? Co by bylo dobré podpořit a zlepšit? Co považujete za zajímavé či důležité a chcete to sdělit ostatním skupinám?
  - Každou otázku zodpoví i pozorovatel a dále řekne, co ho zaujalo.
6. Učitel dá slovo každému pozorovateli, aby popsal, co ho zaujalo. Předtím může proběhnout reflexe pozorovatelů: postavte se do škály (1–6) a tím dejte najevo, které číslo padalo ve vaší skupině nejčastěji. (Počty hozených čísel lze pak dál využít k hledání odpovědi, jaká je pravděpodobnost, že padne určité číslo...). Potom dá učitel slovo každé skupině, aby sdělila všem, co považuje za důležité a zajímavé z proběhlé hry.
7. Závěrečná reflexe: Postavte se do škály (všechno × nic) podle toho, kdyby se hra hrála ještě jednou, jak moc byste chtěli pravidla měnit. Otázky na krajní pozice: Na co byste se těšili? Co byste navrhli změnit?

Příloha 1 – úkoly a citáty

1a Která tvoje činnost nebo vlastnost by se druhým nemusela líbit, ty ovšem chceš, aby ji respektovali; proč by ji měli respektovat?
1b Podařilo se ti splnit určitý úkol a byl jsi se sebou spokojený? Sdílej úspěch s ostatními. Napiš svůj tip pro druhé, jak zažít spokojenost či úspěch.
1c Dojdi si pro citát a přečti ho svým spoluhráčům. Každý napište, jak citátu rozumíte. Řekni pak ostatním, čím tě citát zaujal.
1d Jak se má podle tebe člověk chovat, pokud by chtěl, aby o něm spolužáci řekli, že je spolehlivý a zodpovědný?
1e Vzpomeň si, co tě zaujalo z jiné kultury (během vlastního cestování po cizích zemích nebo díky objevování jiných kultur prostřednictvím médií).
1f Čím podle vlastního uvážení přispíváš k dobrému fungování vašeho třídního kolektivu?
1g O čem a jakým způsobem rozhodujete vy – žáci – ve škole samostatně? Do jaké míry se účastníš rozhodování? A myslíš si, že bys měl vystupovat aktivněji (dávat návrhy, diskutovat a podobně)?
1h Jak přijímáš odlišné názory, přesvědčení a chování?

Citát (1)

Je lepší rozsvítit aspoň malou svíčku než proklínat tmu.

(Konfucius)

2a

Vzpomeň si, kdy se ti podařilo vyřešit nějaký konflikt. Jak jsi konflikt řešil?
Potom stručně prodiskutujte další vhodné řešení konfliktu.

2b

Co bys chtěl, aby se ve škole/školství změnilo? Jak by se to mělo změnit a proč?

2c

Dojdi si pro citát a přečti ho svým spoluhráčům.
Každý napište, jak citátu rozumíte. Řekni pak ostatním, čím tě citát zaujal.

2d

Podle čeho lze na člověku poznat, že něco říká otráveně či naštvaně, překvapeně, radostně nebo ironicky?
Po zodpovězení vyzkoušejte mezi sebou tímto způsobem větu: „Jsem rád, že tě vidím,“ a zkuste uhodnout, jakým způsobem byla řečena.

2e

Navrhni, co lze dobrého udělat pro třídu.
Shodnete se spolu na jedné věci?

2f

Proč se (podle tvého názoru) někteří lidé chovají nenávistně k druhým? Co by jim mohlo pomoci k tomu, aby své chování změnili k lepšímu?

2g

V čem se liší fakt a názor? Co je podstatou faktu a co je podstatou názoru? Vymysli konkrétní věty.

2h

Co konkrétního potřebuje člověk, který dokáže stmelit třídní kolektiv?
Znáte někoho takového?

Citát (2)

Obraťte tvář ke slunci a stíny padnou za vás.

(maorské rčení)

3a

Uveď aspoň pět skutečností, které děláš (mohl bys dělat) pro zlepšení životního prostředí.

3b

Napiš, podle kterých pravidel třídy se řídíš. Která pravidla jste ve třídě vytvořili a proč?

3c

Dojdi si vybrat jeden citát a přečti ho svým spoluhráčům.

Každý napište, jak citátu rozumíte. Řekni pak ostatním, čím tě citát zaujal.

3d

Zmiň několik věcí, které nejčastěji vyhazuješ do tříděného odpadu. Uveď, kam je nosíš (a jakou barvu má příslušná popelnice). Společně si řekněte, jak přistupujete k odpadu ve škole (snažíte se třídít, snižovat míru vyhozených věcí apod.?).

3e

S jakým očekáváním jsi vstupoval do školy a jak se tvé očekávání změnilo?

Uveď, co ti škola přináší.

3f

Jakými rozdílnými způsoby si někdo může vykládat následující věty? Vymysli alespoň dva.

„Co jsem měl podle tebe udělat?“

„Teď tě tady nepotřebuji.“

3g

Která konkrétní média sleduješ? Ovlivňují tě něčím?

3h

Popiš případy, kdy sdílení určité informace mohlo někomu ublížit a kdy naopak pomoci.

Jak přistupuješ ke sdílení informací (na sociálních sítích nebo při osobním kontaktu)?

Citát (3')

Pamatujte, že všechny odpovědi, které hledáte, se nalézají uvnitř vás. Musíte být jen tiší, abyste je slyšeli.

(Debbie Ford)

Citát (3')

Pamatujte na to, že vaše slova mohou velmi ublížit. Pamatujte, že vaše slova mohou rychle hojit.

(H. Jackson Brown jr.)

4a

Setkal ses někdy s ponižováním člověka? Popiš danou situaci a zamysli se nad tím, jaké pocity daný člověk měl. Myslíš, že ho to ovlivnilo?

4b

Setkal ses s člověkem, který měl jiný názor než ty? Jak jsi to vyřešil?
Pokuste se najít něco, na co máte ve skupině odlišný názor. Bylo to pro vás náročné najít?

4c

Stalo se ti, že jsi udělal stejnou věc jako někdo jiný a reakce okolí byla jiná k tobě a jiná k tomu druhému člověku? Cítil jsi to jako spravedlivé?

4d

Považuješ své učitele (rodiče) za spravedlivé? Jak to poznáš? Řekni konkrétní příklady spravedlivého a nespravedlivého jednání učitelů (rodičů).

4e

Dojdi si vybrat jeden citát a přečti ho svým spoluhráčům.
Každý napište, jak citátu rozumíte. Řekni pak ostatním, čím tě citát zaujal.

4f

Vybav si člověka, který je něčím odlišný a ty ho obdivuješ. O jaké se jedná odlišnosti a jak je vnímáš?

4g

V nějaké třídě se jeden žák necítí dobře. Proč tomu tak asi může být? Čím bys mu mohl pomoci (co bys pro něj udělal)?

4h

Myslíš si, že všichni mají stejná lidská práva? Pokud ne, dej příklad.
Každý řekněte svůj názor, zda by měli mít všichni stejná lidská práva a proč.

Citát (4')

„Každý musíme snést mínění druhého. Demokracie znamená diskusi.“

(Tomáš Garrigue Masaryk)

Citát (4')

„Ideální demokracie, to je hledání společného jmenovatele všech názorů.“

(Jan Masaryk)

Příloha 2 – tabulka k označování splněných úkolů

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

1a	1b	1c	1d	1e	1f	1g	1h
2a	2b	2c	2d	2e	2f	2g	2h
3a	3b	3c	3d	3e	3f	3g	3h
4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h

Mladí lidé se setkávají s výzvami na Facebooku nebo při různých hrách, zkusme tedy pracovat s výzvami i ve škole. Můžou vzbudit aspoň v některých žácích větší zájem o naplnění výchovně-vzdělávacího cíle a posílit u nich kompetence jako např. odpovědnost a sebehodnocení.

Obecné téma výzev by mělo být jednotné – podle toho, kde je učitel zadává a co všechno si od nich slibuje. Výzvy lze využít pro třídnickou hodinu i pro jakýkoli předmět (pak je možné do určité míry známkovat) – viz [přílohu 2](#).

Cílů může být více. Společný cíl se zaměřuje na samostatnou aktivitu žáka při plnění zadání, odpovědnost (může/nemusí splnit) a reflexi vlastních aktivit (žák řekne, jaké pro něj bylo plnit/neplnit výzvu). Další cíl je spojen s konkrétním obsahem výzvy.

Zajímavou výzvou by mohlo být zadání výzev učitelům. Následné sdílení a reflexe plnění výzev by se mohly stát dalším nástrojem k poznávání pedagogického sboru.

Postup:

1. Učitel vymyslí (společně s kolegy/rodiči/žáky?) tolik výzev, kolik je ve třídě žáků, případně poloviční množství a výzvy zdvojí (inspirovat se může [přílohou 1](#)).
2. Žáci si vylosují lístky s výzvami (viz [přílohu 1](#)). Učitel žákům řekne, že do příště si ještě každý z nich vymyslí a napíše jednu vlastní.
3. Po vylosování žáci výzvy přečtou a pak si je můžou (v rámci vyučovací hodiny nebo ve volném čase) vyměňovat.
4. Učitel vymezí žákům časový prostor (zhruba týden) na vymýšlení výzvy a případné plnění té přidělené.
5. Při dalším setkání (po týdnu) přečtou žáci obě své výzvy. Dále už si výzvy nemění.
6. Učitel stanoví termín prvního vyhodnocování: např. jeden až dva týdny (podle charakteru a časové náročnosti výzev). Vyhodnocení lze rozdělit do dvou etap (polovina žáků by mohla prezentovat dřív, druhá později; osvědčilo se stanovit termín spíše realisticky než velkoryse, protože při delším časovém úseku klesá efektivita a přibývají zapomnělivci).
7. Při vyhodnocení žáci přečtou své výzvy, okomentují její splnění a provedou reflexi vlastního snažení (výzvy často obsahují otázky, které každý v rámci reflexe zodpoví).

Příloha 1 – výzvy pro práci s třídním kolektivem

01

Řekni třem lidem, za co si jich vážíš/proč je máš rád. Jaké byly jejich reakce a tvé vlastní pocity? Zmiň v konkrétní podobě alespoň jedno své sdělení. Říkáš takové věci často? Chtěl bys, aby to někdo říkal i tobě?

02

Najdi spolužáka, který by potřeboval pomoci s učením, a procvič s ním nějakou látku. Dokázal jsi spolužáka posunout k lepším výsledkům? Co to přineslo jemu a co tobě? Domluv se s ním, zda o něm budeš mluvit konkrétně, či anonymně.

03

Vyhledej ve škole něco, co nefunguje/není to hezké, a změň to k lepšímu. Pokud je to vhodné, nezapomeň požádat o svolení ke změně. Všimá si někdo toho, co jsi změnil k lepšímu? Jaký z toho máš celkově pocit?

04

To, že něco úplně vlastníte, dokážete jen tím, že to někomu dáte. To, co nedokážete dát, vlastní vás. (André Gide)

Dej někomu věc, kterou by sis jinak nechal pro sebe (něco, s čím se těžko loučíš). Zvládl jsi to? Co jsi věnoval? A komu? Jaké to pro tebe bylo? Jak k tomu přistupoval obdarovaný? Věděl, že je to věc, která má pro tebe velký význam?

05

Vyhledej hodnověrné informace o dobročinné organizaci, kterou považuješ za velmi prospěšnou, a udělej jí „osobní reklamu“ na sociální síti či ve škole (osobní reklama znamená, že řekneš/napíšeš vlastní názor na to, proč je podle tebe organizace prospěšná, čím tě zaujala apod.). Ukaž, jak tvá reklama vypadala. Jak s ní jsi spokojený? Jaký měla účinek?

06

Zaměř se na jeden společenský jev, který se ti nelíbí, a na sociální síti či ve škole vytvoř „osobní reklamu“, která bude mít za cíl pozitivně ovlivnit ostatní (osobní reklama znamená, že řekneš/napíšeš vlastní názor na daný jev, co osobně ti vadí apod.). Buď co nejvíce konkrétní a názorný. Ukaž, jak tvá reklama vypadala. Jak s ní jsi spokojený? Jaký měla účinek?

(Pro inspiraci: šikana, nenávistné projevy, nepořádek ve třídě/v parku, plýtvání, nezdravý životní styl, přehlížené podvádění či jiné neslušné chování atd.)

07

Udělej čtyři dobré skutky, z toho alespoň jeden, který běžně neděláš. Co konkrétně jsi udělal a jak bys své počínání zhodnotil? Jaké byly reakce na tvé skutky a co jsi cítil ty? Podle čeho jsi poznal, že opravdu děláš dobré skutky?

08

Usměj se na dvacet konkrétních lidí tak, aby vnímali, že se na ně mile usmíváš. Vybírej si různé osoby (mladé/staré/ve středním věku, ženy/muže, ne/sympatické, ne/známé). Sleduj, jak na tvůj úsměv reagují. Poznamenej si (a pak přečti) reakce, které byly nejčastější, nejzajímavější, nejpříjemnější... Jaké byly tvoje pocity, když ses usmíval a díval se při tom druhým do očí, a jaké byly tvé pocity potom?

09

Ve své blízkosti (tj. ve třídě, ve škole, v sousedství) najdi žijícího člověka, kterého bys ocenil za mimořádný přínos pro své okolí. Napiš o tom krátký komentář, který bude obsahovat medailonek vybrané osoby a zdůvodnění, proč si tvé ocenění zaslouží. Komentář zveřejni na internetu nebo v tištěné podobě ve třídě. Podle jakých kritérií jsi osobnost vybíral? Ptal ses druhých na náměty a názory (pokud ano, co říkali)?

10

Předej dva malé (milé) dárky dvěma neznámým lidem (může jít o květinu, laskominu, pěkný obrázek, kartičku s vtipným/zajímavým citátem atd., nedávej peníze). Jak obdarování proběhlo? Koho sis vybral, jak daný člověk reagoval? Předával jsi věc, která by potěšila tebe, nebo jsi přemýšlel, co by potěšilo obdarovaného? Jaké byly tvé pocity?

11

Urči si dva dny, během nichž vydržíš nepřetržitě 40 hodin bez mobilu, počítače a podobné komunikační techniky. Mobil i počítač necháš vypnuté, případně se na ně nebudeš dívat, nebudeš brát hovory, číst vzkazy atd. (Výjimkou může být použití počítače během výuky ve škole, pokud přístroj nevyužiješ pro soukromé účely.) Jak jsi to zvládl? Jak ses při tom cítil? Čím jsi práci s mobilem/počítačem nahradil? Jak dlouho bys bez mobilu/počítače vydržel?

12

Najdi si informace o otužování a připrav si dvě věty, jejichž prostřednictvím vlastními slovy sdělíš ostatním, v čem je otužování prospěšné. Během týdne se aspoň dvakrát osprchuj studenou vodou a k tomu samému přemluv nejméně dva spolužáky (příp. kamarády). Jsi zvyklý na studenou sprchu? Jaké to bylo? Kolik se k tobě přidalo spolužáků? A jak to přijali?

13

Vymysli si krátkou pověst spojenou s nějakým smyšleným prospěšným zvykem. Propaguj dodržení zvyku ve třídě. (*Příklad: Poslední týden v lednu se na připomínku skřítky Mrkváčka, který lidem posiluje zrak, konají mrkvové dny. Každý si aspoň jednou přinese k svačině mrkev a sní ji.*) Čím ses při vytvoření pověsti inspiroval? Jak dopadla tvá propagace? Jak jsi byl spokojený? Co se ti líbilo?

14

Vyhledej pět vtipů ze školního prostředí, které tě zaujmou, a každý den jeden z nich pověz (osobně, ústně) dvěma různým spolužákům (po pěti dnech tedy vyslechne vtipy v tvém podání celkem deset spolužáků). Kde jsi vtipy našel? Líbily se nejen tobě, ale i spolužákům? Jak se ti dařilo vyprávět vtipy? Vyber jeden, který tě nejvíce rozesmál.

15

Najdi jednoho spolužáka (jednu spolužačku), se kterým se nejméně bavíš, o kterém víš velice málo, a zjisti, co a jak prožívá (co ho nejvíce baví, co ho v současné době ve volném čase nejvíce zaměstnává, co považuje za své tři největší úspěchy).

Jak jsi to zařídil/a? Co to přineslo jemu a co tobě? Dohodni se s ním/s ní, jestli budeš mluvit o konkrétní osobě.

16

Dělej někomu, pokud možno ve třídě, týden v adventní době „anděla“ – všimni si, kdo něco potřebuje, a starej se o něj anonymně. Jak se ti to dařilo? Co jsi pro něj udělal? Přišel na to, že jsi dostal tuto výzvu?

17

Vymysli na základě diskuse se spolužáky výlet/akci pro naši třídu.

Program představ i s konkrétními reakcemi spolužáků. Jak vnímáš průběh diskuse a její výsledek? Co ti šlo dobře a co pro tebe bylo nejnáročnější?

18

Vyber knihu, film, koncert, divadelní představení, které tě v poslední době velmi zaujalo, a připrav o tom prezentaci tak, abys zaujal i ostatní spolužáky. Co jsi udělal pro to, aby byla prezentace zajímavá? Jak vypadala tvá příprava? Zhodnoť svůj výkon po prezentování.

19

Vymysli a projednej se spolužáky program na Vánoční noc ve škole. Program představ s tím, že uvedeš, jak reagovali spolužáci – v čem jste se shodovali, co byl naopak problém.

Příloha 2

Příklady výzev do matematiky a literatury:

M1 Najdi logickou hádanku a zadej ji dvěma lidem. Kde jsi hádanky našel? Podařilo se osloveným odhalit řešení?

M2 Najdi pět profesí, v nichž je důležitá matematika. Stručně popiš, co z matematiky daný pracovník potřebuje.

M3 Vypočítej navíc dva příklady ze sbírky úloh a vysvětli někomu, kdo by s tím potřeboval pomoc, postup výpočtu. Podle čeho sis úlohy vybíral? Jak tvé vysvětlení pomohlo druhému?

L1 Dvěma spolužákům doporuč knížku, která tě zaujala. Jak jsi jim knihu představil? Jak reagovali?

L2 Přednes nebo dej přečíst rodičům/prarodičům básničku, která se ti líbí, a řekni jim, čím tě zaujala, v čem vyjadřuje tvé pocity. Co ti na to řekli? Jak ses při tom cítil?

L3 Najdi dva lidi, kteří byli na různých divadelních představeních, a požádej je, aby ti řekli, o jakou šlo hru a jak se jim líbila. Zaujalo tě jejich vyprávění? Šel bys na některou ze zmíněných her? Proč ano/ne?

Cíle: Účastníci/žáci zprostředkují pomocí krátkých scének více úhlů pohledu na určitou osobu, různé náhledy dále analyzují, hledají příčinu odlišného nazírání a uvádějí vlastní zkušenosti.

Pomůcky: Tabule, fixa pro lektora/učitele, papíry a psací potřeby pro účastníky/žáky.

Postup:

1. *Tento bod lze zařadit až na konec (spojit bod 1 s bodem 9).*

Lektor/učitel přečte (nebo rozdá v písemné podobě) následující text a řekne, aby ho účastníci/žáci dokončili podle toho, jak si myslí, že by mohl pokračovat. Stačí, když si každý na svůj papírek napíše jednu dvě věty. (Pokud někdo příběh zná, nechá si až do konce aktivity pointu pro sebe.)

Dokončete příběh...

Jedna žena si stěžovala své přítelkyni, která přišla na návštěvu, že její sousedka je hrozně nepořádná. „Měla bys vidět, jak jsou jejich děti ušmudlané – a ten jejich barák. Je to skoro ostuda, bydlet s ní v jedné ulici. Podívej se na to prádlo, co pověsila ven. Vidiš ty tmavé šmouhy na prostěradlech a ručnicích?“

Přítelkyně popošla blíž k oknu. „Myslím, že to prádlo je docela čisté. (...)“¹⁶

2. Lektor/učitel rozdělí žáky na 2×3 skupiny po 3–5 lidech, tři skupiny dostanou vždy jeden úhel pohledu na Kristýnu (v textu je uvedena jen iniciála jména), další tři skupiny to samé u Petra (viz [přílohu](#), předem vystříhnout bez určení promlouvajících osob).
3. Během tří až čtyř minut si účastníci/žáci přečtou krátký příběh a domluví se na sehrání spotu o délce 12 až 20 vteřin. Spot má velmi zhuštěný obsah, měl by být výrazný, aby z něj bylo patrné, jaký je člověk, o němž si četli (vystihnout jeho povahu, vlastnosti, chování).
4. Lektor/učitel napíše na tabuli (pod sebe): K1, K2, K3, P1, P2, P3. Vedle nechá dostatek prostoru. Také vše může zaznamenávat do tabulky (*později!*): K1 | slova hodnotitelů | slovo hrajících | či je to pohled.
5. Skupiny „K“ předvedou postupně své spoty, členové skupin „P“ po každém spotu řeknou slovo/slovní spojení, které podle nich vystihuje člověka ve spotu. Lektor/učitel tato slova zapisuje na tabuli. Skupina, která sehrála spot, může potom také říct slovo/slovní spojení, vystihující daného člověka. Stejně se postupuje s hraním skupinek „P“ a hodnocením skupinkami „K“.
6. Lektor/učitel se zeptá, zda by mohly osoby „K“ mezi sebou dobře vycházet. A stejně tak osoby „P“. Po krátké diskusi prozradí, že „K“ i „P“ jsou vždy jedna osoba z odlišného úhlu pohledu. Ptá se, kdo o Kristýně a Petrovi vypovídá.
7. Lektor/učitel zapíše do posledního sloupce na tabuli, kdo v jednotlivých příspěvcích o dotyčné osobě promlouvá. Ptá se, proč se výpovědi (náhledy) výrazně liší? Co bychom si z toho mohli vzít pro sebe? (Často nemáme úplné informace a stává se, že vynášíme soudy, které se můžou zcela změnit, když rozšíříme původní úhel pohledu. Změna našeho názoru po „rozšíření obzorů“ se může týkat čehokoli – posuzování událostí, rozhodnutí, chování lidí, pracovních postupů, systému výkonu státní moci atd.).
8. Lektor/učitel se může zeptat účastníků/žáků na jejich vlastní zkušenosti s různým pohledem na jednoho člověka (jaký obrázek si na základě omezených informací o nich udělal někdo druhý, co si oni sami o někom mysleli a pak změnili názor).

¹⁶ Mello, A. de. *Modlitba žáby, 2. díl*. Brno: Cesta, 1996, s. 156.

9. Následně lektor/učitel připomene úvodní příběh a zeptá se, jak ho účastníci/žáci dokončili. Potom přečte skutečnou pointu příběhu:

„(...) Ty šmouhy jsou na tvém okně.“

10. Lektor/učitel se ještě může zeptat účastníků/žáků, jaké poučení by k příběhu připojili (kdyby se jednalo o klasickou bajku).

Příloha

PETR

OTEC:

P. je flákač. Kdybych na něj neustále nedohlížel, nebude dělat nic do školy a na trénink půjde tak jednou měsíčně. Neustále by seděl s mobilem v ruce nebo se někde potuloval s kamarády. Když se ve škole hodně zhoršil, musel jsem mu sebrat kapesné. Pomohlo to, najednou začal nosit zase rozumné známky. Neustále nad sebou potřebuje „bič“. Maminka na něj nestačí. Když odjedu na služební cestu, začne P. chodit domů ze školy až večer a vynechávat tréninky. Je to škoda. Mohl by být výborný florbalista, kdyby zabral. Byl by i výborný student, kdyby se občas připravil na písemku. Když se ho zeptám, co bude chtít v životě dělat, akorát krčí rameny.

TRENÉR:

P. je hodný kluk, ale v oddíle není moc oblíbený. Asi by docela slušně hrál florbal, ale bohužel má naprosto nesnesitelného otce, který ho dusí a neustále kritizuje. Na tréninku většinou hraje dobře, ale v zápasech ho málokdy postavím. Bývá z otce tak nervózní, že sotva udrží florbalu v ruce. Jeho otec málokdy na zápase chybí a neustále na P. něco pokřikuje. Když se mu v zápase nedaří, má strach vyjít ze šaten, že mu bude ten rapl nadávat. Několikrát jsem s jeho otcem o tom mluvil a snažil se mu vysvětlit, že tím svému synovi škodí, ale je to úplně marné. On si snad myslí, že jeho kluk pojede na olympiádu.

Kluci P. moc neberou. Vadí jim, že je takový nervák a že hraje naprosto nevyrovnaně. Kolikrát zatahuje i tréninky. Sice tvrdí, že je to proto, že se musel učit, aby doma neměl problémy kvůli známám, ale tím si popularitu mezi kluky rozhodně nezíská. Vlastně mi ho je líto.

SPOLUŽÁK:

P. je „takový nijaký“. Hraje florbal, ale je dobrý i ve fotbale nebo basketu. U nás ve třídě jsou kluci hodně zaměřeni na sport, takže v tomto docela zapadá.

Čím se dost vymyká, jsou známky. Má občas nějakou dvojku, ale jinak dostává ze všeho pořád jedničky. Dobré je, že má vždycky úkoly a je vždycky ochotný je dát opsat. I při písemkách radí, když to jde. Nevím teda, jak to dělá, protože tvrdí, že se doma neučí a veškerý volný čas věnuje florbalu. Ale to nejspíš kecá, protože většinou jde ze školy rovnou domů. Jen párkrát s námi šel po škole ven. A to stejně jen na chvíli.

Má ve třídě jednoho kamaráda a ten zbytek jsou spíš jeho známí. Asi nás moc nepotřebuje, protože má hodně kamarádů v oddíle.

KRISTÝNA

MATKA:

K. je moje bezproblémová holčička. Tedy spíš už slečna. Letos dokonce byla poprvé na táboře jako vedoucí. Vždycky ji bavilo chodit do Skauta a jezdit na tábory. Každé prázdniny trávila alespoň tři týdny na stanovém táboře. Postupně pomáhala vedoucím a letos dostala poprvé na starost oddíl nejmenších holčiček. Přijela spokojená a už je domluvená, že příští rok pojede znovu.

Ve škole jí to taky docela jde. Moc ji baví čeština, občanka, dějepis a tyhle humanitní předměty. Ráda čte a dokonce píše povídky. Bohužel mají hrozně náročného učitele na matematiku a fyziku, takže z těchto předmětů mívá trojky a vloni v pololetí měla dokonce čtyřku z matematiky. Ale to nevadí, zaplatili jsme jí doučování a nakonec se vrátila k té trojce.

Jinak s ní nejsou vůbec žádné problémy. Puberty jsme si doma sotva všimli. Naštěstí má rozumné kamarádky, žádná z nich nekouří, jen občas si spolu dají jedno pívko. Dá se na ni spolehnout. Když se domluvíme, že bude do půlnoci doma, tak je do půlnoci doma.

TŘÍDNÍ UČITEL:

S K. to je složité. Ve škole se jí moc nedaří, hlavně v mých předmětech – matematika někde mezi trojkou a čtyřkou a fyzika na tři s odřenýma ušima. Kolegyně chemikářka si na ni neustále stěžuje, několikrát ji chytla při opisování. U mě si dává tahák do kalkulačky a myslí si, že to nevidím. Na druhou stranu – pár jedniček na vysvědčení taky mívá. Většinou z těch jednoduchých předmětů, jako jsou dějepis, zeměpis nebo občanka.

Občas se připlete k nějakým průsvihům, ale žádný není tak velký, abych si zval do školy rodiče. Zatím jsme to spolu vždy vyřešili sami. Občas vynechá nějakou hodinu, občas z ní cítím cigarety. Nedávno po volné hodině jsem z ní a z pár dalších cítil pivo... Zatím je ale dost chytrá, aby se na výletě víc opila nebo kouřila na pokoji a nechala se chytnout.

Ve třídě má pár kamarádek podobného ražení. Ostatním lezou trochu na nervy, protože jsou všechny hlučné a snaží se na sebe upoutávat pozornost. Mně ostatně taky.

SPOLUŽAČKA:

S K. se kamarádím od prvního dne ve škole – sedly jsme si vedle sebe a už nám to tak zůstalo. Většinou s ní je zábava. Občas spolu zatáhneme školu – nejčastěji ve výtvarce, protože víme, že učitelka zapomíná zapisovat. K. se bojí průsvihu (její matka je prý dost přísná), tak zatahuje míň než já. Moje matka mi klidně občas pár hodin omluví jako nevolnost, ale její ne. Tak se naučila dost dobře falšovat její podpis.

Zajímavé je, že sice není žádná modelka, ale vždycky má nějakého kluka. Co ji znám, tak vždycky s někým chodila. Nikdy jí to moc dlouho nevydrželo, ale většinou si do týdne obstarala dalšího. Už by si měla začít hledat kluky mimo školu, protože začíná mít pověst „rádodajky“. Nechce doma vykládat, že s někým chodí, tak matce vždycky nakecá, že jdeme někam spolu, a je se svým klukem. Čekám, kdy se moje matka potká s tou její a celé to praskne.

Kultura, země a její historie určuje zkušenosti a charakter lidí žijících v daném státě. Lišíme se v mnoha ohledech, nejen v různých kulturách. I v rámci jedné země vnímáme stejné situace různými způsoby. Jsme ovlivněni naší kulturní i osobní historií, výchovou i našimi zkušenostmi. Přes všechny rozdíly máme ale mnoho společného a v podstatě jsme velmi podobní. Za určitých specifických podmínek se dokážeme shodnout a propojit. Jaké to jsou podmínky a využíváme je dostatečně ve výchově a vzdělávání?

Možnosti škol jsou omezené a většina předmětů a mezipředmětových bloků se soustředí na narativní význam slov a zapamatování určitých informací, které jsou často záhy zapomenuty. Je ovšem důležité, aby studenti i učitelé pochopili především sami sebe. Je to naše pevná cesta současností a budoucností, jejichž obrysy se mění každým dnem. Self-development a self-understanding, tedy práce sám na sobě a pochopení vlastní role ve společnosti jsou důležitým aspektem při ukotvení se v tomto nepřehledném světě. Čím větší můžeme cítit nejistotu z vnějšího prostředí, tím více bychom se měli zaměřit na vnitřní stabilitu a rovnováhu těla, psychiky a duševního života. Snad každý z nás potřebuje být přijímán, milován, cítit podporu, základní úctu a respekt. Tyto hodnoty můžeme podpořit neverbální komunikací a tvorbou, která nám dává obrovské možnosti sebepoznání, propojení se sebou samým a s ostatními lidmi. Hudba, výtvarná tvorba nebo sport nejen ve škole napomáhají vyplňovat mezery a nacházet mezipředmětové vazby s přesahem do jiných oborů.

Zážitkové tvůrčí aktivity studentům dávají možnost lépe si zapamatovat učivo. Pohyb a hlas jsou neuchopitelné a zároveň nejosobnější nástroje, se kterými můžeme pracovat. Pohyb je jako nový jazyk. Když poznáváme cizí kulturu a řeč, objevujeme výrazy, které lze přeložit do mateřštiny, a jiné nikoli. Podobné je to s pohybem. Pohybový slovník obsahuje nepřeberné množství možností, výrazů, obrazů, emocí a energie. Disponujeme vrozenou touhou po pohybu nebo jiném typu vyjádření a také přirozenou zvědavostí a zájmem o dění kolem nás. Některé neverbální projevy jsou nám všem srozumitelné, i když se těžko verbálně vysvětlují. Tyto projevy se většinou týkají právě základních lidských hodnot, jako jsou láska, přijetí, pochopení, podpora, respekt. Skrze emoce a zážitek můžeme hravě inspirovat a motivovat k učení.

Následující aktivity nabízejí možnost, jak skrze pohyb a divadelně pohybovou tvorbu otevřít příležitost k propojení se sebou sama a ostatními, a k debatě o různorodých tématech. Podle kreativity účastníků lze podobu aktivit měnit, upravovat, rozšiřovat. Důležité je naučit studenty vzájemnému naslouchání a porozumění ve skupině, což se týká i skupiny pedagogů. Učitel je důležitou osobou, která velmi citlivě vnímá atmosféru ve třídě, a tím udává směr a příklad zdravé a prospěšné spolupráci ve skupině, potažmo později ve společnosti.

Pohyb a rozhodnutí v tichu

Kromě vysvětlení probíhají aktivity nonverbálně. Není nutné určovat vítěze – je dobré vysvětlit, že je v pořádku, když nám něco jde lépe a něco hůře. Určité aktivity se dají zvládnout jenom společně ve spolupráci s ostatními. Můžeme zmínit téma egocentrismu a jeho vlivu na práci ve skupině. Můžeme klást dotazy: Je dobré snažit se vždy vyhrát? Je možné dosáhnout něčeho společně, aniž by někdo z nás byl nejlepší? V jakých situacích můžeme ostatním pomoci?

Chodec

V prostoru je množství židlí, na kterých sedí studenti. Jedna židle je prázdná. Chodec jde pomalým, ale stejným tempem k židli. Pokud na židli již někdo sedí, ostatní se snaží židle zaplnit

tak, aby se chodec nemohl posadit. Jakmile se chodec posadí, skupina prohrává. Skupina se může dohadovat pouze neverbálně. Při druhém pokusu je možnost určit leadera – člověka, který sedí na židli a může neverbálně určovat, kdo se zvedne ze židle a zaplní židli prázdnou. Sedící mohou poslouchat leadera, ale mohou se také rozhodovat dle vlastního uvážení.

Následná debata může obsahovat:

Pokračování debaty o egu a o tom, jaké paralely můžeme naléznout v praktickém životě (příklady z naší rodiny, příklady z historie, příklady ze současné situace ve světě – ideálně vše, co studenty napadne samo).

Co znamená „leader/šéf“, jak se dá balancovat mezi nasloucháním autoritě a nasloucháním vlastnímu rozumu? Jak se dají balancovat moje vlastní rozhodnutí a rozhodnutí leadera? Jaký je to pocit, když se člověk nemůže sám rozhodovat? Kdy je třeba aktivně se zapojit? Jak to udělat, aby hra fungovala a aby vítězili „sedící“? Stačí, když se rozhoduje jen „leader“? Ve kterých skupinách a jak je třeba se aktivně zapojovat (firma, rodina, město, stát)?

Co znamená diktatura, co znamená aktivní občanství?

Výměna míst

Studenti stojí v kruhu. Jediný způsob komunikace je oční kontakt. Jakékoliv posunky nebo ukazování či dotýkání se druhé osoby nejsou povoleny. Student naváže s jiným studentem v místnosti oční kontakt, a když o tom oba vědí, společně se rozhodnou a vymění si místa v kruhu. Později se hra dá učinit složitější – tři lidi se musí domluvit pouze očním kontaktem. Posléze čtyři.

Následná debata může obsahovat:

Jaké máte osobní zkušenosti s očním kontaktem? Co o nás oční kontakt vypovídá (např. lidé upřeně se dívající do očí nebo vždy na zem)? Jaké znáte zajímavé příklady z praxe? Kdy se cítíte příjemně a v jakých situacích nepříjemně? Potřebujete oční kontakt během konverzace? Proč? Jak na vás působí, když se na vás druhý člověk vůbec nedívá?

Rytmus a otevřená kreativita

Všechny aktivity pracují s pohybem a rytmem. Je zde otevřený prostor pro kreativní tvorbu, která je však iniciována díky nabízeným principům.

Dvanáct

Studenti se rozdělí na dvě skupiny. Jedna skupina tvoří rytmus počítáním do čtyř, druhá tvoří rytmus do tří – obě pomocí vydupávání nohou na poslední dobu. Při každé dvanácté době se tedy musí sjednotit. Vzájemné naslouchání skupině je klíčovým aspektem, neboť všichni musí fungovat společně, jinak se skupina rozpadne. Je možné pokračovat dále a přidat tleskání na každou první/třetí/čtvrtou dobu. V době, kdy skupina cítí společně, je možné přidat verbální část, kdy namísto tlesknutí student řekne slovo. Může následovat řada rytmických asociací.

5, 7, 8, 9

Studenti vytleskávají třídobý rytmus: každou 1. dobu vytleskávají hlasitěji, ostatní normálně. Postupně vytleskávají čísla 6, poté 5, dále 7, 8, 9. Číslo 6 je – 1 2 3 1 2 3, poté 5 – 1 2 3 1 2, dále 7 – 1 2 3 1 2 1 2, dále 8 – 1 2 3 1 2 3 1 2 a nakonec 9 – 1 2 3 1 2 1 2 1 2. Namísto posledního tlesknutí je možné dát ruku dopředu (jako když ukazují stop) a dát tak najevo, že jsem skončil – všichni by měli skončit společně, pokud se cvičení zadaří.

Následná debata může obsahovat:

Feedback – co ne/fungovalo a proč. Proč kdo užil slova a jaká. Proč někdo nepoužil vůbec žádná slova (strach, nedostatek kreativity či schopnosti reagovat v daný moment). U druhé aktivity –

jak je možné se něčemu přiučit od vlastních spolužáků, co v nás vyvolává rytmus, kdo hraje na nějaký nástroj a co mu/jí to přináší za uvolnění. Co v nás vyvolává rytmus (uvolnění, koncentraci, relaxaci, pocit sounáležitosti ke skupině)? Jaké další koníčky v nás vyvolávají stejný pocit a proč? Jak je důležité být součástí skupiny? U cvičení se často chybuje a debata může být velmi uvolněná; je v pořádku chybovat. Chyby nás posouvají dál a motivují nás být lepšími.

Můžeme rozvést téma chybování a toho, jak skupina k chybě jednotlivce přistupuje. Jak se cítíte, když se vám někdo směje? Když se vám něco nepodaří, berete si zesměšňování osobně? Když uděláte chybu, potřebujete podporu? Odrazuje vás chyba od dalšího učení? Jak se můžeme naučit přijmout chybu druhého i chybu vlastní? Dokážeme se nebrat vážně a nad vlastní chybou se zasmát?

Pohyb a nonverbální tvorba

Veškeré aktivity jsou určeny na základě pohybu. Je zde možnost vyjádření se díky vedené tvorbě – tvorba postupuje dle daného principu a techniky, není tedy nutné být kreativně či umělecky zdatný student. Toto je vždy dobré zmínit, neboť studenti se mohou obávat svého pochybení kvůli nedostatku „talentu“.

Předávání energie (vhodné i na začátek jako warm-up)

Studenti stojí v kruhu a předávají si energii – jakkoliv. Energie jde vždy po kruhu jedním směrem. Možnosti předávání mohou být velmi různorodé, je možné ukázat na začátku několik příkladů (mrknutí, plácnutí dlaní, poklepání na koleno, chycení energie ve vzduchu a hození na spoluhráče...) a zmínit, že je příležitost rozvinout fantazii (a klidně přidat nějaký hlasový projev, zvuk).

Vedené duety

Hledáme možnosti pohybové a neverbální improvizace ve dvojici na základě zadaného tématu či principu. Cílem je poznat možnosti komunikace mezi dvěma lidmi pouze neverbálně. Podle úrovně a citu lze cvičení dělat méně náročná (jeden člověk je „leader“ a druhý „follower“), nebo náročnější, avšak o to zajímavější (oba dva jsou vzájemně „leadeři“ a „followeri“, tudíž musí vzájemně naslouchat svým návrhům).

Cvičení 1: Dva lidé stojí vzájemně naproti sobě na vzdálenost cca 3 metry. Jeden navrhne jednoduchý pohyb a druhý se ho snaží ve stejném čase „zrcadlit“. První se snaží „nevyhodit prvního ze hry“, ale dát mu šanci ho následovat. Později, když si je jist, že druhý je dostatečně napojený, může si dovolit různé nové výzvy (rychlé a složitější pohyby, změny tempa atd.). Variantou cvičení může být prostupnost rolí, kdy se v určitou chvíli může ujmout vedení follower a předešlý leader přejde do role napodobovatele (dochází ke střídání).

Cvičení 2: Jeden stojí a má nohy „přibité k zemi“, druhý se ho jemně dotýká, a tím mu dává „impulsy“ do těla. Druhý člověk se snaží aktivně a upřímně naslouchat impulsu a dle toho udělat pohyb (například jemný úder do ramene znamená jemný pohyb do ramene, ale silný úder do ramene mne může shodit téměř až na zem.) Po reakci na impuls se člověk snaží vždy přejít zpět do neutrální polohy (rovný vzpřímený stoj). Když člověk, který dává impulsy, není s reakcí spokojen (například reakce byla větší než impuls, nebo naopak menší), může impuls zopakovat, aby měl druhý člověk možnost reagovat přiměřeně.

Následná debata může obsahovat:

Kdo je ve světě leader a kdo je follower? Jak se z leadera může stát follower a opačně? Je možné být zároveň leaderem a zároveň followerem? Jaké jsou příklady, které známe ze školy, z rodiny, ze světa? (Například učitel a žák: žák je určitým způsobem také leader – naviguje hodiny

směrem, kterým chce a potřebuje, dobrý učitel je i follower – naslouchá, co žáci chtějí a vede je odpovídajícím způsobem.)

Sochy a sousoší

Vybereme pět nehybných pozic (inspirovaných např. náboženskými obrazy a sousošími nebo uměleckými díly). Poté se pokoušíme o transformace a přechody od jedné k druhé a hledáme jiné významy. Můžeme tvořit ve dvojici – studenti vytvářejí nová sousoší, nové obrazy, nový význam. Ukázka tvorby může být dle rytmického počítání – na každou dobu změna pozice. Několik dvojic může svoji tvorbu ukazovat dohromady. Další možnosti představují použití hudby. Studenti mohou také vytvořit vlastní rytmickou sekvenci.

Následná debata může obsahovat:

Jaké jsou možnosti hledání zajímavých tvarů? Proč jsme si vybrali tyto pozice? Kde jsme se nechali inspirovat a proč? Je možné vytvořit něco náhodně? Jak jste se cítili v určitých pozicích? Jaké vztahy mezi sebou jste v obrazech měli a proč?

Možnosti hodnocení aktivit ve škole

Pro ty učitele, kteří by rádi aktivitu hodnotili, je zde možnost sdílení dotazníku a udělení bodu/známky za vyplněný dotazník.

Dotazník může obsahovat například tyto otázky: Co bylo nejlepší, co jsem u sebe objevil, co mi bylo příjemné a nepříjemné? Jak zvládám/nezvládám fyzický kontakt, jak se cítím mezi ostatními?

Na konci každého cvičení nebo série pohybových cvičení je důležité dát účastníkům prostor pro vyjádření pocitů. Je vhodné nechat debatu otevřenou a nechat studenty nalézt paralely práce s tělem a tím, co se děje v okolním světě. Vyjádření a formulace prožitků do slov jim ukáže mnoho o ostatních studentech a také o nich samých. V rámci debat po skončení cvičení je prostor pro otevření mnoha témat – vše je na základě prožitku, který se právě stal a může se velmi individuálně lišit. Pokud je mezi studenty člověk s tělesným či mentálním postižením, člověk pocházející z jiné země nebo někdo s jinou sexuální orientací, je zde prostor pro otevření těchto témat. Učitel musí být aktivním naslouchačem, neboť tato cvičení mohou často otevřít velmi intimní a osobní debatu, která může být velmi osvěžující, ale také velmi nepříjemná. Veškeré podněty je však třeba vnímat a zaznamenávat. Je možné najít cestu nebo klíč ke skupině a pochopit, zda se jedná o dobrý kolektiv či zda je například jeden student neoblíbený u ostatních.

Možnosti zapojení aktivit v mezipředmětových vztazích

Tvůrčí aktivity můžeme použít například v češtině, cizích jazycích, hudební, výtvarné, dramatické výchově, při rozboru literárního, výtvarného, hudebního, tanečního, divadelního díla, které nás určitým tématem inspiruje. V ZSV lze využít ve spojení s jakýmkoli tématem, které je pro nás aktuální. V matematice lze použít hlas i pohyb v počítání a rytmu, v češtině a cizích jazycích se zaměřením na správnou výslovnost, prezentaci a rozšiřování slovní zásoby. Ve fyzice můžeme využít pohyb např. pro ukázkou pádu a gravitace, lze pracovat s tématem důvěry (žák „padá“ do náruče třech spolužáků) a hodinu tak v pěti minutách osvěžit. Vždy hledáme vazby s dalšími předměty a podporujeme mezioborovost. I v teoretických netvůrčích předmětech lze zapojit pohybovou nebo hlasově pohybovou krátkou aktivitu jako warm-up nebo v případě nutnosti třídu zklidnit, osvěžit, dodat žákům energii. Někdy stačí se se žáky protáhnout, hlasitě „zazívat“, hlasově, pohybově vyventilovat to, co potřebují ze sebe dostat, pokud delší dobu sedí v lavicích. Tvůrčí zážitková aktivita navíc pomůže žákům učivo zafixovat. Když si téma spojí s netradičním zážitkem, lépe se mu učivo pamatuje, vybaví, a podporuje tak dlouhodobou paměť.

„Lajkování“ – jak hodnotit?

Zamyšlení nad tématem hodnocení je možné uvést následující aktivitou, která může posloužit jako jakýsi odrazový můstek. Je na zvážení učitele/lektora, co vybere pro skupinu, s níž bude pracovat (např. pro žáky bude vhodnější lajkování facebookových statusů). Příloha 3 nabízí stručné body k obsáhlejší diskusi o hodnocení, může být využita jako obecné východisko k sestavování hodnoticích kritérií.

Cíl: Zamyslet se nad způsoby hodnocení (nejen) ve škole a navrhnout jejich optimální využití ve vlastní praxi.

Příprava: Vytisknout přílohu 1 (nebo 2) a případně také přílohu 3. U „facebookové varianty“ mít předem rozmyšlený cíl bodu 6 a připravené zadání k tvorbě hodnoticích kritérií.

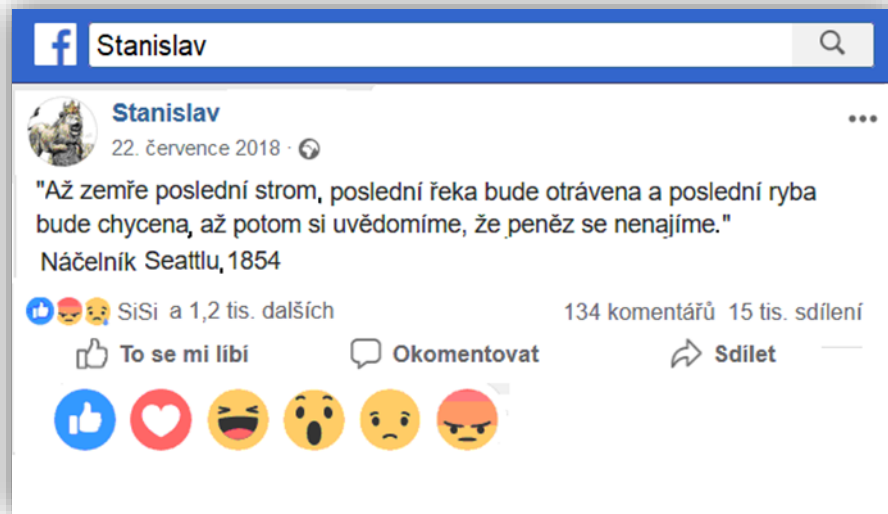
1. Učitel/lektor položí na různé lavice tři papíry s šesti příspěvky na Facebooku (viz přílohu 1). Pokud je žáků/účastníků více než 15, učitel/lektor vytiskne každý list dvakrát. Rozhodně nevádí, když se u jednoho listu bude tisknout více žáků/účastníků (4–5).
2. Učitel/lektor dá žákům/účastníkům pokyn, aby si vzali tužku a během necelých čtyř minut si prohlédli a přečetli pokud možno všech šest facebookových statusů, které najdou na třech/šesti papírech. Ty, které uznají za vhodné, by měli ohodnotit pomocí emotikonů pod textem či obrázkem – pod příslušným emotikonem udělají čárku (řada: to se mi líbí, super, haha, paráda, to mě mrzí, to mě štve).
3. Po necelých čtyřech minutách učitel/lektor ukončí hodnocení, shromáždí všechny papíry a stručně vyhodnotí, jak lajkování dopadlo.
4. Učitel/lektor se ptá, na základě čeho se žáci/účastníci rozhodovali při udílení jednotlivých lajků. Přečetli si všechny texty? Čemu dávali přednost? (krátký text, zajímavý obrázek, vtipný příspěvek?) Rozhodovali se i na základě hodnocení ostatních? Zamýšleli se nad příspěvkem? Na důkladné přečtení příspěvků nebyl čas a prostor. Odpovídá to realitě? Co se vlastně příjemce lajku dozví o svém příspěvku? Co se hodnotitelům líbí, když příspěvku dají „palec nahoru“? Jak to ostatní zjistí? Chtěli by na takovém hodnocení něco změnit?
5. Odpovědi na předešlé otázky učitel/lektor využije k diskusi o hodnocení (jako informační pomůcku lze využít přílohu 3). Jak musí vypadat hodnocení, aby se jeho příjemce dozvěděl, co hodnotitel oceňuje, co by chtěl jinak apod.? Společně mohou slovně ohodnotit některé příspěvky (např. od Jana a Jindřišky).
6. Učitel/lektor rozdělí žáky/účastníky do skupin (např. po pěti) a dle vlastních potřeb zadá úkol sestavit taková hodnoticí kritéria, která budou prospěšná pro hodnotitele i hodnoceného. Kritéria se mohou týkat např. hodnocení referátu nebo konkrétních oblastí sebehodnocení. Zaměřit se lze i na pravidla podávání zpětné vazby (kdo, kdy, komu, jak).
7. Skupiny představí postupně své návrhy, mohou přidat komentáře.
8. Učitel/lektor zapíše ta kritéria, na nichž se žáci/účastníci shodnou a případně připojí své vlastní návrhy. Vzniklá kritéria je vhodné v dalších hodinách skutečně využívat.

Varianta:

Místo facebookových příspěvků lze využít krátkou slohovou práci studenta střední školy s přiloženými hodnoceními k posouzení (viz přílohu 2). Lze se ptát: Co je ne/výhodou jednotlivých typů hodnocení? Které z nich je pro žáka skutečně vypovídající a prospěšné (identifikuje silné a slabé stránky)? Jak byste naformulovali hodnocení, které žákovi přinese obrázek o jeho práci a bude motivací v další tvorbě?

Příloha 1

1.

2.

3.

Kateřina Timeline 2018 květen

Kateřina
10. května 2018 · 🌐

Lidi jsou odpad.

NOVINKY.CZ
Tragická nehoda samořízeneho auta objasněna: ženu si spletlo s igelitkou

👍 😂 4

👍 To se mi líbí   💬 Okomentovat   ➦ Sdílet

👍 ❤️ 😂 😱 😞 😡

4.

Jindřiška Timeline Nejnovější

Jindřiška
Včera v 13:45 · 🌐

Jela jsem v tramvaji a nechtěně malinko koplá naproti sedící paní do nohy. Paní se na mě zle podívala a našťvaně sykla. Sama konflikty nevyvolávám, ale na druhou stranu nic nikomu nedaruju. A tak jsem hned měla na jazyku ironickou poznámku, ať na mě paní laskavě přestane mlaskat, že to nebylo schválně. Naštěstí jsem ji ale spolkla, protože paní se vzápětí začala omlouvat, že má na noze bolestivé kuří oko a já ho zrovna trefila. Tak jsme se předháněly v omlouvání a rozešly se v dobrém. Co z toho plyne? Napočítat do desíti a pak teprve vyhodnocovat situaci, no...

👍 ❤️ 😂 Marta a 31 dalších   11 komentářů

👍 To se mi líbí   💬 Okomentovat   ➦ Sdílet

👍 ❤️ 😂 😱 😞 😡

5.

Facebook post by Přemysl. The post text reads: "Když nechce jít zatím jaro za vámi, musíte vy jet za ním.. A nemusí to být daleko. Mně například stačilo zajít do Tesca. 😊". The image shows a bouquet of yellow flowers with dark green leaves. The post has 16 comments and is liked by Jana and 46 others.

Facebook post by Přemysl. The post text reads: "Když nechce jít zatím jaro za vámi, musíte vy jet za ním.. A nemusí to být daleko. Mně například stačilo zajít do Tesca. 😊". The image shows a bouquet of yellow flowers with dark green leaves. The post has 16 comments and is liked by Jana and 46 others.

6.

Facebook post by Verča. The post text reads: "Maminky, najde se někdo z Brna, kdo by se přidal a obdaroval se mnou jednoho pána bez domova, tady od nás? Nikdy jsem z něj necítila alkohol, je velice milý a vždy za jídlo a oblečení moc vděčný. Chystám se mu udělat "Vánoční balíček" Pokud máte nějaké pánské zimní oblečení (odhaduji xl, je celkem vysoký), nebo třeba paštiky a jiné trvanlivé potraviny, starou termosku na čaj, ozvěte se ❤️ Děkuji a krásné svátky.". The post has 1 comment and 5 likes.

Facebook post by Verča. The post text reads: "Maminky, najde se někdo z Brna, kdo by se přidal a obdaroval se mnou jednoho pána bez domova, tady od nás? Nikdy jsem z něj necítila alkohol, je velice milý a vždy za jídlo a oblečení moc vděčný. Chystám se mu udělat "Vánoční balíček" Pokud máte nějaké pánské zimní oblečení (odhaduji xl, je celkem vysoký), nebo třeba paštiky a jiné trvanlivé potraviny, starou termosku na čaj, ozvěte se ❤️ Děkuji a krásné svátky.". The post has 1 comment and 5 likes.

Příloha 2

Téma: Česká národní povaha

Zpracování: zamyšlení nad tím, jací jsou Češi (kolem 200 slov)

Česká národní povaha¹⁷

Češi jsou podle mého názoru zajímavý, ale i kontraverzní národ.

Myslím, že my Češi v mnohém vynikáme, v mnohém se ale máme ještě co učit. Jsme poměrně kvalitně vzdělaní a máme spoustu nápadů. Máme i šikovné ruce a jsme kutilové. Byly doby, kdy Česko udávalo směr a prestiž Čechů byla celosvětová. Jsme i poměrně mírumilovní a klidní, většinou ani nevyvoláváme konflikty.

Bohužel naše národní povaha, má i své stinné stránky. Nejsme třeba moc sebevědomí národ a nevěříme si, že něco dokážeme. Nejsme na sebe hrdí. Také se úplně neorientujeme v módních trendech a některé naše jedince bychom nemohli moc dobře oznámkovat z pohledu jejich stylu. Specialitou jsou třeba ponožky do sandálů a chození po venku jen v trenýrkách. Také kupujeme hodně věcí v Asijských prodejnách a jsme schopni neuvěřitelných oděvních kombinací.

Naším velkým plusem je česká kuchyně. Vaříme rádi a dobře. Jenže naše strava není příliš zdravá, což se projevuje i na velké nemocnosti. Třeba takový knedlík je jídlo, které má minimální výživnou hodnotu, ale přitom jde hodně na tloušťku. Cizincům u nás chutná svíčková, řízky a naše pivo.

Abych to shrnul, tak myslím, že nejsme země velkých extrémů. Žijeme si tak nějak průměrně a chceme se hlavně bavit a mít svůj klid. Myslím, že si nestojíme špatně. Ale že máme hodně co zlepšovat.

Posuďte vhodnost následujících hodnocení (pozitiva a nedostatky jednotlivých typů hodnocení a jejich obsahové stránky):

- *známka:* 3
- *alternativa známky:*
splnil výborně – splnil – nesplnil úkol
- *slovní hodnocení:* Není to špatná práce, ale chtělo by to trochu vylepšit.
známka: 3
- *slovní hodnocení:* Jsi šikovný. Práci jsi napsal velmi pěkně. Když si opraviš několik gramatických chyb a stylistických nedostatků, bude to skvělé.
- *hodnocení:* ++ (za tři plusy jednička)
- *body podle hodnoticí tabulky*¹⁸: 18 bodů = dobře (3)
1A – 3 (Text v zásadě odpovídá zadanému tématu a zároveň je téma zpracováno v zásadě funkčně.)
1B – 2 (Text vykazuje nedostatky vzhledem k zadané komunikační situaci a zadanému útvaru.)
2A – 4 (Pravopisné a tvaroslovné chyby se objevují jen ojediněle (2–3 chyby). Chyby nemají vliv na čtenářský komfort adresáta.)
2B – 3 (Slovní zásoba je vzhledem ke zvolenému zadání postačující, ale nikoli potřebně pestrá a bohatá. V textu se místy vyskytují výrazy, které jsou nevhodně volené vzhledem

¹⁷ práce žáka střední školy, autentický text (včetně chyb)

¹⁸ komentáře k přiděleným bodům vypsány z [bodové škály hodnocení písemných prací](#) (CERMAT; staženo 15. 4. 2019)

k označované skutečnosti. Volba slov a slovních spojení v zásadě nenarušuje porozumění textu.)

3A – 3 (Výstavba větných celků je v zásadě promyšlená a syntaktické prostředky jsou vzhledem ke komunikační situaci v zásadě funkční. Místy se v textu objevují syntaktické nedostatky. Nedostatky mají místy vliv na čtenářský komfort adresáta.)

3B – 3 (Kompozice textu je v zásadě vyvážená. Text je až na malé nedostatky vhodně členěn a logicky uspořádán. Argumentace je v zásadě srozumitelná. Organizace textu v zásadě nemá vliv na čtenářský komfort adresáta.)

➤ napište vlastní hodnocení

Příloha 3

Hodnocení¹⁹

- informuje (konkrétně, včasně, kvalitně)
- není v rozporu se zájmy žáka
- používá jazyk společný učitel, žákovi a rodiči
- bere v úvahu individuální kontext žákova výkonu a učení
- respektuje jedinečnost procesů poznávání a reflektuje je
- probíhá průběžně
- zaměřuje se na silné stránky žákovy práce
- celkové (závěrečné) hodnocení vychází z informací z různých zdrojů
- splňuje kritéria stanoveného rámce hodnocení (předem známé měřítko pro hodnocení)
- do procesu hodnocení jsou zapojeni rodiče

Ve slovním hodnocení popisujeme to, co vnímáme, pokrok, pocity žáka a dáme prostor k odhalení chyb.

Rozvoji klíčových kompetencí žáků napomůže kvalitní a pravidelná zpětná vazba, díky níž se dozvědí, v čem konkrétně tkví jejich silné stránky a v čem je třeba se zlepšit.²⁰

Pravidla:

1. Soustřeďte se na pozorovatelné projevy – používejte popisný jazyk.
2. Vyvarujte se zobecňujících formulací, zejména u vyjádření vlastností člověka.
3. Neporovnávejte.

Formativní hodnocení je takové, které poskytuje žákům relevantní informace pro jejich pokroky v učení; nejčastěji bývá vyjádřeno slovně, občas graficky.²¹

V oblasti hodnocení se můžeme inspirovat třemi otázkami, které obecně napomáhají učitelům a žákům při výuce:

1. kam směřuji (výchovně-vzdělávací cíle)
2. kde se právě nacházím (hodnocení současné úrovně)
3. jak se dostanu k cíli (otázky, reflexe, strategie, pokrok)

¹⁹ Košťálová, H. – Miková, Š. – Stang, S. *Školní hodnocení žáků a studentů*. Praha: Portál 2008.

²⁰ Hansen Čechová, B. *Nápady na rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků*. Praha: Portál 2009.

²¹ Starý, K. – Laufková, V. a kol. *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál 2016.

Rozvíjíme se nejen v komunikačních dovednostech

Komunikace a lektorské dovednosti

V **komunikaci**²² se projevuje rovina **věcná** a **vztahová**. Sdělovaný obsah je (často i nevědomky) doprovázen vztahovými signály, které jsou spojeny s emocemi, a tudíž na ně mozek reaguje přednostně. Pokud je signál vyhodnocen jako neúčinný, může se příjemce v klidu věnovat přemýšlení nad věcnou stránkou sdělení. V opačném případě se obvykle dostaví reakce podobná buď útoku, nebo útěku.

Věcné signály by měly být **stručné, jasné, srozumitelné, vztahové signály** pokud možno **symetrické**, tedy na bázi **partnerské** (rovnocenné) komunikace. (Některé situace samozřejmě vyžadují porušení symetrie.)

Mezi agresivní vztahové signály počítáme hodnocení (nálepkování), věštění (interpretaci), mentorování, popírání vidění a prožívání světa druhých lidí, ironii, sarkasmy, zvyšování hlasu.

Za vhodné považujeme použití **zpětné vazby**, která obsahuje:

1. popis chování (konkrétní, nehodnotící)
2. popis toho, co ve mně chování vyvolává, případně odkaz na dohodnuté pravidlo

Zpětná vazba by měla následovat ihned po výskytu chování (pokud ho lze ovlivnit).

Např. „Chceš mě zastrašit, že na mě tak řveš? Zamysli se nad sebou!“ nahradíme „Když na mě zvyšuješ hlas, hodně mě to znervózňuje.“

Složky efektivní nenásilné komunikace:

1. pozorování (vnímáme konkrétní činy, které se dějí a nějak na nás působí)
2. pocity (uvědomujeme si, jak se cítíme následkem předešlých činů)
3. potřeby (v návaznosti na pocity vyjadřujeme své potřeby, hodnoty, přání)
4. prosba (požádáme o změnu konkrétního jednání apod.)

K efektivní nenásilné komunikaci patří také **aktivní naslouchání**. K technikám, podporujícím aktivní naslouchání, řadíme povzbuzování (Rád bych se o tom dozvěděl více.), objasňování (Co si o tom myslíš?), parafrázování (Jestli tomu dobře rozumím, rád by ses věnoval něčemu jinému.), zrcadlení pocitu (Zdá se, že tě to opravdu potěšilo.), shrnutí (Chceš mi tedy říct, že bych to měl přepsat.), uznání (Cením si tvé snahy o nalezení řešení.).

Lektorské dovednosti

Nestačí mluvit k věci, musí se mluvit k lidem. (Stanisław Jerzy Lec)

Cíl: Účastníci navrhnou zásady, jimiž by se měl řídit dobrý mluvčí/lektor/učitel, a to na základě analýzy vlastních výstupů a poskytnutých zpětných vazeb.

Postup:

1. Z níže uvedených situací (viz přílohu 1) si každý účastník (či dvojice) vybere jednu. Úkolem jedince je předstoupit před ostatní účastníky kurzu a vyzkoušet si vybranou situaci, jako by se odehrávala ve skutečnosti. Výstup by měl být velmi krátký (10–30 vteřin).

---

²² podle Dubec, M. a kol. *Dosahování porozumění s rodiči*. Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR, 2014.

2. Pokud si situaci připravují jednotlivci, mají maximálně minutu na přípravu. V případě dvojic může být časový limit tři minuty – během nich se domluví, kdo z dvojice vystoupí, a poradí se, jak by měl projev vypadat a na co by měl mluvčí myslet.
3. Účastníci postupně vystoupí a ostatní jim ihned poskytnou stručnou zpětnou vazbu – co se podařilo, co by se dalo vylepšit?
4. Na základě zkušeností a proběhlých výstupů účastníci navrhnou zásady, jichž by se měl mluvčí (lektor, učitel) držet. Lze porovnat s přílohou 2.

Příloha 1

Výběr situace:

- a) začátek vyučovací hodiny (v učebně s žáky)
- b) zahájení schůzky s osmi kolegy kvůli projednání IVP žáka
- c) vystoupení na poradě pedagogického sboru (pozvánka na seminář)
- d) začátek vánoční besídky s učiteli
- e) začátek vánoční besídky s žáky a jejich rodiči
- f) zahájení třídní schůzky s rodiči
- g) zahájení vašeho workshopu pro kolegy (téma: posilování demokratické kultury školy)
- h) přivítání skupiny zájemců o studium a jejich rodičů na vaší škole
- i) vystoupení na konferenci o vzdělávání, kde představujete svou školu
- j) osobní schůzka s rodiči žáka, který má problémy s chováním
- k) úvod k představení školního projektu zástupcům města
- l) vlastní situace

Příloha 2

Na co pamatovat:²³

včasná příprava – předem propracovat obsah, před akcí prověřit techniku, pomůcky, v klidu vítat účastníky

vizuální kontakt – dívat se na lidi (nejlépe tak, aby měl každý dojem, že mluvíte právě pro něj)

mimika – úsměv, dávat najevo zájem

postoj a pohyb – stát vzpřímeně (máte přehled, „převahu“, prezentujete), občas se posadit (uvolnění atmosféry, diskuse, jsem jedním z vás), projít se mezi účastníky

gestika a proxemika – ruce položené před břichem (volně přes sebe či vedle sebe), z této polohy dělat vhodná mírná gesta, možnost držet mikrofon, ovladač, fixu (s věcmi si však nepohrávat), pohybovat se v prostoru tak, aby vás všichni viděli, „nelepit se“ na účastníky

práce s hlasem – znělý hlas, střední hlasová poloha, neuspěchaný a zároveň dynamický projev, dobrá artikulace, cílené přestávky (předěl, upoutání pozornosti, prostor pro zamyšlení)

péče o lidi – vytvořit komfortní zónu (vnímat potřeby účastníků), vlídnost

pozitivní klima – nastavit pravidla, zajistit bezpečné prostředí, občas dát prostor pro vtíp, uvolnění, uvádět příklady dobré praxe, okamžitě reagovat na nežádoucí chování

Image lektora posiluje: odbornost, kvalifikace, informovanost, respektování názorů a bariér druhých, angažování se a pomoc, diskrétnost, spolehlivost, dotahování věcí do konce, jasné vyjadřování, schopnost pracovat s emocemi, zdvořilost, takt, minimum předsudků, schopnost pamatovat si jména osob, zdržení se veřejné kritiky účastníků či kolegů, dobrá připravenost, osobní disciplína, jednota slov a činů, život v souladu s deklarovanými hodnotami, vhodný vzhled a vystupování, schopnost adekvátně reagovat na nečekané situace, ochrana soukromí.

²³ podle publikace Medlíková, O. *Lektorské dovednosti*. Praha: Grada, 2010

Model E-U-R

Ve vyučovacích hodinách doporučujeme využívat třífázový model učení (E-U-R) – efektivní postup konstruktivistické pedagogiky. Učitel nesděluje hotové poznatky, vytváří učební situace, v nichž hraje hlavní roli aktivita žáků, kteří vycházejí ze svých dosavadních znalostí, vyjadřují se k tématu, vyhledávají informace, pracují s nimi, řeší problémové situace, na základě vlastního přičinění se dobírají výsledku, zpracovávají nové poznatky a posuzují dosaženou změnu.

Model učení E-U-R obsahuje následující tři fáze:

1. **evokace** – žáci si vybaví, co o daném tématu vědí (příp. co si myslí), formulují otázky pro následující práci (vytvářejí předpoklad pro propojení stávajících poznatků s novými); cílem evokace je žáky motivovat, aktivizovat;
2. **uvědomění** si významu – žáci se seznamují s novými myšlenkami, hledají odpovědi na otázky, objevují nové souvislosti a vztahy; využívání metod aktivního učení;
3. **reflexe** – žáci si díky zpětnému ohlednutí uvědomují, co se naučili, nové poznatky si utřídí, vyjadřují je vlastními slovy, diskutují o nich.

Pár slov k problematice žáků s odlišným mateřským jazykem ve výuce

Žáci s odlišným mateřským jazykem²⁴ (dále OMJ) přicházejí do českých škol často s nedostatečnou znalostí či úplnou neznalostí vyučovacího jazyka. V praxi jsou tito žáci rovnou po příchodu do českého prostředí zařazováni do běžných tříd, kde je učitelé musí vzdělávat společně s ostatními žáky. Jak ale takové žáky začlenit do výuky a něco je naučit, když nerozumí?

Nejprve je nutné si uvědomit, že se žáci s OMJ učí samotný vyučovací jazyk, který je pro ně cizí (druhý)²⁵, a zároveň jsou prostřednictvím tohoto nového jazyka vzdělávání v různých předmětech. V mnohých případech mají tito studenti ztíženou situaci ještě odlišným písmem. Představme si, že bychom se odstěhovali do Japonska a rovnou se bez znalosti písma a jazyka učili třeba přírodopis.

V případě žáků s OMJ je tedy zásadní začít s výukou češtiny jako druhého jazyka (dále ČDJ) co nejdříve po příchodu do české školy. Výuka ČDJ se však liší od běžných hodin češtiny na školách. V hodinách ČDJ se žáci učí **češtinu jako komunikační prostředek**, učí se po tématech a v souvislostech, gramatika je parcelována. A hlavně – žáci se učí češtinu používat v praxi pro život. Např. úplní začátečníci tak začínají s tématy *seznamování* a *třída/škola* (včetně instrukcí běžně používaných v hodinách).²⁶

Jakým způsobem lze ve škole zorganizovat výuku češtiny jako druhého jazyka, se dozvíte v publikaci společnosti META, o.p.s., která sepsala zkušenosti z organizace této výuky na dvou pražských školách: **Organizujeme výuku češtiny jako druhého jazyka**. Konkrétní výukový obsah, hodnocení, jazykovou diagnostiku a rady a tipy do výuky ČDJ pak naleznete v publikaci: **Učíme češtinu jako druhý jazyk**²⁷.

Výuka češtiny jako druhého jazyka je pro žáky s OMJ velice motivující, protože je přiměřená jejich možnostem a zažívají v ní úspěch. Stejně jako např. Oleg, který nastoupil na střední školu

²⁴ kdo jsou žáci s OMJ: <https://www.inkluzivniskola.cz/deti-zaci-s-omj>

²⁵ více o češtině jako druhém jazyce: <https://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/co-je-to-cj-a-cdj>

²⁶ jak začít učit ČDJ, zde: <https://www.inkluzivniskola.cz/jak-zacit>

²⁷ obě publikace ke stažení na: <https://www.meta-ops.cz/metodicke-a-vyukove-materialy>

v Praze s velice nízkou znalostí češtiny. Po měsíci bez jazykové podpory ve škole začal více času trávit na stavbě na brigádě a školu zanedbával. Nicméně po zavedení češtiny jako druhého jazyka, kde se začal učit češtinu používat v běžné komunikaci a prakticky, se do školy opět vracel každý den. Když celý den slyšel jen odborný jazyk vyučovacích předmětů, kterému nemohl rozumět, neviděl ve svém studiu budoucnost. Když se ale začal postupně a jednoduše učit češtinu v hodinách ČDJ tak, jak to bylo v jeho aktuálních možnostech, jeho motivace ke studiu se rázem zvýšila a začal se více snažit i v ostatních předmětech.

Jak je z příkladu patrné, i když škola zařídí žákům s OMJ potřebnou výuku ČDJ, je třeba myslet také na ostatní předměty, kde se mají žáci s OMJ vzdělávat společně s ostatními žáky. Jak ale přizpůsobit výuku tak, aby byla přístupná všem žákům, včetně těch s OMJ?

V první řadě je nutné si uvědomit, že je každý vyučující zodpovědný za výuku jazyka ve svém předmětu. Výuka ČDJ nemůže suplovat učení slovíčkům ze zeměpisu, matematiky či dějepisu. V každém předmětu učitel odbornou slovní zásobu učí celou svou třídu (nikdo z žáků – ani rodilý Čech – sám od sebe nezná slovíčko fotosyntéza). Kromě stanovení obsahového cíle (tedy **co** se bude učit) by si měli vyučující stanovit také jazykový cíl (jaký při tom bude používat **jazyk**), což je základem pro vzdělávání žáků s OMJ. Tyto konkrétní jazykové struktury a slovní zásobu může (v závislosti na jazykové úrovni žáka) např. žák dostat před konkrétní hodinou, aby se na výuku konkrétního tématu předem připravil. Základní pravidlo však je používat **slovníky**, protože žádný jazyk se nelze učit bez jejich používání (vzpomeňme si na vlastní zkušenost s výukou angličtiny nebo němčiny). Přimo ve výuce lze používat např. překladové slovníčky některých předmětů²⁸ nebo běžný překladový slovník v papírové či elektronické podobě (telefon, tablet). V praxi se osvědčuje, když si žáci tvoří vlastní slovníček²⁹, kam si postupně doplňují slovní zásobu k předmětu.

Slovní zásoba je pro výuku klíčová a je nutné s ní pracovat. Např. v hodině zeměpisu jedna učitelka využila hru „Hádej, kdo jsem“ k zapojení žáka s OMJ. Každý z žáků měl představit jinou řeku v ČR, přičemž měli ostatní hádat, co za řeku to je. Aby se mohl zapojit i žák s OMJ, napsala na tabuli základní slovní zásobu, kterou měli žáci při popisu řeky použít (např. *leží na..., pramení v/na..., protéká...*). Na základě této opory byl i žák s OMJ schopen popsat svou řeku a zapojit se tak do výuky.³⁰

Zároveň je pro žáky s OMJ (ale nejen pro ně) velice přínosné využívat grafické **vizualizace** a různá schémata, která vyučovanou látku žákovi přiblíží více než souvislý text v učebnici. Důležitým pravidlem, kterého bychom se měli držet, je **psaní a kreslení na tabuli**. Soustředit se na plynulou cizí řeč 5 až 6 hodin denně je velice náročné. Psaní na tabuli pomáhá žákům zorientovat se v hodině, pomáhá se lépe soustředit a hlavně napomáhá porozumění obsahu. Porozumění v hodině pomáhá také používání obrázků, ale i pomalá a srozumitelná mluva vyučujícího či jeho gestikulace.

Pro začlenění žáků s OMJ do běžné výuky předmětů mohou také pomoci různé **výukové materiály** zohledňující jejich jazykovou bariéru, mnoho materiálů k inspiraci i přímému využití najdete na stránkách <https://www.inkluzivniskola.cz/materialy-tipy-do-vyuky>.

Začlenění žáka s OMJ do výuky je mnohdy náročné, zejména pokud vůbec nemluví. Nejlepší cestou k jeho aktivnímu zapojení je skupinová práce. Např. Hien s nízkou znalostí češtiny na základní škole vůbec nemluvila, bála se na cokoli zeptat a spolužáci nevěděli, jak jí pomoci, i když se snažili. Ve skupinové práci v hudební výchově si měli žáci připravit představení jednoho

²⁸ ke stažení na: <https://www.inkluzivniskola.cz/prekladove-slovnicky>

²⁹ jak může takový slovníček vypadat viz: <https://www.inkluzivniskola.cz/vedeni-slovnicku-ve-vyuce>

³⁰ popsání celé hodiny na: <https://www.inkluzivniskola.cz/content/aktivni-pouzivani-odborneho-jazyka>

hudebního nástroje. Nikdo Hien do skupiny nechtěl, protože měli dojem, že nebude nijak pracovat a jen se „poveze“. Hien se ale ujaly dvě rázné spolužačky. I když Hien v přípravné fázi pomáhala jen v rámci svých omezených možností (např. jen vyhledávala obrázky), výsledná prezentace všechny překvapila. Spolužačky Hien jasně připravily, co má při prezentaci říct a ukázat. Hien se úkolu zhostila zodpovědně a krásně přednesla část prezentace. Skupina sklídila potlesk třídy a Hien získala potřebné sebevědomí a motivaci, aby se učila česky dál a rozvíjela se. A třída poznala, že Hien není líná. I když má omezené možnosti spolupráce, může být plnohodnotnou členkou týmu.

Další postupy, metody a principy, **jak začleňovat žáky s OMJ do výuky**, najdete na <https://www.inkluzivniskola.cz/zapojeni-do-vyuky>. Jak pracovat s dětmi s OMJ ve škole a ve třídě, pak přehledně shrnuje dokument **Desatero pro pedagogy**³¹. Jako nástroj pro vlastní reflexi školy lze použít **Checklist audit pro školy**³². Informační a metodický portál pro učitele www.inkluzivniskola.cz provozuje společnost META, o.p.s., která nabízí poradenství, metodickou podporu a semináře učitelům všech stupňů škol (více na www.meta-ops.cz).

---

³¹ ke stažení na: <https://www.inkluzivniskola.cz/desatero-pro-pedagogy-pro-reditele>

³² ke stažení na: <https://www.inkluzivniskola.cz/checklist-audit-pro-skoly>

Poznejte předmět

Cíl: Účastníci si názorně vyzkouší, jak důležité je přesné zadání, následně ho sami zformulují.

Pomůcky: Neprůhledné sáčky (menší tašky) a propisky bez náplně (bez tuhy).

Postup:

1. Lektor vloží do neprůhledného sáčku propisku bez náplně, aniž by to účastníci viděli. (Při vyšším počtu lidí je vhodné mít dva sáčky s propiskami a využít pomocníka.)
2. Lektor sdělí účastníkům, že v následující aktivitě budou muset poznat předmět schovaný v sáčku. Samozřejmě ho nesmí vyndat, ani se podívat dovnitř.
3. Účastníci jeden po druhém sahají do sáčku, hmatem zkoumají předmět, nesmí nic říkat ostatním.
4. Lektor sdělí účastníkům, že měli poznat předmět. Jistě tedy zjistili, že se jedná o propisku. Pokud ji prozkoumali pečlivě, měli by vědět, jakou barvu má její náplň. Kdo to ví?
5. Pokud se někdo přihlásí, ptá se lektor, jak to daný člověk zjistil. Ostatních se ptá, proč to neudělali podobně (příp. proč se o náplň nezajímali).
6. Dále se lektor zeptá, co si lze z takové aktivity odnést (kromě propisky). Zda je situace podobná nějakým konkrétním případům ze života, kdy nebylo jednoznačné zadání, a tudíž bylo obtížné uspět.
7. Účastníci zformulují zadání tak, aby bylo přesnější, zároveň však přímo nezmiňovalo výsledný požadavek. (*Návrh: podrobně prozkoumejte schovaný předmět.*)

Problémové komunikační situace ve škole

Cíl: Účastníci nahlíží na komunikační situaci očima různých aktérů (prostřednictvím jejich pocitů), na základě zásad nezraňující efektivní komunikace doporučí její vhodné řešení.

Pomůcky: Papíry a tužky.

Postup:

1. Lektor zadá účastníkům, aby si každý z nich připomněl (příp. vymyslel) problémovou komunikační situaci ze školního prostředí (s žákem, kolegou, rodičem).
2. Účastníci vytvoří skupiny po čtyřech až šesti a svůj příběh sdílejí.
3. Každá skupina se dohodne na výběru jedné situace, kterou její nositel detailně rozebere, ostatní se ho doptají na podrobnosti.
4. Účastníci zvolí v rámci skupin tři až šest rolí/osob, které se účastnily (nebo navíc mohly nějakým způsobem účastnit) vybrané problémové situace. Nositel příběhu může hrát nějakou vedlejší roli nebo být pozorovatelem.
5. Ve skupinách každý nakreslí na papír svou postavu a napíše, o koho jde. Zároveň se zamyslí nad úlohou a prožíváním této postavy v kontextu dané situace (co cítí, co potřebuje atd.).
6. Všichni se posadí do kruhu a zvolená skupina představí svůj příběh.
7. Postupně promlouvají jednotliví aktéři. Každý řekne, jak se na věc dívá očima své role (zajímavé osoby) – co pociťuje, co potřebuje, jak přemýšlí představovaná osoba.
8. Po odeznění promluv jedné skupiny dávají všichni, kteří chtějí, návrhy, jak by měl/mohl učitel v dané situaci postupovat (nejprve by se měli vyjádřit diváci, pak teprve herci, kteří už však vystoupí z dané role).
9. Následuje další skupina.
10. V závěru se můžou účastníci zamyslet nad tím, v čem jsou si konfliktní situace podobné, jak jim lze předcházet a jakým způsobem by bylo vhodné je řešit.

Diskuse ve třídě a žák s extrémními názory³³

Desatero doporučení pro učitele:

1. předem se připravit na téma po odborné stránce, zároveň pracovat s humorem;
2. pokládat otevřené otázky;
3. držet se (jednoho) tématu – nenechat se strhnout ke změnám témat;
4. zůstat klidný, být asertivní;
5. zapojovat do debaty více žáků – vyhýbat se dominantnímu řečníkovi, nezůstávat u konfrontace s jednou osobou (a jejím názorem);
6. argumentovat na osobní rovině – sdělovat svou zkušenost a ptát se, zda žák podkládá názory osobním prožitkem nebo tím, co zná z doslechu (a nikdy se s tím nesetkal);
7. nemoralizovat – zůstat věcný, vyhnout se morálnímu odsouzení;
8. zajistit bezpečné prostředí – viz předešlé body a navíc nespěchat, příp. říct ve vhodný okamžik „stop“;
9. upozorňovat na důsledky – zdůrazňovat lidská práva, legislativu a možnou trestněprávní odpovědnost, upozornit žáka, že se nachází na hraně zákona, nebo dokonce za ní;
10. odmítat zjednodušení – svět je složitější, učitel může s žákem v určitém případě souhlasit, zároveň však poukáže na další okolnosti, principy apod.

Okamžitá reakce na nepřijatelný výrok může podle situace vypadat např. takto:

„Cením si tvé upřímnosti, s tvým názorem však zásadně nesouhlasím.“ / „Naše názory na [danou věc] se rozcházejí. Chci se dozvědět víc o tvém názoru, zmínit ten svůj a také chci slyšet, co si myslí tvoji spolužáci. Navrhuji, abychom dodržovali pravidlo, že si nebudeme skákat do řeči a pokud s něčím nebudeme souhlasit, uděláme si poznámku na papír...“ / „Zneklidňuje mě, když poslouchám tvůj názor, protože s ním nemůžu souhlasit, a potřebuji, abychom si rozdílnost v názorech vyjasnili.“

Další možností je **osobní rozhovor** (o přestávce, po vyučování). Umožňuje zjistit širší souvislosti a příčiny žakových pohnutek a nabízí bezpečnější prostředí jak pro žáka, tak pro učitele.

---

³³ podle Holek, J. a Skácelová, J. *Diskuse s extremisty v třídním kolektivu*. In kol. aut. *Demokracie versus extremismus – výchova k aktivnímu občanství (metodická část)*. Praha: Asi-milování, 2013, s. 81–89.

Prostudujte příručku Sebekoučování pro školy dostupnou na [webové stránce](#) Centra pro demokratické učení.

Z následujících schopností a dovedností vyberte ty, v nichž jste nejsilnější (✓), a dále zakroužkujte ty, v nichž byste se rádi zlepšili. Zvolte jednu schopnost či dovednost, na niž byste nejvíce chtěli zapracovat. S využitím sebekoučování sestavte plán vlastního rozvoje – osnovu postupu (model GROW) uvádíme níže, pro konkrétnější uchopení však doporučujeme využít otázky ze strany 47 v příručce Sebekoučování pro školy.

jsem klidný	jsem zásadový	jsem skromný
jsem svědomitý	jsem rozhodný	dokážu věci organizovat
jsem zodpovědný	jsem spolehlivý	jsem trpělivý
dosahuji cíle	jsem odhodlaný	jsem mírumilovný
jsem přizpůsobivý	jsem diskrétní	jsem přesný
jsem citově založený	znám svoje povinnosti	dokážu lidem uklidnit
dokážu ocenit druhé	dokážu druhé podpořit	jsem tolerantní
jsem vlídný	dokážu druhé povzbudit	jsem spolehlivý
zajímám se o ostatní	dokážu odpouštět	jsem zdvořilý
jsem empatický	jsem velkorysý	nebojím se riskovat
jsem přístupný	jsem upřímný	mám optimistický pohled
dokážu spolupracovat	jsem spravedlivý	na svět
umím pomáhat	jsem flexibilní	umím se zeptat na to, co
jsem pozorný	dokážu nadchnout ostatní	potřebuji
jsem otevřený	jsem nezávislý	

Postup pro konstruktivní přemýšlení GROW („růst“) s modelem stanovování cílů SMART („chytrý“)³⁴

G – goal, cíl (kam chci dospět):

S – specific, specifický, přesně popsáný (jak přesně vypadá můj cíl)

M – measurable, měřitelný (jak a na čem poznám, že jsem cíle dosáhl)

A – achievable, attractive, akceptovatelný, atraktivní (chce se mi na tom pracovat)

R – realistic, realistický (můžu cíle reálně dosáhnout)

T – time-oriented, termínovaný, časově ohraničený (kdy cíl splním)

R – reality, realita, skutečný stav (kde se nyní nacházím)

O – options, možnosti, strategie (jaké možnosti a případně jaká rizika můžu čekat)

W – will, vůle k akci (plán a kroky, které budu plnit, co, kdy, kde udělám)

Pozn.: Formulujte cíl pozitivně, jednoznačně a pokud možno v přítomném čase.

³⁴ podle Froněk, Jan a kol. *Sebekoučování pro školy*. Krnov: Základní škola Krnov, Janáčkovo náměstí, 2014 a [Metodika individuálního koučinku...](#) (Program podpory zaměstnanosti v Ústeckém kraji, 2015)

Pronikáme do světa médií

Zjednodušený svět

Ž

Cíl: Žáci prožijí, jak těžké je popsat a předat dál složitou (rozmanitou) skutečnost, a zamyslí se nad zprostředkováním informací o světě (např. ze strany médií).

Pomůcky pro každou dvojici:

- obrázky (pokud možno barevné) z přílohy – pořadí: a) jednoduchý, b) složitý obrázek
- barevné pastelky (případně jakékoli psací náčiní)
- čisté papíry

Postup:

1. Žáci vytvoří dvojice. Jeden si vezme čistý papír a pastelky, druhý dostane od učitele obrázek, který nesmí ukázat spolužákovi, resp. spolužákům (i z jiných dvojic), kteří budou kreslit.
2. Žák s obrázkem má za úkol slovně kresbu popisovat, žák s pastelkami podle spolužáka popisu maluje co nejvěrnější kopii. Oba se můžou navzájem slovně dorozumívat. Učitel dá na splnění úkolu asi dvě minuty.
3. Po uplynutí časového limitu žáci ve dvojicích porovnají originál obrázku s vytvořenou kopií. Dále své výtvořiny umístí na lavici uprostřed třídy a společně zhodnotí, zda si jsou podobné.
4. Žáci se s kresbami vrátí zpět do dvojic a vymění si role.
5. Učitel dá vždy jednomu žákovi z dvojice druhý obrázek (mnohem složitější – to však neříká) a zmíní, že platí stejné podmínky jako předtím, tedy kreslení na základě slovního popisu po dobu dvou minut.
6. Po zmíněné době učitel vyzve žáky, aby ukončili kreslení a srovnali obrázky (originály a kopie). Potom opět přinesou kresby ke společnému zhodnocení.
7. Učitel se ptá, jak se tentokrát podařilo zobrazit originál. Shoduje se s ním kopie? Pokud ne, proč? Podobají se navzájem druhé překreslené obrázky, jako tomu bylo u těch prvních? Pokud ne, proč? Můžeme najít paralelu mezi použitými dvěma obrázky a skutečným světem? Je svět spíše jednoduchý, nebo složitý? Jak bychom mohli vztáhnout překreslování obrázků na práci médií a informování o světě?
8. Učitel se může s žáky zamyslet nad tím, jak vypadá zprostředkovaná pravda. A existuje vůbec pravda? (Někteří autoři varují před zpochybňováním existence pravdy, protože pak je možné cokoli. Prosazování názoru o množství pravd, kdy každá může být dost odlišná, bývá dobrým nástrojem informační války, která dokáže znejistit mínění obyvatel a zničit pevné základy, o něž se opírali.)

Příloha

Cíle: Žáci analyzují mediální sdělení, ve zprávě identifikují a opraví nedostatky (faktické i ve slovní zásobě) a poznají reklamní text.

Pomůcky a příprava:

Vytisknuté pracovní listy do každé dvojice.

Tabule/flip chart, psací náčiní (nejsou nutné).

Žáci by z minulých hodin měli vědět, jak vypadá publicistický útvar „zpráva“.

Postup:

1. Učitel se žáků zeptá, kdo pracuje (nebo by mohl/měl pracovat) v novinách či na internetovém zpravodajském portálu a co je náplní jeho práce. Učitel zapisuje povolání na tabuli: *Novinář/redaktor domácího, zahraničního zpravodajství, ekonomické, kulturní, sportovní sekce atd., komentátor, fejetonista, grafik, fotograf, korektor, editor, pracovník marketingu, inzerce...*
2. Když žáci vyčerpají vlastní nápady, učitel může napovědět nebo doplnit další pozice. Nakonec se zaměří na to, co dělá editor.
Editor zodpovídá za obsah, formu a celkovou podobu svěřené části internetového portálu, novin nebo jiných tiskovin. V rámci své práce vyhledává a posuzuje témata k redakčnímu zpracování, spoluzodpovídá za objektivní a vyvážený přístup k událostem, ověřuje si zdroje svých informací a je povinen dodržovat principy novinářské etiky.³⁵
3. Po vysvětlení se učitel ptá žáků, jaké znají deníky nebo zpravodajské portály a dále jaký je rozdíl mezi bulvárními a seriózními médii.
4. Učitel s žáky zopakuje, jaké jsou základní znaky zprávy (jak má zpráva vypadat z hlediska obsahu, členění textu, jaké jazykové prostředky se při jejím psaní využívají atd.).
Zpráva přináší fakta o aktuální události a odpovídá na otázky co?, kdo?, kdy?, kde?, jak?, proč? Užívá informační slohový postup a neutrální spisovný jazyk. Autor zprávy cituje informace z více zdrojů, nedává najevo vlastní názor.³⁶
5. Žáci vytvoří dvojice (příp. trojice) a učitel jim rozdá pracovní listy s úkoly.
6. Po splnění úkolů k prvnímu i druhému článku (celkem zhruba 10 minut) vyvolání žáci říkají, co napsali k prvnímu článku.
Např. hovorové a silně expresivní zabarvení: předseda, co teď slouží jako předseda mocné nevolené exekutivy Evropské unie; tento sklíčený 62letý funkcionář (vyjádření negativního vztahu k EU).
7. Učitel posuzuje vhodnost úprav a dává příležitost dalším žákům, aby návrhy doplnili. Upozorní i na pravopisné a stylistické nedostatky. Pokud nikdo nezmíní zavádějící znění titulku, nasměruje učitel pozornost žáků na něj – odpovídá titulek sdělení ve zprávě? (*Sdělení vypovídá spíše o pochybnostech v oblasti názorové jednoty a společného postupu, nikoli o rozpadu EU.*)
8. Učitel diskutuje s žáky, proč asi autor původního článku použil citově zabarvené výrazy. Jak tím posunul věcné informace obsažené ve zprávě a jaký vliv to mohlo mít na čtenáře? Bylo jednání autora správné? Pokud ne, ve kterém případě by správné být mohlo? *Např. kdyby se jednalo o komentář, nikoli o zprávu.*
9. K doplnění či rozvedení předešlého bodu lze využít přílohu (může být inspirací pro další úkoly, např. práce s titulkem, argumentační fauly apod.).

³⁵ citováno z <https://www.prace.cz/encyklopedie-profesi/e/editor/> (staženo 21. 1. 2019)

³⁶ podle *Komunikace v ČJ pro SŠ – učebnice*. Brno: Didaktis, 2013.

10. Po uzavření reflexe k prvnímu článku se učitel zaměří na ten druhý a zeptá se, jak žáci vyřešili zadané úkoly (charakteristika a pravděpodobný cíl textu, přiřazení).
11. Učitel se žáků ptá, co je vedlo k přiřazení článku do určité rubriky. Když dojde k vysvětlení, že se vlastně jedná o reklamu (tedy *komerční prezentaci*), může učitel položit otázku, kdo takový článek zadal a z jakých důvodů patrně nepoužil typický formát reklamy.
12. Učitel se může s žáky pobavit o úloze reklamy a jejích různých podobách (např. ve filmu – „product placement“).

Příloha

Běžné techniky mediální manipulace (podle publikace Média, lži a příliš rychlý mozek)³⁷

- selektivní výběr: o čem se ne/bude informovat (co zamlčet)
- logické klamy či argumentační fauly: více na <https://bezfaulu.net/>
- přesměrování pozornosti: zaměření se na nepodstatné události a umělé pseudokauzy
- načasování: publikování ve vhodný čas (např. před volbami)
- emocionálně zabarvené a hodnotící výrazy: získání pozornosti (bulvarizace) i cílené rámování ve prospěch určitého subjektu – viz následující příklady...
  - Zkušenosti ukazují, že 90 % lidí v klidu splácí úvěr. X Nenasytní exekutoři už mají v hrsti jednoho člověka z deseti.
  - Pravděpodobnost, že se občan ČR stane obětí vraždy, je 0,0015 %. X Češi mají strach, vrazi zabijí každý rok 155 z nich.
  - Průměrná mzda v ČR dosáhla 27 000 korun. X Češi jsou chudí příbuzní, Němci berou třikrát víc.

---

³⁷ citováno z knihy Nutil, P. *Média, lži a příliš rychlý mozek*. Praha: Grada 2018, s. 112.

Pracovní list

Zadání:

Představte si, že jste editoři seriózních novin a dostaly se k vám následující články.

Článek 1

Pečlivě si přečtete jeho text i titulky a vyznačte v něm úseky, které nesplňují požadavky seriózně napsané kvalitní zprávy. K označenému textu napište poznámku, jak by se měl upravit.

Juncker pochybuje, že EU se během Brexitu nerozpadne³⁸

14. února 2017

Bývalý lucemburský ministerský předseda, co teď slouží jako předseda mocné nevolené exekutivy Evropské unie, Jean Claude Juncker už v roce 2019 nebude kandidovat na další funkční období. Tento sklíčený 62letý funkcionář podle zprávy Sky News v interview s rádiem Deutschlandfunk (...) řekl, že pochybuje, že během vyjednávání o Brexitu se tento blok udrží pohromadě.

„Ta zbývající 27-tka v EU to ještě neví, ale Britové velice dobře vědí, jak si při jednání vést,“ řekl. „Mohou zemi A slíbit tohle, zemi B támhleto a zemi C něco jiného a konečné dějství bude takové, že žádná jednotná evropská fronta nebude.“

„Nastal snad čas, kdy Evropská unie těch 27 musí projevit jednotu, soudržnost a konzistenci?“ zeptal se rétoricky. „Ano, říkám, že ano, když přijde na Brexit a Trumpa... tak musíme, mám ale určité opodstatněné pochybnosti, že k tomu opravdu dojde.“

„Budou snad Poláci a Maďaři chtít přesně to samé jako Němci a Francouzi? O tom mám vážné pochybnosti.“

Jaroslav Kaczyński, předseda polské vládnoucí Strany zákona a spravedlnosti (PiS), už dokonce tvrdil, že v Evropské unii se už zformovaly dva tábory.

„Oficiálně všichni milují Velkou Británii a nepřejí jí nic zlého,“ řekl tento konzervativní veterán Daily Telegraph, „ale někteří lidé to opravdu chtějí Británii osladit, jak to jen jde.“

(...)

Redakce AC24

Zdroj: [breitbart.com](https://www.breitbart.com)

³⁸ citováno z <https://ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9847-juncker-eu-brex-it-nerozpadne> (staženo 12. 12. 2018); vynechané pasáže nemají vliv na posuzování obsahu a vyznění zprávy (viz plné znění)

Článek 2

Přečtěte si článek, charakterizujte ho, zařaďte do odpovídající rubriky a svou volbu zdůvodněte. O jaký typ článku se jedná, co je jeho cílem?

Rubriky: domácí zprávy, zprávy ze světa, zprávy z našeho regionu, ekonomika, rádce pro drobné střadatele, komerční prezentace, sport, bydlení, příběhy našich čtenářů.

Jak zařídit, aby peníze přibývaly

V dobrých časech myslet na zadní kolečka – to je jednoduchá poučka, kterou se však málokdo řídí. Světlou výjimkou je pan Jakub ze Stříbra.

V roce 2014 končila panu Jakobovi fixace hypotéky. Chtěl dosáhnout na nižší úrok, a proto oslovil Adama Jandu ze společnosti MuchMoney (MM). „Nemyslel jsem si, že to zvládne. Řekl jsem mu dost pozdě. On mi ale bez problémů pomohl,“ uvedl pan Jakub. Přechodem k jiné bance se panu Jakobovi snížila úroková sazba, a tím ušetřil 8 400 korun ročně. „Tehdy si mě definitivně získal,“ říká o poradci MM pan Jakub. Svého klienta a jeho zodpovědný přístup chválí i Janda: „Chápe, co je základem při tvorbě klíčových finančních rezerv. A vlastně mu k tomu stačí jen obyčejný trvalý příkaz. Pro pana Jakuba pravidelně a dlouhodobě tvoříme rezervy a zvětšujeme jeho majetek. A nese to své ovoce.“ Jakub investuje do podílových fondů, kde zvolil dynamickou strategii. Do podílových fondů občas zašle peníze i jednorázově. Má také penzijní spoření, kde využívá státní podporu.

Zed' snese vše. A vy?

Ž

Cíle: Žáci identifikují neslušné či nenávistné projevy, diskutují o nich a pokusí se je přeformulovat na korektní sdělení.

Aktivita I

1. Učitel promítne nebo rozdá příspěvky z facebookové zdi žáků střední odborné školy – viz přílohu 1. Vybídne žáky, aby tyto příspěvky, týkající se nově příchozích studentů prvních ročníků a starších žáků školy, nahlas přečetli.
2. Učitel se zeptá žáků, jakým slovem (příp. několika slovy) by vystihli své pocity z příspěvků. Dále položí otázku: Jaký jev/jaké jevy lze v textech identifikovat? (Odpověď: V příspěvcích lze najít různé příklady hate speech, šikany, neslušných a nenávistných projevů.)
3. Žáci identifikují nenávistné projevy a krátce k nim můžou vyjádřit svůj názor.
4. Žáci se rozdělí do malých skupin (v další aktivitě bude zapotřebí nejméně pět skupin), učitel promítne nebo každé skupině rozdá otázky. Žáci ve skupinkách řeší následující obecné otázky (také v příloze 2):
  - a) Co může vést autory zmíněných příspěvků k takovým projevům? Proč volili určité výrazy a formulace? Čeho tím podle vás chtěli dosáhnout?
  - b) Kdo bývá nejčastěji obětí hate speech, šikany a nenávistných projevů?
  - c) Jaké důsledky podle vás tyto příspěvky mají? Podaří se problémy, na které autoři příspěvků upozorňují, tímto způsobem řešit a vyřešit?
  - d) Jak byste se bránili / jaké kroky byste podnikli, kdybyste byli na místě adresátů těchto příspěvků?
5. Po časové lhůtě (asi 7 minut) se jednotlivé skupiny doplňují v odpovědích. (Lze rovnou navázat aktivitou II.)

Aktivita II

1. Žáci se rozdělí do pěti či více skupin (optimálně 3–4 žáci ve skupině) a každá si vylosuje jeden příspěvek, resp. dvojici příspěvků – viz přílohu 3 (u vyššího počtu skupin se budou texty opakovat).
2. Ve skupině žáci promýšlejí, co chtěl autor příspěvku sdělit, jaký problém pravděpodobně potřeboval vyřešit, co mu vadilo, co se ho dotklo apod. Učitel může úkoly napsat na tabuli (co chtěl autor sdělit, vyřešit, co mu vadilo?) nebo rozdat v písemné podobě (viz přílohu 4), dále monitoruje práci skupin a radí, pomáhá, podporuje diskusi.
3. Jakmile žáci budou mít pocit, že „problém“ pochopili a vyjasnili, učitel je vyzve, aby se pokusili přeformulovat sdělení tak, jak by to podle nich bylo korektní, tzn. odstraní prvky šikany, nenávisti a hate speech.
4. Žáci předčítají své nové příspěvky ostatním skupinám, které poté ještě mohou komentovat, hodnotit a navrhopvat další úpravy a změny.
5. Z těchto příspěvků lze následně vytvořit „galerii“ – pověsit nad sebe/vedle sebe vždy oba příspěvky, tzn. původní a přeformulovaný, a mohou vymyslet např. i souhrnné heslo, slogan, název „výstavy“ apod.

Aktivita III

Žáci se rozdělí do skupin po třech. Každá skupina si vybere jeden příspěvek.

V rámci skupiny si žáci určí, kdo bude autor příspěvku „hejtař“, kdo příjemce „oběť“ a kdo „kolemjdoucí“. Sehrají dohromady scénku, v níž hejtař říká oběti text z příspěvku z očí do očí (v případě delších příspěvků lze zkrátit). Není nutné pamatovat si text slovo od slova, důležité je to „zahrát“ s takovou emocí, s jakou pravděpodobně autor příspěvek psal. Kolemjdoucí je svědkem tohoto verbálního útoku a zareaguje tak, jak by podle něj/všech tří žáků ve skupině bylo adekvátní/správné.

Scének lze připravit i víc, žáci si mohou vystřídat role, mohou nabízet více variant, jak by se situace mohla odvíjet.

Po sehrání všech scének žáci reflektují své pocity v jednotlivých rolích, sdělují si, jak se cítili, co bylo příjemné/nepříjemné, a proč.

Mohou natočit i krátké video / krátká videa a dát je na školní web/Facebook školy atp.

Příloha 1

Jenom bych ráda vzkázala těm rádoby drsnejm prváčkům fakin hypebeastům a aesthetic čubičkám, že tady na ně nikdo není zvědavej a chodí se po pravý straně.)

Vypadněte z tý chodby, nedá se tam chodit, vy kreten*ký švestky!

Z.K. z prvků je zmalovaná jak k***a, ale ty hadry? To je síla :dd

---

Stalo se mi na chodbě to, že jsem nechtěla být jako každý z vyššího ročníku a dělat si ze švestek p***el, tak jsem jako slušný občan ve dveřích ustoupila a pustila je. Když v tom nějaká naegovaná švestka prohlásila před ostatníma švestkama „Tomuhle se říká respekt!“ měla jsem chuť otočit se a poslat ho zpátky do té p***ele, odkud přišel (podle jeho obličeje soudím).

BTW: najdu si tě, zabiju tě, nechám ti na čelo vytetovat ŠVESTKA a pověsím tě za lano z horolezecké stěny na dvoře školy.

Příloha 2

Odpovězte na otázky vztahující se k facebookovým příspěvkům:

- Co může vést autory zmíněných příspěvků k takovým projevům? Proč volili určité výrazy a formulace? Čeho tím podle vás chtěli dosáhnout?
- Kdo bývá nejčastěji obětí hate speech, šikany a nenávistných projevů?
- Jaké důsledky podle vás tyto příspěvky mají? Podaří se problémy, na které autoři příspěvků upozorňují, tímto způsobem řešit a vyřešit?
- Jak byste se bránili / jaké kroky byste podnikli, kdybyste byli na místě adresátů těchto příspěvků?

Příloha 3

A

Stalo se mi na chodbě to, že jsem nechtěla být jako každý z vyššího ročníku a dělat si ze švestek p***el, tak jsem jako slušný občan ve dveřích ustoupila a pustila je. Když v tom nějaká naegovaná švestka prohlásila před ostatníma švestkama „Tomuhle se říká respekt!“ měla jsem chuť otočit se a poslat ho zpátky do té p***ele, odkud přišel (podle jeho obličeje soudím).

BTW: najdu si tě, zabiju tě, nechám ti na čelo vytetovat ŠVESTKA a pověsím tě za lano z horolezecké stěny na dvoře školy.

B

Takže milí uražení prváčci, ráda bych vám řekla, jak to fungovalo za nás, když jsme byli v prváku. Ani zdaleka jsme si nedovolili říct slovo, když nám nějaký vyšší ročník řekl „s dovolením“. Vlastně jsme si ani nedovolili stát přes celou chodbu jak nějakí idioti. Vaše slova typu, že na nás nejste zvědavý a že budeme naprostý nic? Za to bychom my schytali šikanu. Troufám si říct, že náš ročník je poslední normální ročník a rok co rok jsou prváci větší fiflenky a naprostý idioti. Normálně se takhle nevyjadřuju, ale prvně to byla věta nějaký prvandy, že na nás nejste zvědavý, a teď celá slohovka se závěrem, že z nás bude nic :D. Užijte si ještě 3 roky na této škole zlatička. Peace B.K. 4.C

C

Ještě jednou mi ty fakin prváci sednou na moje místo v tom koutě, tak jim lísknu jednu do ksichtu, debilům.

D

Stydím se za to, že jsem prváčka a že mě automaticky starší berou za kretěna jen proto, že je většina prváků totálně vymaštěná :)

E

Z.K. z prváků je zmalovaná jak k***a, ale ty hadry? To je síla :dd

F

Díky bohu, že už nebudu malej prvák a budu se moct smát novejm prváčkům.

G

Jenom bych ráda vzkázala těm rádoby drsnejm prváčkům fakin hypebeastům a aesthetic čubíčkářům, že tady na ně nikdo není zvědavej a chodí se po pravý straně.)

H

Vypadněte z té chodby, nedá se tam chodit, vy kreten*ký švestky!

Příloha 4

Je-li to možné, zodpovězte otázky týkající se vybraných textů:

1. Co chtěl autor příspěvku sdělit, jaký problém pravděpodobně potřeboval vyřešit, co mu vadilo, co se ho dotklo?
2. Přeformulujte sdělení tak, jak by to podle vás bylo korektní, tzn. odstraňte prvky šikany, nenávisti a hate speech.

Je skvělý – nevolte ho!

Ž

Cíle: Žáci analyzují reklamní text (z hlediska toho, kdo, co, komu, jak a proč sděluje), odhalí autorův skrytý záměr a popíší konkrétní podobu jeho nekorektních praktik.

Pomůcky: Nakopírovaný přiložený inzerát s tabulkou (v příloze) pro každou skupinu.

Postup:

1. Učitel rozdělí žáky do skupin (po třech až po pěti) a rozdá do každé skupiny pracovní list s kopií předvolební reklamy a tabulkou.
2. Žáci si přečtou předvolební reklamní text a vyplní první prázdný sloupec přiložené tabulky („otevřený záměr“) – vycházejí výhradně z informací uvedených v textu.
3. Potom žáci přikročí k vyplnění druhého sloupce („skrytý záměr“). Znovu čtou text a přemýšlejí nad ním. Hledají, co se pod jednotlivými sděleními skrývá, jak se tváří a jakým způsobem jsou napsaná. Své domněnky podrobně zapisují do tabulky, případně dělají odkazy přímo na vybrané části textu, které označí.
4. Na celkové splnění úkolu učitel stanoví osm až deset minut, pokud budou žáci ještě pracovat, prodlouží čas o další minuty.
5. Učitel vždy požádá jednu skupinu, aby nahlas přečetla svůj záznam v určitém políčku prvního doplňovaného sloupce a své tvrzení obhájila. Prostor dá také ostatním skupinám, aby vyjádřily jiný názor. Takto postupně žáci vyhodnotí celý sloupec a přejdou k druhému. Obsah jednotlivých políček čtou, vysvětlují a komentují obdobně jako předtím, nyní však interpretují text a odhalují, co se skrývá za ním.
(Může být autorem obdivovatel/příznivec Tomáše Töpfera, když zmiňuje, že se o něm říká, že se pokusil „obrat“ příbuzné, zřejmě využívá ve svůj prospěch komunistické dezinformace, parazituje na slávě českého spisovatele a neúměrně vydělává na obyčejných lidech? Opravdu je jeho záměrem ochránit oblíbeného herce před špinavou politikou?)
6. Učitel vyzve žáky, aby text zhodnotili (a své výroky podkládali argumenty). Dále se může ptát, jak nahlíží na použití takového způsobu předvolebního boje, příp. jak by postupovali oni, kdyby byli kandidáty...?

VÝZVA DIVÁKŮ Tomáše Töpfera

**Kdo má rád Tomáše Töpfera - herce,
nevolí Tomáše Töpfera - politika**

Tomáši, zůstaň vynikajícím hercem a nemarni čas v politice!!!

Tomáš Töpfer je vynikající divadelní a televizní herec, skvělý režisér a divadelní ředitel.

O to všechno přijdeme, stane-li se zbytečným a průměrným senátorem.

Pokud nechceme přijít o jedinečné umělecké zážitky s Tomášem Töpferem, nevolme ho!
Jedině tím dokážeme, jak hluboce si vážíme jeho talentu.

**Co se stane, když bude zvolen do senátu? To, co vždy, když se někdo objeví v politice.
Začne se prát špinavé prádlo. Politická konkurence ho bude chtít pošpinit otázkami typu:**

1. Je pravda, že jste se v případě restituce hostince U Kalicha pokusili s bratrem obrátit své příbuzné v zahraničí?
2. Můžete potvrdit, že vás teprve soud donutil vrátit příbuzným neoprávněně zabraný majetek, respektive se s nimi finančně vypořádat?
3. Říká se, že dokumenty, které jste dodali k restitučnímu řízení byly přinejmenším sporné?
4. Víte, že jste vlastně nerestituovali původní hostinec U Kalicha? Ten prý stál jinde.
5. Vaši hospodu U Kalicha prý místo původního hostince vybudovali na jiném místě komunisté, aby parazitovali na pověsti vytvořené Jaroslavem Haškem. Pokračujete v této komunistické desinformaci vědomě?
6. Proč u vás stojí pivo mnohonásobně víc než jinde? Opravdu vám záleží na českém občanu, když už parazitujete na slávě českého spisovatele?
7. Co by vašemu hostinci řekl Jaroslav Hašek, který měl vždy hluboko do kapsy. Vyhodil by ho váš číšník, když by neměl na zaplacení?

Vážený pane Töpferu, pan Fischer měl stejně dobrou pověst jako vy a jak dopadl po pár letech v senátu. Chcete ho následovat?

My, vaši diváci, vás nepotřebujeme jako muže veleprůměru, který tajrdlikuje ve zbytečném senátě, ale jako jedinečného umělce, který investuje veškerou energii do umění.

Proto vás nebudeme volit! Větší pocty se vám nemohlo dostat.

Politiku nechte šaškům, vy buďte nezaměnitelný klaun, jak říkával Jan Werich!

Tuto výzvu již podepsal velký počet obdivovatelů umění Tomáše Töpfera. Za mnohá z našich jmen uvádíme: Michal Kubů - Praha, Karel Černošský - Praha, Lucie Gajdošková - Praha, Bronislava Szkanderová - Praha, Lucie Urbančíková - Praha, Marcela Korpačová - Praha, Ivana Sikorová - Praha, Diana Gabriková - Praha, Rupert Petr - Praha, Nováková Libuše - Praha, Vít Kopecký - Praha, Bedřich Štěpánek - Praha, Tomáš Sikora - Praha, Kvačková Miroslava - Praha a další

Vaše podpisy pod tuto výzvu můžete poslat na adresu vynikajiciherec@seznam.cz

Tabulka³⁹ k textu

	„otevřený záměr“ (co vidíme, čteme, co autor dává najevo)	„skrytý záměr“ (co je podle nás skutečnost)
kdo		
co		
komu		
jak		
proč		

	„otevřený záměr“ (co vidíme, čteme, co autor dává najevo)	„skrytý záměr“ (co je podle nás skutečnost)
kdo		
co		
komu		
jak		
proč		

³⁹ více k analýze mediálního sdělení (pět otázek, jak posuzovat text) na [webu JSNS.cz](http://webu.jsns.cz)

Kde bychom chtěli žít?

Ž

Cíl: Žáci diskutují o hodnotách, které považují za důležité, a o úskalích spojených s prací s informacemi.

Pomůcky a příprava:

- Vytisknutá tabulka zemí s prázdnými políčky ([příloha 1](#)) pro každou skupinu.
- Nastříhaná políčka tabulky (z [přílohy 2](#)) k doplnění do tabulek s prázdnými místy. Výběr políček k doplňování a jejich počet závisí na uvážení lektora/učitele (některá prázdná místa by měla zůstat volná!).

Postup:

1. Lektor/učitel předem rozmístí po učebně nastříhané charakteristiky zemí a zeptá se náhodně vybraných účastníků/žáků, ve které zemi by chtěli žít a proč (dále se mohou přihlásit ti, kteří by chtěli také žít ve zmíněné zemi).
2. Lektor/učitel rozdělí účastníky/žáky do skupin (zhruba po pěti osobách). Každá skupina dostane tabulku se zeměmi, z nichž si mají účastníci/žáci vybrat jednu, v níž by chtěli žít. V tabulce je jen několik málo charakteristik příslušných zemí. Lektor/učitel vyzve účastníky/žáky, aby si zkusili vybrat jednu zemi a zdůvodnili její výběr.
3. Poté si další charakteristiky mohou najít na různých místech učebny (lístky jsou označeny umístěním políčka ke snadnému zasazení do tabulky). Každá skupina zřejmě bude mít doplněné jiné skutečnosti. Některá pole v tabulce zůstanou prázdná, účastníci/žáci se tedy budou rozhodovat na základě neúplných informací.
4. Skupiny si znovu vyberou vyvolenou zemi a zdůvodní výběr.
5. Lektor/učitel následně doplní zbylé charakteristiky (promítne vyplněnou tabulku nebo dá k dispozici zbylá políčka) a ptá se účastníků/žáků, zda se změní jejich volba a proč.
6. V závěru se účastníci/žáci zamyslí, které charakteristiky jsou pro ně nejdůležitější a zda aktivita odpovídá reálné práci s informacemi (jaká jsou úskalí práce s informacemi). Mnohdy se rozhodujeme na základě neúplných informací, upravujeme svůj názor, když zjistíme více. Na rozdíl od tabulky se zeměmi však často nevíme, že nám schází nějaké informace, a tak můžeme být přesvědčeni o své pravdě, i když se mýlíme. Co dělat pro to, abychom odhalovali prázdná místa v naší osobní „tabulce“, a díky tomu je pak mohli doplnit? Zajímavá diskuse může nastat v případě, že se někteří účastníci/žáci neshodnou na tom, kterým ukazatelům dát přednost (např. zda je důležitější demokracie a lidská práva než finanční zajištění či bezpečí).
7. K tématu možno připojit zhlédnutí čtyřminutové lekce [Problém se sestřelenými letadly](#) z Úvodu do kritického myšlení (Seduo.cz).

Příloha 1 – Ve které zemi byste chtěli žít?

Země	A) vláda a lidská práva	B) bezpečí	C) ekonomika	D) životní náklady	E) životní prostředí	F) podnebí	G) zdravotní péče
1. <u>Červená</u>				poměrně vysoké D1			celkem dobrá G1
2. <u>Modrá</u>	demokracie, lidská práva většinou dodržována A2					subtropický pás F2	
3. <u>Zelená</u>		z hlediska (běžné) kriminality velmi bezpečná B3	bohatá země, kde lidé nemusí platit daně C3				
4. <u>Žlutá</u>			nerozvinutá ekonomika s mírnými ekonomickými problémy C4	celkem nízké D4		tropický pás F4	
5. <u>Černá</u>		bezpečná B5		průměrné D5			horší G5
6. <u>Bílá</u>					životní prostředí není příliš dobré ani špatné, mohlo by se zlepšit, podle toho, kam se bude země ubírat E6	mírný až subtropický pás F6	

Příloha 2 – Ve které zemi byste chtěli žít?

Země	A) vláda a lidská práva	B) bezpečí	C) ekonomika	D) životní náklady	E) životní prostředí	F) podnebí	G) zdravotní péče
1. <u>Červená</u>	demokracie, dodržována lidská práva A1	průměrně bezpečná B1	rozvinutá ekonomika C1	poměrně vysoké D1	obstojné životní prostředí E1	mírný pás F1	celkem dobrá G1
2. <u>Modrá</u>	demokracie, lidská práva většinou dodržována A2	v některých oblastech nebezpečná, časté únosy lidí B2	mírně ekonomické problémy C2	průměrné D2	v některých regionech dobré životní prostředí E2	subtropický pás F2	dobrá G2
3. <u>Zelená</u>	diktatura, zavírání nepohodlných osob (např. odpůrců režimu) A3	z hlediska (běžné) kriminality velmi bezpečná B3	bohatá země, kde lidé nemusí platit daně C3	velmi nízké D3	na venkově velmi dobré životní prostředí, ve městech celkem uspokojivé E3	subtropický pás F3	dobrá G3
4. <u>Žlutá</u>	demokracie, lidská práva většinou dodržována A4	průměrně bezpečná B4	nerozvinutá ekonomika s mírnými ekonomickými problémy C4	celkem nízké D4	špatné životní prostředí E4	tropický pás F4	horší G4
5. <u>Černá</u>	demokracie, dodržována lidská práva A5	bezpečná B5	mírně rozvinutá ekonomika C5	průměrné D5	špatné životní prostředí s výhledem na zlepšení E5	mírný pás F5	horší G5
6. <u>Bílá</u>	rodící se demokracie, velký důraz na lidská práva, ovšem zatím bez zkušeností A6	většinou bezpečná, neví se, co přesně nastane B6	rozvíjející se ekonomika s nejistou, pravděpodobně však velmi nadějnou budoucností C6	průměrné, postupně se zvyšující D6	životní prostředí není příliš dobré ani špatné, mohlo by se zlepšit, podle toho, kam se bude země ubírat E6	mírný až subtropický pás F6	celkem dobrá G6

Média, diskuse, předsudky, lidská práva... (inspirace nejen pro učitele a jejich žáky)

<https://www.jsns.cz/>

Jeden svět na školách, vzdělávací program organizace Člověk v tísni, přináší do škol důležitá témata a konkrétní příběhy prostřednictvím filmů, diskusí a výukových aktivit.

Dokumentární filmy a metodické materiály jsou dostupné online na portále JSNS.CZ. Jednotlivé lekce jsou zaměřeny na aktuální témata současného světa (lidská práva, rozvojová témata, občanská angažovanost), na mediální vzdělávání a na moderní československé dějiny. Registrace na portál je zdarma. *Projekty JSNS:*

 <p>Příběhy bezpráví Seznamujeme žáky s československými dějinami.</p>	 <p>Mediální vzdělávání Rozvíjíme mediální gramotnost žáků.</p>	 <p>Kdo jiný? Podporujeme mladé lidi, aby se aktivně podíleli na příběhu svého okolí.</p>
 <p>Jeden svět Pořádáme dopolední projekce pro školy v rámci festivalu.</p>	 <p>Hledá se LEADr. Hledáme nové lídry občanské společnosti.</p>	 <p>Cena Gratias Tibi Oceňujeme občanskou aktivitu mladých lidí.</p>
 <p>Studentské volby Umožňujeme středoškolákům vyzkoušet si volby „nanečisto“.</p>	 <p>Příběh mé rodiny Podporujeme vztah mezi žáky, (pra)rodiči a školou.</p>	 <p>Filmové kluby Středoškoláci mohou promítat naše filmy svým spolužákům.</p>

<https://www.varianty.cz/>

Varianty, vzdělávací program organizace Člověk v tísni, poskytují informační a metodickou podporu, vzdělávací kurzy, didaktické materiály, odborné konzultace a asistenci školám a pedagogům v oblastech inkluzivního vzdělávání, interkulturního vzdělávání a globálního rozvojového vzdělávání. Na webu Variant jsou k dispozici [publikace](#) a [metodické listy](#).

<http://zvolsi.info/>

Projekt Zvolsi.info je namířený proti nesmyslům, které se šíří po internetu a tváří se, že jsou v pořádku. Cílem skupiny studentů Masarykovy univerzity, kteří tento projekt vytvořili, je, aby si (mladí) lidé dokázali sami vyhodnotit, které články stojí za přečtení.

<https://bezfaulu.net/>

Cílem Bezfaulu.net je vytvořit lepší povědomí o argumentačních faulech a jejich nejčastějších typech v diskusích a debatách. Obsahuje největší knihovnu faulů v českém jazyce.

<https://www.e-bezpeci.cz/>

Celorepublikový projekt E-Bezpečí je zaměřený na prevenci, vzdělávání, výzkum, intervenci a osvětu spojenou s rizikovým chováním na internetu a souvisejícími fenomény. Realizuje ho Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého ve spolupráci s dalšími organizacemi. Projekt se specializuje na kyberšikanu, stalking, rizika sociálních sítí, hoaxy, spamy a fake news, zneužití osobních údajů v prostředí elektronických médií atd.

<https://www.jaknainternet.cz/>

Přiblížení problematiky internetu formou zábavných, dvouminutových videí, k nimž je vždy připojen doprovodný text a vzdělávací balíčky pro využití ve škole.

<https://www.hatefree.cz/>

Iniciativa lidí, kteří usilují o život bez násilí a nenávisti. HateFree Culture nabízí možnost nahlížet na věci z různých úhlů pohledu a hledat řešení s ostatními. Přináší ověřené informace z důvěryhodných zdrojů a s nenávistí se snaží bojovat kreativitou, podloženými argumenty, bez moralizování, dogmat, ideologie, s nadhledem a leckdy i s humorem.

<https://www.amnesty.cz/>

Amnesty International je dobrovolným hnutím lidí z celého světa, kterým není lhostejné porušování lidských práv – chtějí se mu postavit, proto vedou kampaně, pořádají veřejné akce, zastávají se obětí bezpráví a usilují o systémové změny na úrovni států i mezinárodního společenství. K zajímavým vzdělávacím programům Amnesty International pro školy patří tzv. živá knihovna nebo web <http://www.lidskaprava.cz/>.

<http://fakescape.cz/>

Šestice studentů z katedry politologie Masarykovy univerzity vytvořila hru Fakescape, při níž žáci středních škol během jedné vyučovací hodiny čelí manipulativním technikám, jsou nuceni ověřovat si informace, vyhledávat a poznávat kvalitní zdroje. Zároveň si procvičují koordinaci a práci v týmu. Pravidla hry jsou jednoduchá, připravena je i závěrečná reflexe, která žákům shrne to nejdůležitější.

Kovy – youtuber Karel Kovář

Kromě [Kovyho mediálního ringu](#) (na JSNS.cz) doporučujeme zhlédnout následující videa:

[Je to pravda?](#) (hoaxy, politici, nenávistné příspěvky; 7 minut)

[Ví o nás všechno](#) (Facebook, kauza, sběr dat; 12 minut)

[Nejhorší generace](#) (krátce o generacích, o mládeži; 7 minut)

<https://www.irozhlas.cz/>

Jaké je to mít vlastní dezinformační web? To zažijete díky [zpravodajské hře](#), kterou připravil server iROZHLAS.cz. V roli dezinformátora si zkusíte ovlivnit veřejné mínění, diskreditovat své odpůrce i vyvolat politický skandál.

Programy a aplikace využitelné ve vzdělávání

Vhodné doplnění k lektorským dovednostem

Seduo

- většinou placené; zde zdarma kurz zaměřený na komunikaci:
- <https://www.seduo.cz/komunikace-s-lidmi-v-souladu-s-fungovanim-mozku>

Zpětná vazba

Mentimeter

- <https://www.mentimeter.com/> a <https://www.menti.com/>
- graficky zdařilý nástroj pro zadávání zpětné vazby, brainstorming apod.
- výběr z možností (sloupcové grafy) nebo slovní odpovědi uživatelů (z nich se utvoří obrázec)
- výsledky lze v reálném čase promítnout
- ukázky dvou výstupů na obrázcích níže

Platformy

Nearpod

- <https://nearpod.com/>
- webová stránka, aplikace (android, iOS), v angličtině
- nástroj pro vytváření a sdílení interaktivních lekcí s nejrůznějšími možnostmi
- základní verze zdarma, placené vyšší verze
- vhodné při použití s tablety
- český návod: <https://www.i-sen.cz/clanky/praxe/nearpod-opravdu-interaktivni-uceni>

Učebna Google

- <https://classroom.google.com/>
- webová stránka, aplikace (android, iOS)
- zdarma pro uživatele Googlu
- vhodné pro odevzdávání úkolů, vzájemnou komunikaci, propojeno s úložištěm

Moodle

- <https://www.linuxexpres.cz/software/moodle-open-source-vyuka-pres-internet>
- open source LMS systém – vaše škola musí mít instalaci
- různé moduly (studijní materiály, fóra, úkoly, testy, slovníky, ankety)

Testování žáků

Kahoot!

- <https://kahoot.com/> | <https://kahoot.it/>
- webová stránka, aplikace (android, iOS), v angličtině
- Učitel dopředu vytvoří žákům test nebo kvíz (tzv. kahoot) či vybere již připravený kahoot z nabídky. Žáci se přihlásí ze svého mobilního zařízení pomocí poskytnutého PINu. V daném časovém limitu buď vybírají správnou odpověď, nebo řadí možnosti. Výsledky lze zobrazit v reálném čase na interaktivní tabuli apod.

Socrative

- <https://www.socrative.com/>
- webová stránka, aplikace (android, iOS), v angličtině
- testování formou kvízů, vesmírných závodů, výběru pravda/lež, krátké odpovědi
- základní verze zdarma, placená verze PRO

Jednotlivé předměty (většinou mobilní aplikace)

- **Duolingo** – výuka angličtiny a dalších jazyků
- **Světová geografie** – zeměpisná kvízová hra
- **WolphramAlpha** – znalostní vyhledávač, příklady a informace z různých oblastí (matematiky, vědy a techniky, společenských věd, kultury a každodenního života)
- **sCool Math** – pro děti snadno ovladatelná mobilní aplikace k procvičování matematických příkladů
- **GeoGebra** – materiály, simulace, cvičení, lekce a hry na výuku matematiky a přírodních věd
- **Slovo Křížek** nebo **Slova zázraků (Words of Wonders)** – český jazyk, vyhledávání slov, procvičování slovní zásoby, kreativní „křížovky“
- **První pomoc** – zdravotěda, aplikace Českého červeného kříže

Ostatní

- **Ted** – přednášky zajímavých lidí, příspěvky s českými titulky na <https://www.ted.com/talks?language=cs>
- **Khanova škola** – hlavně pro studenty SŠ a VŠ, kteří potřebují doučit matematiku, fyziku, biologii, chemii, příp. ekonomii, informatiku atd., přes 3 000 videolekcí s českými titulky na <https://khanovaskola.cz/>
- **Evernote** – aplikace na poznámky nejen ze školy s možností multimediálního obsahu
- **Trello** – nástroj pro spolupráci, efektivnější plánování týmové práce

Zdroje

- Barrett, M. a kol. *Rovné soužití v kulturně rozmanité demokratické společnosti*. Strasbourg: Rada Evropy, 2016. Dostupné z <https://rm.coe.int/prems-141317-cze-2508-competences-for-democratic-culture-8519-couv-tex/168078f262>.
- Dubec, M. a kol. *Dosahování porozumění s rodiči*. Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR, 2014.
- Eger, L. *Jak by měla vize školy vypadat?* Učitelství [online], 2009. Dostupné z <http://www.ucitelske-listy.cz/2009/06/ludvik-eger-jak-by-mela-vize-skoly.html> [cit. 15. 1. 2019].
- Froněk, J. a kol. *Sebekoučování pro školy*. Krnov: Základní škola Krnov, Janáčkovo náměstí, 2014. Dostupné z <http://www.skolaprodemokracii.cz/metodicka-podpora/prirucky-a-plakaty.html>.
- Gecmanová, H. a Urbanovská, E. *Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*. Olomouc: Hanex, 2007.
- Gollob, R. a kol. *Vzděláváním k demokracii*. Brno: Masarykova univerzita, 2012.
- Gray, P. *Svoboda učení*. Turnov: PeopleComm, 2016.
- Hansen Čechová, B. *Nápady na rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků*. Praha: Portál, 2009.
- Hrouzek, P., Marková, Z. a kol. *Bezpečné klima ve třídě*. Projekt Minimalizace šikany, 2012. Dostupné z https://www.pppuk.cz/soubory/primarni_prevence/bezpecne_klima_ve_tride.pdf
- Jeden svět na školách – analýza mediálního sdělení [online]: <https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/5-klicovych-otazek-metodicka-koncepce>.
- Kol. aut. *Demokracie versus extremismus – výchova k aktivnímu občanství (metodická část)*. Praha: Asi-milovaní, 2013.
- Kompetence pro demokratickou kulturu*. Praha: Centrum občanského vzdělávání FHS UK, 2017. Dostupné z [http://www.obcanskevzdelavani.cz/download/832/2017_KDK_Pruvodce_barvy\[dot\]pdf](http://www.obcanskevzdelavani.cz/download/832/2017_KDK_Pruvodce_barvy[dot]pdf).
- Košťálová, H., Miková, Š. a Stang, S. *Školní hodnocení žáků a studentů*. Praha: Portál, 2008.
- Lauermann, M. *Spolupráce školy a místních komunit – komunitní vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. Dostupné z <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/133180/>.
- Medlíková, O. *Lektorské dovednosti*. Praha: Grada, 2010.
- Národní soustava povolání – centrální databáze kompetencí [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017: <http://kompetence.nsp.cz/>.
- Nutil, P. *Média, lži a příliš rychlý mozek*. Praha: Grada, 2018.
- Reference Framework of Competences for Democratic Culture – Volume 2*. Strasbourg: Council of Europe, 2018. Dostupné z <https://rm.coe.int/prems-008418-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-2-8573-co/16807bc66d>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017. Dostupné z <http://www.msmt.cz/file/43792/>.

Starý, K. a Laufková, V. a kol. *Formativní hodnocení ve výuce.* Praha: Portál, 2016.

Tannenbergerová, M. *Průvodce školní inkluzí.* Praha: Wolters Kluwer, 2016.

Wiliam, D. a Leahyová, S. *Zavádění formativního hodnocení.* Praha: EDUKAČNÍ LABORATOŘ, 2016.

Publikace vznikla v rámci projektu Schola Cultura – rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu ve škole; registrační číslo: CZ.07.4.68/0.0/0.0/17_058/0000808.

Projekt je spolufinancován Evropskou unií a probíhá v rámci Operačního programu Praha – pól růstu ČR v období od 1. 8. 2018 do 31. 8. 2019.

Schola Cultura – rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu ve škole

© Člověk v tísni, o. p. s.
Praha, srpen 2019

Na tvorbě textů a aktivit se podíleli:

Michal Homolka a kolektiv autorů.

Kolektiv autorů: Adéla Lábusová (konzultace, demokratická kultura, kompetence), Alena Felcmanová (konzultace), Martina Hálová (varianta hry pro třídnické hodiny), Michaela Jiroutová (problematika žáků s OMJ), Otakar Jíra (legislativa), Miluše Klumpnerová (vizualizace), Martina Krajcová (konzultace), Jan Matoušek (programy a aplikace ve vzdělávání), Milli Neubert Janatková (pohyb), Zuzana Paseková (deskriptory, sociální sítě a hate speech), Lucie Pivoňková (konzultace), Markéta Pšcolková (pohyb), Barbora Růžičková (úhel pohledu), Marek Slavík (úpravy textu), Jindřiška Vitvarová („lajkování“).

Editor:

Michal Homolka

Grafické práce:

Pavel Šimek

Vzdělávací program Varianty

Člověk v tísni, o. p. s.

Šafaříkova 24

120 00 Praha 2

www.varianty.cz

www.clovekvtisni.cz/varianty

ISBN 978-80-7591-020-2